

Mäntsälä

Mäntsälänjoki 2019 📷 Outi Kampman

Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019

Mäntsälän kunta

Kunnanvaltuusto 1.6.2020, § 19

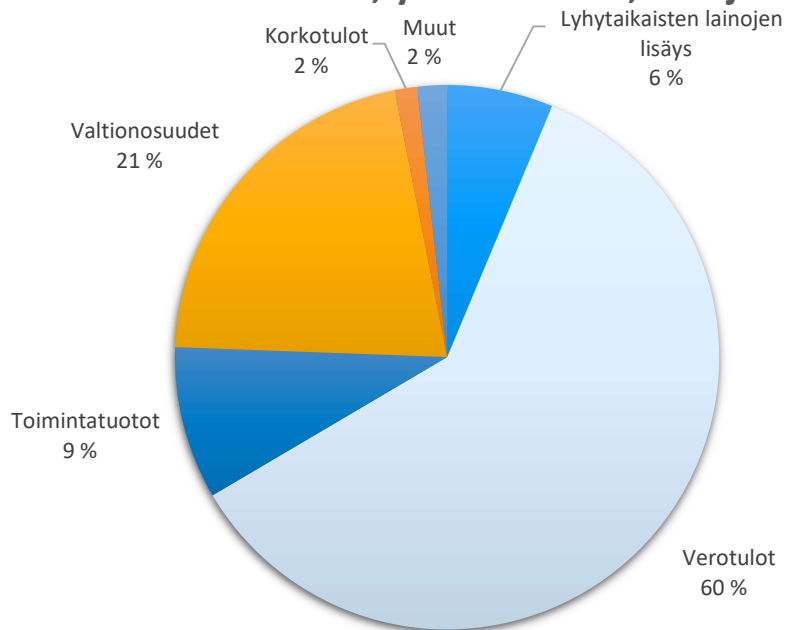
Sisällys

1	Tiivistelmä.....	4
2	Toimintakertomus	7
2.1	Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	7
2.1.1	Kunnanjohtajan katsaus	7
2.1.2	Kunnan organisaatio ja hallinto.....	8
2.1.3	Yleinen taloudellinen kehitys ja oman alueen kehitys	12
2.1.4	Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa	14
2.1.5	Kunnan henkilöstö	16
2.1.6	Ympäristö.....	16
2.1.7	Muut ei taloudelliset asiat	16
2.1.8	Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä.....	17
2.1.9	Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toimintaan vaikuttavista tekijöistä	18
2.2	Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä	19
2.3	Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus.....	22
2.3.1	Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut.....	24
2.3.2	Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	25
2.4	Rahoitusasema ja sen muutokset	26
2.4.1	Tase ja sen tunnusluvut.....	26
2.5	Kokonaistulot ja –menot	29
2.6	Konsernin toiminta ja talous.....	30
2.6.1	Konsernin rakenne ja omistusosuudet sekä konsernitilinpäätökseen yhdistellyt yhteisöt	30
2.6.2	Konsernin toiminnan ohjaus	31
2.6.3	Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat tilikaudella ja sen jälkeen.....	31
2.6.4	Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä	32
2.6.5	Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	32
2.6.6	Kuntakonsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut	33
2.7	Hallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä	39
2.8	Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	39
2.9	Kriisikuntakriteerien toteutuminen Mäntsälän kunnassa	40
3	Talousarvion ja tavoitteiden toteutuminen	42
3.1	Käyttötalouden toteutuminen.....	42
3.2	Tavoitteiden toteutuminen	43
3.3	Talousarvion toteutuminen	57
3.3.1	Kunnanhallitus / konsernipalvelut	57
3.3.2	Kasvatus- ja sivistyslautakunta / Kasvatus- ja sivistyspalvelut.....	66
3.3.3	Tekninen lautakunta / Tekniset palvelut	72
3.4	Tuloslaskelmaosan toteutuminen	77

3.5	Investointiosan toteutuminen	79
3.6	Rahoitusosan toteutuminen	81
3.7	Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisvertailusta.....	82
4	Tilinpäätöslaskelmat	85
4.1	Tuloslaskelma	85
4.2	Rahoituslaskelma	86
4.3	Tase	87
4.4	Kuntakonsernin tulos- ja rahoituslaskelma sekä tase	89
5	Tilinpäätöksen liitetiedot	93
5.1	Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	93
5.2	Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	94
5.3	Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	95
5.4	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot	101
5.5	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot	106
5.6	Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot	109
5.7	Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen	114
5.8	Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkiota ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot.....	114
6	Tilinpäätöksen allekirjoitus ja tilinpäätösmerkintä.....	119
	Luettelot ja selvitykset.....	120
	Liitteet	122

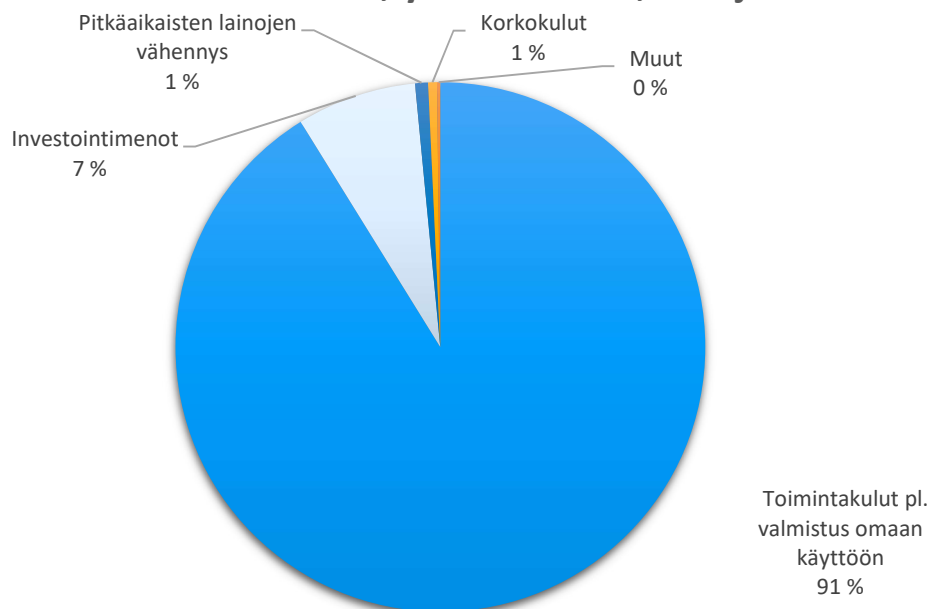
1 Tiivistelmä

Kokonaistulot 2019, yhteensä 138,8 milj. euroa

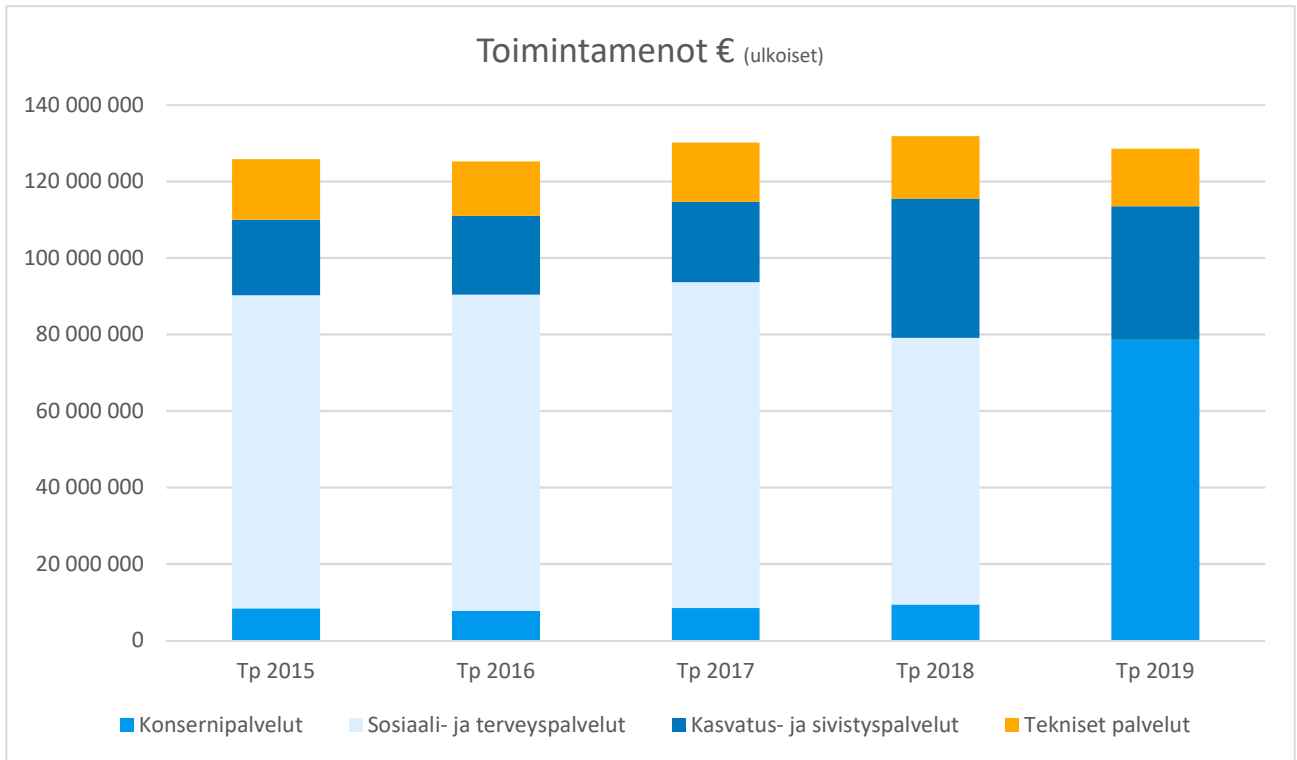

■ Lyhytaikaisten lainojen lisäys ■ Verotulot ■ Toimintatuotot ■ Valtionosuudet ■ Korkotulot ■ Muut

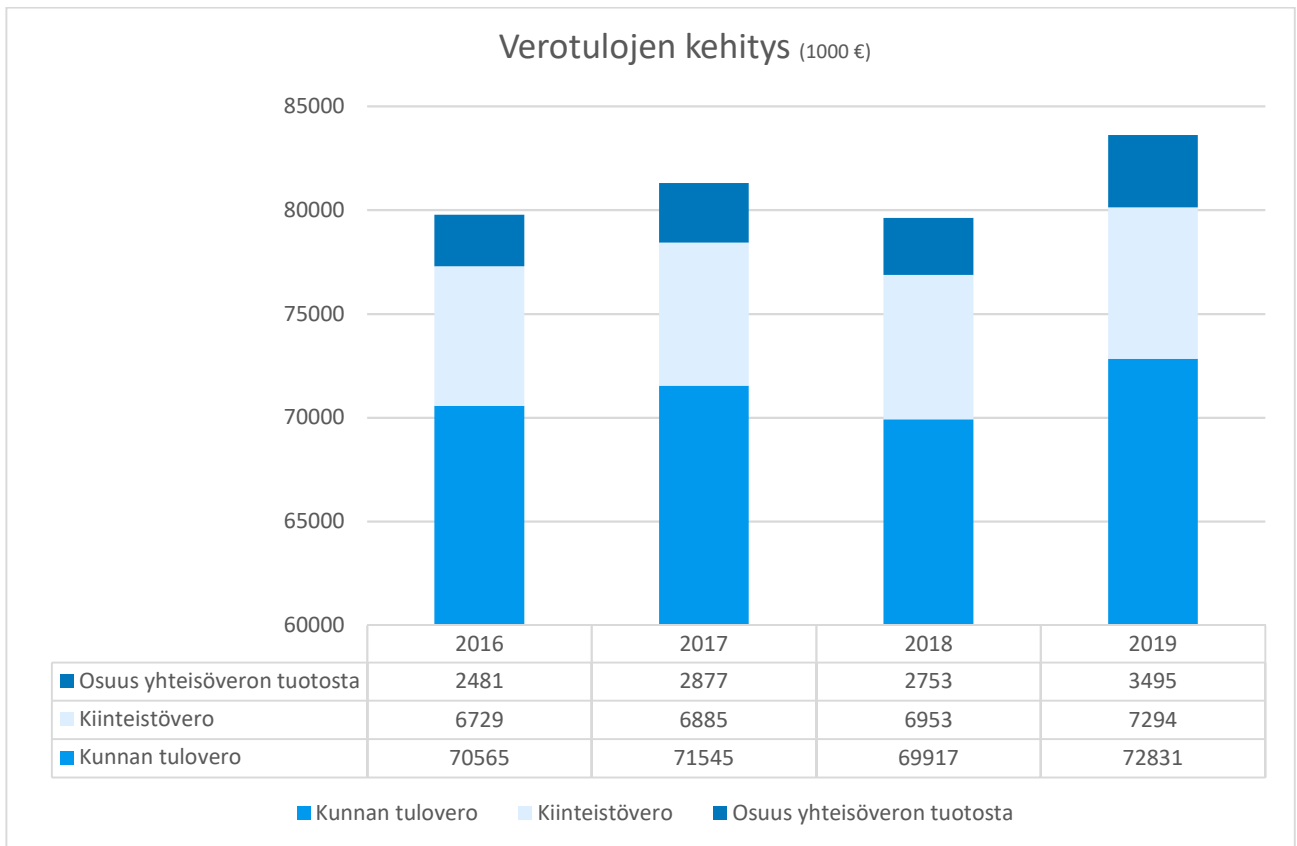
Kokonaismenot 2019, yhteensä 140,9 milj. euroa

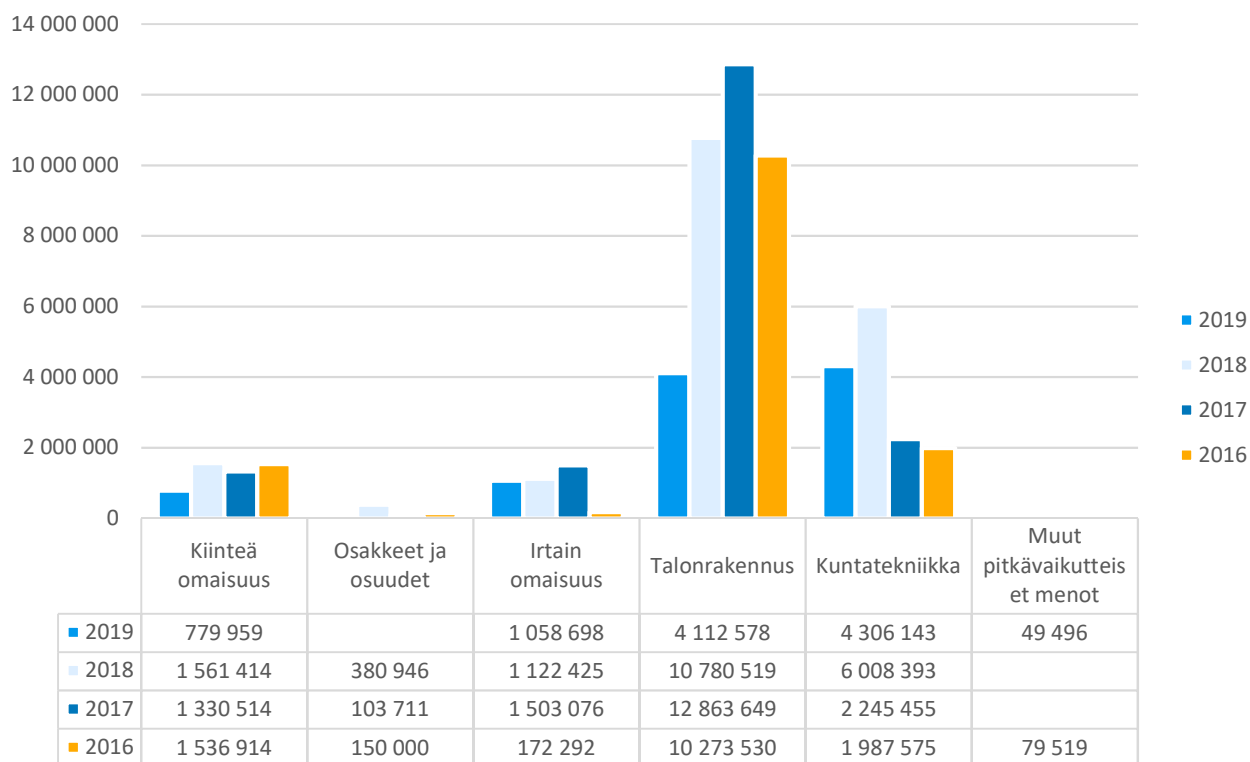
■ Toimintakulut pl. valmistus omaan käyttöön ■ Investointimenot
■ Pitkäaikaisten lainojen vähennys ■ Korkokulut
■ Muut

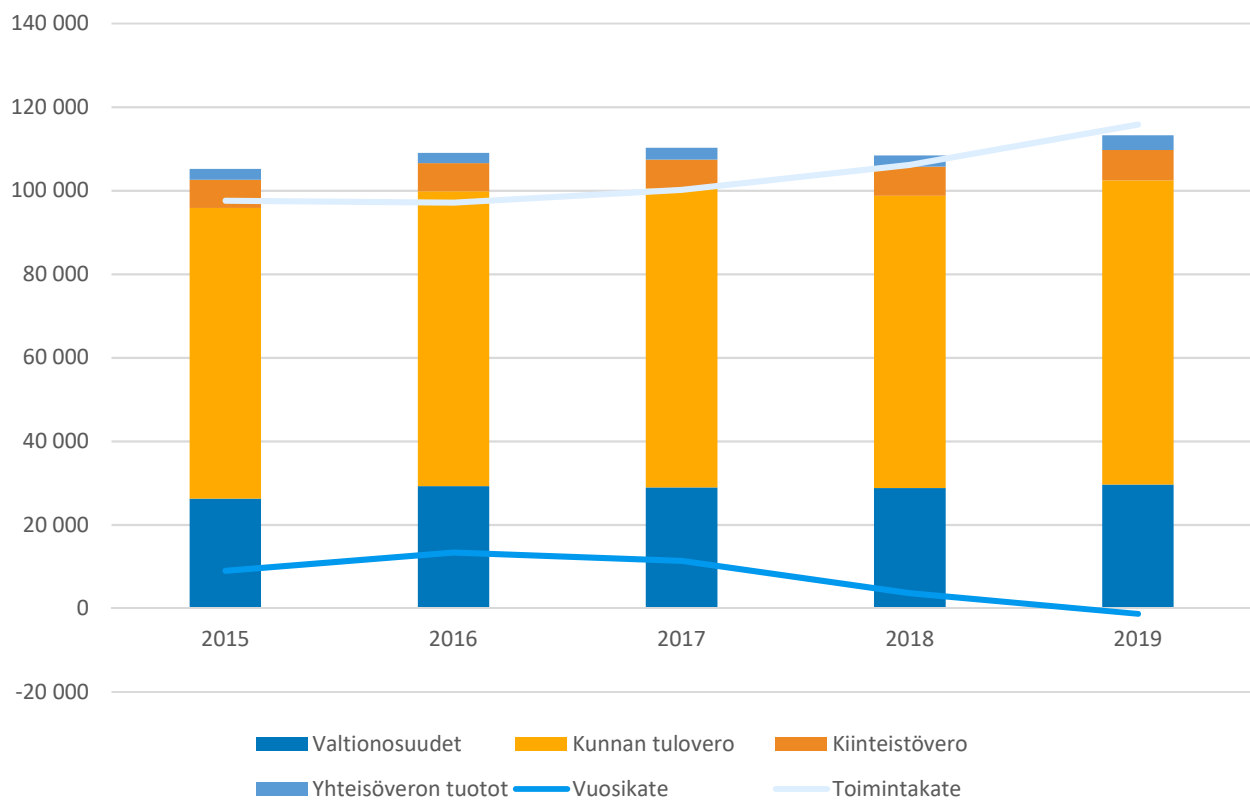
*2019 alusta Sosiaali- ja terveystyöpalvelut ovat olleet Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tuottamia ja kulut on kirjattu konsernipalvelujen toimialan alle.

Investoinnit (brutto)

Verorahoituksen ja toimintakatteen kehitys (1000 €)

2 Toimintakertomus

2.1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

2.1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Mäntsälän asukasmäärä kasvoi vuonna 2019 yhteensä 37 henkilöä. Väestömuutoksesta johtuva kuntien välinen muuttoliike oli +31 henkilöä, maahanmuutto +18 henkilöä ja syntyvyyden ja kuolleisuuden erotus (ns. luonnollinen väestönkasvu) -8 henkilöä, väkiluvun korjaus -4 henkilöä. Työttömyys oli vuoden 2019 lopussa Mäntsälässä 6,3 prosenttia ja Uudellamaalla 8,5 prosenttia. Työttömyysaste on pysynyt Mäntsälässä koko vuoden 2019 yhtenä Uudenmaan kuntien alhaisimmista.

Mäntsälä menestyi hyvin v.2019 elinkeinotoimen kehittämisessä, jossa koko kuntakonserni toimii hyvässä yhteistyössä olemassa olevan yritys-elämän toimintaedellytysten parantamiseksi ja uusien yritysten saamiseksi kuntaan. Panostimme aktiivisesti menneenä vuonna myös asuntorakentamiseen sekä maanhankintaan ja kaavoittamiseen.

Palvelupuolella suurin muutos oli sosiaali- ja terveystalouden tuottamisvastuun siirtyminen 1.1.2019 Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymälle. Erityisesti panostimme palvelurakenteiden kehittämiseen ja asiakaslähtöisyyteen. Kunnan toimintamenoista noin 50% ja henkilöstöstä n. 400 työntekijää (35%) siirtyi samalla kuntayhtymälle.

Tilinpäätös 2019 ylitti huomattavasti alkuperäisen talousarvion. Suurimmat poikkeamat tulivat sosiaali- ja terveyspuolella, jossa menojen kasvu oli poikkeuksellisen voimakasta. Kunnan toimintakulut olivat 128,6 milj. euroa. Kokonaisuutena kunnallisten palvelujen toimintakulujen kasvu kiihtyi viime vuonna selvästi valtakunnallisesti lähes kaikissa kunnissa. Kuntakohtaiset erot olivat kuitenkin varsin merkittävät.

Toimintakate (-115,9 milj.) heikkeni 9,1 prosenttia. Verotulot ja valtionosuudet kasvoivat tilikaudella 4,4 prosenttia. Vuosikate aleni -1,3 milj. euroon -62 euroon/asukas, (v. 2018 176 euroa/as). Vuosikate alitti muutetun talousarvion 2,7 milj. euroa ja alijäämää kirjattiin 8,3 milj. euroa. Muutos edellisiin vuosiin verrattuna oli todella merkittävä ja huolestuttava.

Kunta investoi yhteensä 10,3 milj. euroa (497 euroa per asukas), josta maanosto 0,8 milj. euroa sekä isoimpina hankkeina Sälinkään koulu ja päiväkotit 3,3 milj. euroa ja kunnallistekniikan hankkeet n. 2,5 milj. euroa. Kunnan velkamäärä kohosi 7,7 milj. euroa 3 949 euroon asukasta kohden. Suhteellinen velkaantuneisuus 79,4 % kasvoi ja omavaraisuusaste 55,3 %, laski edellisvuodesta. Velkamäärän kehitys oli hyvin huolestuttava sekä kunnan että kuntakonsernin (9 339 euroa/as) osalta. Tämän suuntainen kehitys ei voi jatkua samanlaisena tulevina vuosina. Kunnan ja kuntakonsernin on selvästi alennettava investointitasoaan ja käyttömenojen kasvuaan, sekä saatava velkamäärän kasvu taittumaan tulevina vuosina!

Muutokset ja haasteet tulevat jatkumaan voimakkaina myös vuoden 2020 aikana. Erityisen merkittäviä haasteita tuovat mukanaan väestömäärän ja erityisesti syntyvyyden laskuun sekä toisaalta ikärakenteen vanhenemiseen liittyvät kehityssuunnat. Kuntien talouskehitys on myös verorahoituksen osalta auki. Uudellemaalle laadittiin v. 2019 lopussa erillinen Uusimaa – pääkaupunkiseudun alue – Helsinki sote-erillisselvitys, jossa maakunta jaettiin sisäisesti viiteen sote-alueeseen. Yhden alueen muodostaisi nykyinen Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän alue. Sote ratkaisun tulevaisuus on valtakunnan tasolla edelleen päättämättä. Vuosi 2020 tulee olemaan erittäin keskeinen huomioon ottaen kuntarakenteen ja maakuntarakenteen kehittämisen tuleville vuosille.

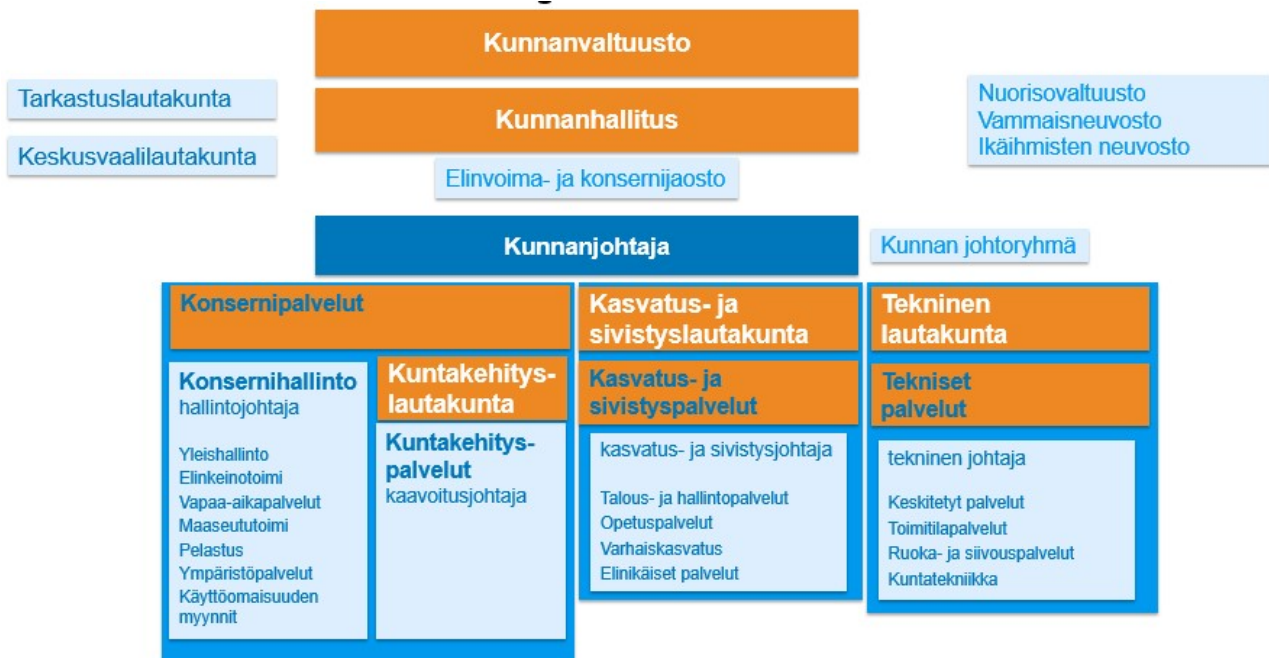
Esitän henkilökunnalle, päätöksentekijöille ja kaikille yhteistyötahoille parhaimmat kiitokset hyvästä yhteistyöstä vuodelta 2019.

Mäntsälässä 25.2.2020
Esko Kairesalo, kunnanjohtaja

2.1.2 Kunnan organisaatio ja hallinto

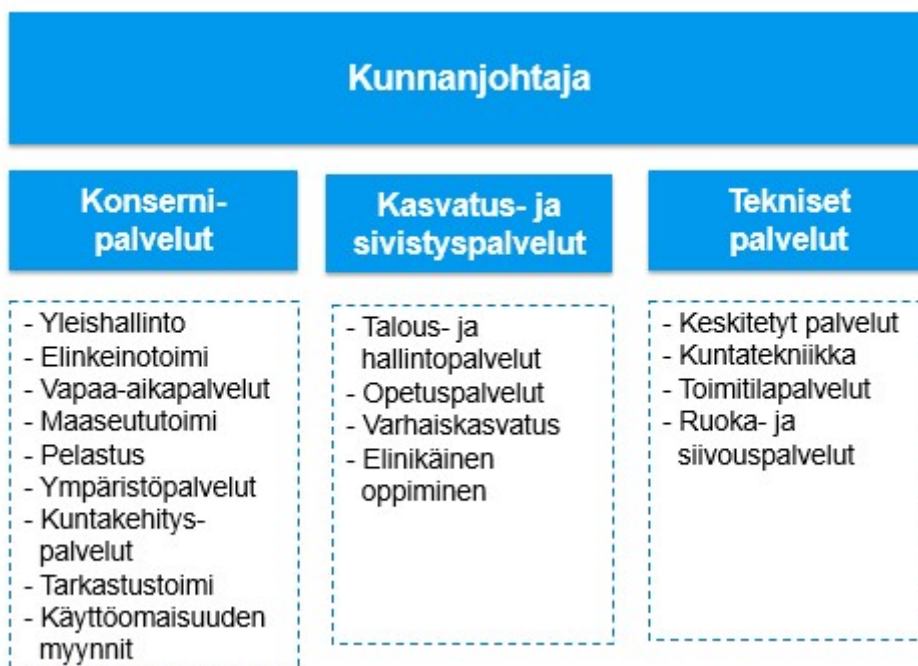
Toimielinorganisaatio

Kunnan toimielinorganisaation muodostavat kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, lautakunnat, niiden jaostot ja toimikunnat sekä vaikuttamistoimielimet.

Viranhaltijaorganisaatio

Kunnan operatiivista toimintaa johtaa kunnanjohtaja. Operatiivista toimintaa varten kunnan organisaatio jakautuu toimialoihin, jotka ovat: konsernipalvelut, kasvatus- ja sivistyspalvelut sekä tekniset palvelut. Toimialoja johtavat toimialajohtajina hallintojohtaja, sivistysjohtaja ja tekninen johtaja. Toimialat jakautuvat tulosalueisiin ja tulosyksiköihin.

Luottamuselinten kokoonpano sekä osastojen johtavat viranhaltijat 31.12.2019

Valtuusto, 43 jäsentä

puheenjohtaja	Heta Ravolainen-Rinne (SDP)
1. varapuheenjohtaja	Anna Helin (Kok.)
2. varapuheenjohtaja	Ilkka Allonen (Kesk.)
Jussi Aalto (Kesk.)	Eerik Brusila (Kesk.)
Roberta Fabritius (Kesk.)	Heli Hallikainen (SDP)
Mea Hannila-Niemelä (Kesk.)	Tapio Havula (Kesk.)
Hannu Heikkilä (Kok.)	Jussi Heikkilä (Kok.)
Teuvo Heikkilä (SDP)	Auli Herttuainen (Vas.)
Antton Hägglund (Kesk.)	Juha-Matti Inkinen (Kesk.)
Christina Kalenius (SDP)	Hans Kanerva (Kok.)
Pihla Keto-Huovinen (Kok.)	Susanna Koivula (KD)
Eero Kokko (Kok.)	Jyrki Kosonen (Kesk.)
Kari Kuisma (PS)	Tiina Kujanpää (MäPu)
Pekka Kärkkäinen (MäPu)	Tapio Laaksonen (SDP)
Tytti Laine (SDP)	Erkki Laukkanen (Vas.)
Satu Lampi (PS)	Timo Leino (SDP)
Reijo Liinamaa (SDP)	Marja-Leena Mäkipää (Kesk.)
Markku Niinimäki (SDP)	Kari Peussa (MäPu)
Petri Salmi (Kok.)	Sari Sillanmäki-Kuokkanen (Kok.)
Tuuli Särkijärvi (Vihr.)	Marja Teppinen (Kesk.)
Tero Toivonen (PS)	Emmi Tuomisto (SDP)
Annika Warras-Stjernvall (Kok.)	Tarja Vierikko (SDP)
Kari Virolainen (Kesk.)	Mika Välitalo (Vihr.)

Valtuuston voimasuhteet:

Keskusta	12 paikkaa
Sosiaalidemokraatit	11 paikkaa
Kokoomus	9 paikkaa
Mäntsälän puolesta	3 paikkaa
Perussuomalaiset	3 paikkaa
Vasemmisto	2 paikkaa
Vihreät	2 paikkaa
Kristillisdemokraatit	1 paikka

Kunnanhallitus, 9 jäsentä

Tapio Havula, puheenjohtaja (kesk.)	Juha-Matti Inkinen (Kesk.)
Heli Hallikainen, 1. vpj (SDP)	Tytti Laine (SDP)
Petri Salmi, 2. vpj, (Kok.)	Jussi Heikkilä (Kok.)
Pihla Keto-Huovinen (Kok.)	Annika Warras-Stjernvall (Kok.)
Tuuli Särkijärvi (Vihr.)	Erkki Laukkanen (Vas.)
Marja-Leena Mäkipää (Kesk.)	Marja Teppinen (Kesk.)
Kari Virolainen (Kesk.)	Jussi Aalto (Kesk.)
Kari Peussa (MäPu)	Satu Lampi (PS)
Reijo Liinamaa (SDP)	Tapio Laaksonen (SDP)

Varajäsenet

Kunnanjohto

Kunnanjohtaja	Esko Kairesalo
Hallintojohtaja	Esa Siikaluoma
Sivistysjohtaja	Pekka Lintonen
Tekninen johtaja	Mika Pynttari
Talousjohtaja	Helena Perämäki
Henkilöstöjohtaja	Mika Lindgren
Kaavoitusjohtaja	Lauri Pouru

Tarkastuslautakunta, 5 jäsentä

Eero Kokko puheenjohtaja, (Kok.)	Varajäsenet
Emmi Tuomisto vpj (SDP)	Alexandre Boriouchk (Kok.)
Raisa Ala-lipasti (Kesk.)	Jaana Arpalahti-Kolu (SDP)
Nico Saramo (PS)	Merja Jussila (Kesk.)
Jaakko Kyrö (Vih.)	Kari Kuisma (PS)
	Esko Tattari (Vas.)

Keskusvaalilautakunta, 5 jäsentä

Pentti Jokinen puheenjohtaja	Varajäsenet
Veijo Peltola vp.	Ville Koivisto
Hannu Järvinen	Tomi Janhunen
Leena Lujamaa-Reisner	Sirpa Jaakkola
Eve Lauren	Riitta Pennala
	Sirpa Kukkala
	Pessi Marttunen
	Annika Sironen

Kuntakehityslautakunta, 9 jäsentä

Jyrki Kosonen puheenjohtaja (Kesk.)	Varajäsenet
Tytti Laine vpj (SDP)	Juha Heino (Kesk.)
Juha-Matti Inkinen (Kesk.)	Sirpa Komonen (SDP)
Markku Helenius (SDP)	Jari Eloranta (Kesk.)
Marja Teppinen (Kesk.)	Leif Lindqvist (SDP)
Annika Warras-Sternvall (Kok.)	Katri Heinmurto (Kesk.)
Ulla Linjama-Lehtinen (Vih.)	Anneli Sundberg (Kok.)
Hans Kanerva (Kok.)	Päivi Koski (Vas.)
Tero Toivonen (PS)	Pekka Puisto (Kok.)
	Kari Ansala (MäPu)

Ilkka Allonen kunnanhallituksen edustaja

Kasvatus- ja sivistyslautakunta, 9 js.

Hannu Heikkilä puheenjohtaja (Kok.)	Varajäsenet
Mea Hannila-Niemelä vpj. (Kesk.)	Jari Kupiainen (Kok.)
Roberta Fabritius (Kesk.)	Raisa Ala-Lipasti (Kesk.)
Eerik Brusila (Kesk.)	Jenni Alho (Kesk.)
Tommi Luhtaniemi (Kok.)	Lauri Ylimartimo (Kesk.)
Emmi Tuomisto (SDP)	Esko Leisiö (Kok.)
Martti Nykänen (SDP)	Annika Peltola (SDP)
Emilia Kankaanpää (Vas.)	Jani Hoviario (SDP)
Susanna Koivula (KD)	Mika Väliatalo (Vih.)
	Matti Virtanen (KD)

Reijo Liinamaa kunnanhallituksen edustaja

Tekninen lautakunta, 9 jäsentä

Timo Leino puheenjohtaja (SDP)
Päivi Koski vpj (Vas.)
Jussi Aalto (Kesk.)
Sari Alaluusua (Kesk.)
Hemmo Siljander (Kok.)
Jussi Heikkilä (Kok.)
Pekka Kärkkäinen (MäPu)
Salla Nousiainen (SDP)
Christina Kalenius (SDP)

Varajäsenet

Eero Markkanen (SDP)
Sari Anttonen (Vihr.)
Toni Virtanen ((Kesk.)
Sari Ruusunen (Kesk.)
Jonne Tokola (Kok.)
Anneli Sundberg (Kok.)
Jukka Munukka (PS)
Katariina Heikkinen (SDP)
Sirpa Komonen (SDP)

Petri Salmi kunnanhallituksen edustaja
Miikka Utriainen nuorisovaltuutettu

Konsernijaosto, 5 js.

Tapio Havula puheenjohtaja (Kesk.)
Heli Hallikainen vpj (SDP)
Petri Salmi (Kok.)
Erkki Laukkanen (Vas.)
Satu Lampi (PS)

Varajäsenet

Kari Virolainen (Kesk.)
Salla Nousiainen (SDP)
Jussi Heikkilä (Kok.)
Tuuli Särkijärvi (Vihr.)
Kari Peussa (MäPu)

Hyvinvointilautakunta, 9 js

Antton Hägglund puheenjohtaja (Kesk.)
Tapio Laaksonen vp. (SDP)
Sinikka Ekonen (Kesk.)
Tiina Kujanpää (MäPu)
Enni Pöykkö (Kesk.)
Sari Sillanmäki-Kuokkanen (Kok.)
Mika Valkama (PS)
Tarja Vierikko (SDP)
Matti Virpiaro (Kok.)

Varajäsenet

Olli-Pekka Eskelinen (Kesk.)
Olavi Rintanen (SDP)
Sari Toiviainen (Kesk.)
Pirjo Torkkeli (MäPu)
Jenni Koivu (Kesk.)
Eija Liljavirta (Kok.)
Anneli Westermarck (PS)
Sirpa Kukkala (SDP)
Tommi Luhtaniemi (Kok.)

Kari Peussa kunnanhallituksen edustaja
Viivi Harju nuorisovaltuuston edustaja
Wilma Ihalainen nuorisovaltuuston edustaja

2.1.3 Yleinen taloudellinen kehitys ja oman alueen kehitys

Kansantalouden kehitys

Maailmantalouden bruttokansantuotteen (BKT) kasvu hidastui vuoden 2019 alkupuoliskolla etenkin teollisuustuotannon ja investointien kasvun heikkenemisen vuoksi. Taustalla oli kasvava poliittinen epävarmuus erityisesti valtioiden välisten kauppajännitteiden kärjistyksen ja Ison-Britannian EU-eron kehityksen vuoksi. Maailmantalouden kehitys on kuitenkin vakaantunut loppuvuodesta. Maailmantalouden kehitys heijastui vientiteollisuuden kautta myös Suomen kansantalouteen. Maailmantalouden elpymisen arvioidaan olevan jatkossa vaimeaa.

Euroalueen inflaatiopaineet ja talouskasvu ovat pysyneet vaimeina, mutta on merkkejä siitä, että euroalueen talouskehitys vakaantuu ja inflaatio hieman nopeutuu. Työllisyyden kasvu ja palkkojen nousu ovat tukeneet euroalueen talouden kestävyttä. Maltillinen talouskasvu on nojautunut vahvasti kotimaiseen kysyntään. Pohjainflaation arvioidaan hieman nopeutuvan, mutta inflaationäkymät ovat edelleen vaimeat. Tuoreimmat taloudelliset indikaattorit viittaavat euroalueen talouden maltillisen kasvun jatkumiseen edelleen.

Euroopan keskuspankin (EKP) neuvosto totesi joulukuun 2019 tilannearviossaan, että vahvasti kasvua tukevaa rahapolitiikkaa tarvitaan vielä pidemmän aikaa. EKP päätti pitää sekä EKP:n ohjauskorot ennallaan, joten euroalueen finanssipoliitikassa elvytystoimet jatkuvat ja korkotason odotetaan pysyvän matalana. EKP:n talletuskoron ei odoteta enää laskevan. Euroalueen riskittömät pitkät korot ovat nousseet.

Finanssipoliittisen elvytyksen lisääminen tukee kysyntää lyhyellä aikavälillä, mutta siitä huolimatta Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi Suomen kasvuksi vain 1,25% vuonna 2019 ja 1,5% vuonna 2020. Suomen uusi hallitus on sitoutunut lisäämään koulutusta, työllisyyttä, infrastruktuuria ja ilmastopoliittikkaa koskevia julkisia menoja. Sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden kasvavat kustannukset korostavat julkisen talouden tasapainon saavuttamisen tärkeyttä ja talouden puskurien merkitystä. Suomen hallituksen tavoitteena on saattaa julkinen talous tasapainoon vuoteen 2023 mennessä erityisesti työllisyyttä vahvistamalla. IMF:n arvio Suomen kasvun ja työllisyyden todennäköisestä kehityksestä viittaa siihen, että valtion lainanotto vuonna 2023 vastaisi edelleen noin 1%:a BKT:stä. Vuoden 2019 lopussa Suomessa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,8%, mikä oli 0,1% edellisvuotta enemmän. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta vaihtelee kausittain. Se oli vuonna 2019 keskimäärin 9,2%, mikä oli 0,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisessä vuonna. Mikäli työllisyyskasvu hiipuu ennustetusti, julkisen talouden tasapainottaminen vaikeutuu.

Kunnallistalouden kehitys

Kuntatalous on ollut vaikeuksissa jo vuonna 2018 ja kuntatalouden tilanne näyttää vuoden 2019 tilinpäätösarvioiden valossa edelleen synkältä. Kolme neljästä Manner-Suomen kunnasta, eli yhteensä 225 kuntaa teki vuonna 2019 negatiivisen tuloksen. Kuntien yhteen laskettu vuosikate heikkeni 13,4 prosenttia.

Vuoden 2019 tilinpäätösarviot näyttävät uudella tavalla kahtia jakautuneen kuntakentän. Helsinki teki lähes 400 miljoonan euroa positiivisen tuloksen, kun taas muut isot kaupungit jäivät vahvasti miinukselle. Kuntatalouden tilanne ei kuitenkaan ole kokonaiskuvassa niin vaikea, kuin vielä syksyllä 2019 ennustettiin. Kuntien yhteenlaskettu tilikauden tulos jäi 200 miljoonaa euroa miinukselle, vaikka negatiivisen tuloksen pelättiin painuvan jopa 900 miljoonaan euroon. Ennakoitua positiivisempi tulos johtuu merkittävistä kertaluonteisista tuottoista, kuten yhtiöiden myynnistä saaduista myyntivoitoista sekä kiky-leikkauksen kompensoinnin aikaistamiseen liittyvistä valtionosuuksista. Nämä antavat kuntatalouden tilasta tilapäisesti paremman kuvan. Ilman satunnaisia tuottoja tulos olisi ollut miinuksella useita satoja miljoonia ja olisi päädytty lähelle 2000-luvun heikointa tulosta.

Kuntien heikon tuloksen taustalla on toimintamenojen kasvu sekä verorahoituksen heikko kehitys. Kuntien ja kuntayhtymien toimintakulut kasvoivat viime vuonna 3,9 prosenttia, verotulot 2,6 prosenttia ja valtionosuudet 2,1 prosenttia. Verotulojen kasvua hidasti verokorttiuudistuksen ja tulorekisterin käyttöönoton aiheuttama tilitysvaje. Verotulojen tilitysvajeen vuoksi kunnilta jäi saamatta arvion mukaan peräti 400 miljoonaa euroa verotuloja, jotka tilitetään kunnille seuraavien vuosien aikana.

Verorahoituksen muutos ei riittänyt kattamaan toimintakulujen kasvua, joka näkyi muun muassa vuosikatteen voimakkaana heikkenemisenä. Tilinpäätösarvioiden mukaan peräti 56 kunnassa päädyttiin negatiiviseen vuosikatteeseen.

Investoinnit kasvoivat edellisvuodesta 8,7 prosenttia. Kunnat ja kuntayhtymät investoivat vuonna 2019 yhteensä 5,25 miljardin euron edestä, joka on yli 400 miljoonaa enemmän kuin edellisvuonna. Investoinneista huomattava osa keskittyi kasvukeskuksiin. Kuntien investoinneista reilu kolmannes tapahtui Helsingissä, Espoossa, Tampereella ja Vantaalla. 20 suurinta kaupunkia kattoi peräti 60 prosenttia kaikista kuntainvestoinneista. Kuntayhtymien investoinneista valtaosa selittyi sairaanhoitopiirien investoinneilla, vaikka muidenkin kuntayhtymien investoinnit olivat viime vuonna kasvussa.

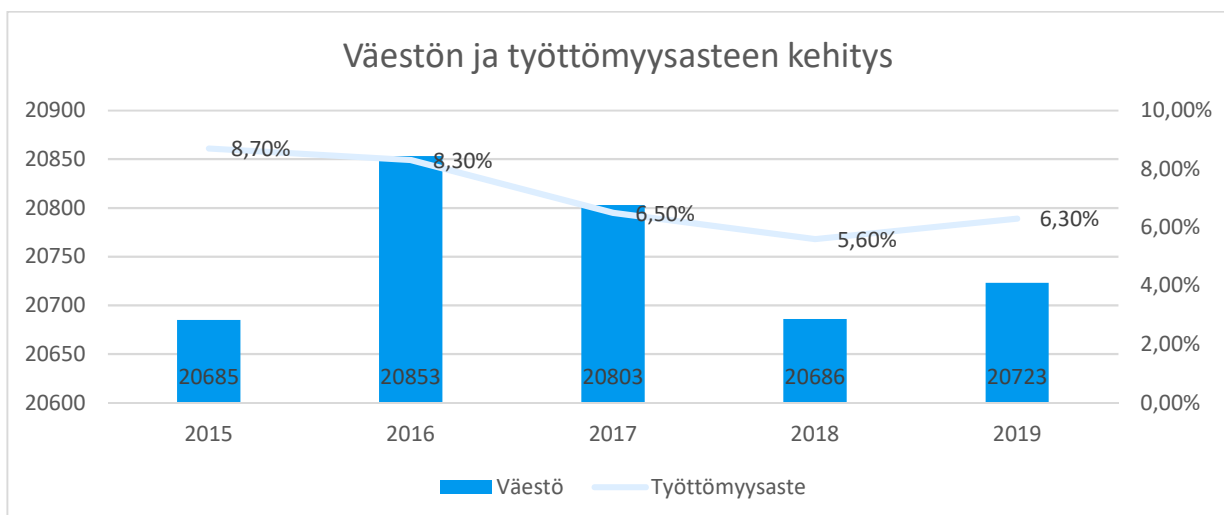
Kuntien ja kuntayhtymien käyttötulot eivät riittäneet kattamaan kasvaneita investointimenoja vaan investointimenot katettiin pääosin lainarahalla. Kunnat ja kuntayhtymät ottivat viime vuonna lisälainaa peräti 2,4 miljardia euroa. Myös kuntien vuosikatteiden voimakas heikentyminen kiihdytti kuntien velkaantumista. Verotulojen tilitysvajeen aiheuttama verotulojen maksun viivästymä lisäsi tuntuvasti lyhytaikaista lainakantaa, sillä kunnat joutuivat korvaamaan ennakoitua pienempiä verotulotilityksiä lyhytaikaisilla lainoilla eli kuntatodistuksilla.

Kuntatalouteen odotetaan helpotusta kuluvana vuonna kasvavien verotulojen ja valtionosuuksien muodossa. Verorahoituksen kasvuoletusten pohjalla on odotukset työllisyysasteen parantumisesta edelleen, vuoden 2019 verokertymävajeen tilityksistä sekä useiden kuntien vuodelle 2020 tekemät päätökset kunnallisveroprosentin nostosta. Verorahoituksen kasvu tasapainottaa käyttötaloutta vuoden 2020 aikana. Monen kunnan osalta vuoden 2019 heikko tulos ajaa kunnan talouden sopeuttamistoimiin. Kuntien on katettava taseeseen kertyneet alijäämät ja sopeuttamistoimia on siten jatkettava systemaattisesti. Myös ikääntyvä väestö, lapsikato ja muuttoliike sekä asukkaita luovuttavissa, että niitä vastaanottavissa kunnissa edellyttävät mittavia sopeutustoimia. Väestörakenteen muutokset näkyvät vuosi vuodelta enemmän kuntien myös talousluvuissa ja kuntien on talouden suunnittelussa huomioitava myös edelleen valmisteilla oleva sote- ja maakuntauudistus.

Väestö ja työllisyys

Kunnan asukasluku oli vuoden 2019 lopussa 20 723 henkilöä, lisäys 37 henkilöä edelliseen vuoteen verrattuna. Kuntaan muutti 1 188 henkilöä ja kunnasta muutti 1 157 henkilöä. Muuttovoitto 2019 vuonna oli 49 henkilöä (2017 -109). Kunnan väestö kasvoi ensimmäistä kertaa kahden väestön vähenemisvuoden jälkeen.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskuksen) kuntien alueella oli joulukuun lopussa yhteensä 72 578 työtöntä työnhakijaa. Tämä on 0,3 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuun lopussa 8,5 %. Mäntsälässä työttömien osuus työnhakijoista oli vuoden 2019 lopussa 6,3 prosenttia.

2.1.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Verorahoituksen kehitys

Verorahoituksen 2019 vertailukelpoisuus edelliseen vuoteen 2018 kärsii molemmille vuosille osuneista verorahoituksen määrään vaikuttaneista poikkeuksista. Vuoden 2018 verotulokertymää heikensi veronmaksajille maksettavat poikkeuksellisen suuret ennakonpalautukset. Vuoden 2019 verotulokertymää heikensi vuoden alusta käyttöön otettu verokorttiuudistus, jossa sivutulojen verokortit poistuivat käytöstä, mikä siirsi verotulojen kertymistä loppuvuoteen. Myös vuoden alusta käyttöön otetun tulorekisterin ongelmat pienensivät verotulokertymää ja siten myös kunnalle tilitettyjä verotuloja. Nämä puuttuvat verotulot tilitetään kunnalle pääosin vuoden 2020 aikana. Verotulotilitysten ongelmista huolimatta kunnan verorahoitus ylitti 1,3 milj. eurolla muutetun talousarvion. Verorahoitus nousi edellisestä vuodesta peräti 4,8 milj. euroa (4,4 %).

Kunnan verotulot kasvoivat 5% edellisestä vuodesta. Verotuloja kertyi yhteensä 83,6 milj. euroa. Tästä kuntaveron kertymä oli 72,8 milj. euroa, kiinteistöverotuotot 7,3 milj. euroa ja yhteisöverojen kertymä 3,5 milj. euroa.

Kilpailukykysovimuksen leikkausten poistuminen valtionosuuksista maksettiin kunnille jo vuoden 2019 puolella, mikä puolestaan kohensi kunnan valtionosuuksia ennakoidusta. Valtionosuuksia kertyi 29,6 milj. euroa. Valtionosuudet kasvoivat 2,7% edelliseen vuoteen nähden. Monet valtionosuuksia leikanneet valtiontalouden sopeutustoimet (mm. valtionosuuksien indeksikorotusten jäädytys, kilpailukykysovimuksen leikkaukset) päättyivät, joten kunnan valtionosuudet kasvavat merkittävästi seuraavalle vuodelle. Jatkossa valtionosuuksissa tullaan erottelemaan valtionosuuksien mukana maksettavat kuntien verotulomenetysten kompensatiot peruspalvelujen valtionosuuksista, joten puhtaan valtionosuuden seuraaminen kuntataloudessa helpottuu.

	TP 2018	MTA 2019	TP 2019	Erotus MTA 2019 - TP2019	MUUTOS 2018 - 2019
Verorahoitus yhteensä	108 452 426	111 907 652	113 228 537	1 320 885	4,4 %
Verotulot	79 624 065	83 187 000	83 619 878	432 878	5,0 %
Kunnan verotulot	69 917 294	72 145 000	72 830 557	685 557	4,2 %
Kiinteistövero	6 953 407	7 485 000	7 294 022	-190 978	4,9 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 753 364	3 557 000	3 495 300	-61 700	26,9 %
Valtionosuudet	28 828 361	28 720 652	29 608 659	888 007	2,7 %
Peruspalvelujen valtionosuudet	26 181 768	25 542 986	25 667 134	124 148	-2,0 %
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	4 877 172	5 465 680	5 371 491	-94 189	10,1 %
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	-2 230 579	-2 288 014	-2 328 656	-40 642	4,4 %
Verotulomenetysten kompensatiot		0	898 690	898 690	

Käyttötalouden toteutuminen ja merkittävät poikkeamat talousarvioon

Käyttötalouden toimintatuottoja ja toimintakuluja ei voi suoraan vertailla edellisen vuoden tilinpäätökseen, koska edellisen vuoden tilinpäätöksessä toimintakuluihin ja toimintatuottoihin sisältyy Pornaisten kunnalle tuotetun sosiaali- ja terveystoimen sekä varhaiskasvatuspalvelujen tuotanto sekä sosiaali- ja terveystoimen tuotanto järjestämiskuntayhtymän kuittauskirjauksineen. Vuoden 2019 kirjauksissa näitä ei enää ole sosiaali- ja terveystoimen tuotannon siirryttyä Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymälle ja Pornaisten kunnan varhaiskasvatuspalvelujen tuotannon siirryttyä Pornaisten kunnalle vuoden 2019 alusta alkaen.

Kunnan käyttötalous toteutui budjetoitua huomattavasti heikommin. Käyttötalouden toimintatuotot olivat 12,6 milj. euroa ja ne ylittivät talousarvion 1,4 milj. eurolla. Toimintakulut olivat -128,6 milj. euroa ja ne ylittivät alkuperäisen talousarvion 7,4 milj. euroa ja muutetun talousarvion 6,2 milj. euroa. Toimintakate oli -115,9 milj. euroa. Toimintakate heikkeni 9,7 milj. euroa (9,1%) edelliseen vuoteen nähden. Toimintakate heikkeneminen alkuperäiseen talousarvioon nähden oli 5,8 milj. euroa. Vuosikate painui negatiiviseksi 1,3 milj. euroa, kun se alkuperäisessä talousarviossa oli positiivinen 4,4 milj. euroa. Vuosikate heikkeni

edellisestä vuodesta 4,9 milj. euroa. Poistojen ja varausten jälkeen tilikauden alijäämä oli 8,3 milj. euroa, mikä oli 5,9 milj. euroa alkuperäistä budjettia heikompi tulos tilikaudelle. Edelliseen vuoteen nähden tulos heikkeni 5,1 milj. euroa. Pääasiallisena syynä heikkoon tulokseen oli sosiaali- ja terveystalouden kustannusten voimakas kasvu ja siitä johtuva alkuperäisen talousarvion ylitys 7,2 milj. eurolla. Tulosta heikensi myös tilinpäätösvuodelle kirjattu 656 779 euron myyntitappio Hyökännummen päiväkotiparakista. Käyttöomaisuuden myynnit ylittivät budjetin 0,5 milj. euroa, joten lopulta myyntitappiokin huomioiden käyttöomaisuuden myyntituotot jäivät vain 0,2 milj. euroa ennakkoidusta.

Ennakoitua pidempään jatkunut matala korkotaso alensi kunnan rahoituskustannuksia ja kunnan antolainojen korkojen ja takauspalkkioiden tuotto oli hyvä. Rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat 0,6 milj. euroa budjetoitua paremmin. Rahoituskustannukset jäivät 0,2 milj. euroa alle budjetoidun ja rahoitustuotot ylittivät budjetin 0,4 eurolla.

Talousarviovuoden aikana tehtiin määrärahamuutoksia. Määrärahamuutokset kohensivat Kasvatus- ja sivistystoimen budjetoitua toimintakatetta 90 141 euroa ja Teknisten palvelujen toimintakatetta 1 651 000 euroa. Konsernipalvelujen budjetoitu toimintakate heikkeni 2 950 141 euroa määrärahamuutoksilla. Määrärahamuutosten taustalla oli paitsi toiminnalliset ja kuntaorganisaation muutokset, myös alkuperäisen budjetin korjaukset. Laskeneen verotuloennusteen vuoksi myös verotulobudjettia heikennettiin 1,6 milj. euroa talousarviovuoden aikana. Valtionosuuksien osalta budjettia korjattiin 0,1 milj. eurolla valtionosuuspäätösten mukaiseksi. Verorahoitus tosin toteutui lähes alkuperäisen talousarvion mukaisena, sillä vuoden lopussa verotulotilitykset kohenivat alkuvuodesta ja valtionosuuksiin päätettiin tehdä vielä vuoden 2019 puolelle valtakunnallisesti lähes 1 mrd euron korjaus.

Konsernipalvelujen määrärahamuutoksen merkittävin tekijä oli sosiaali- ja terveystalouden tuottavan KEU-Soten ilmoittamat lisämäärärahatarpeet. Syyskuun loppuun mennessä KEU-Sote ennusti, että Mäntsälän kuntalaskutus ylittää alkuperäisessä talousarviossa budjetoitun laskutuksen 2,4 milj. eurolla, jolle haettiin valtuustosta lisämääräraha. Muutetussa talousarviossa sosiaali- ja terveystalouden nettokustannukset olivat yhteensä 61 445 000 euroa. Vuoden loppuun mennessä KEU-Soten ilmoittama ylitysennuste oli yhteensä 5,6 milj. euroa. Tammikuussa 2020 KEU-Sote ilmoitti kuntaan Mäntsälän sosiaali- ja terveystalouden kustannusten ylittävän alkuperäisen talousarvion peräti 7,2 milj. eurolla. Sosiaali- ja terveystalouden vanhat eläkemenoperusteiset maksut huomioiden sosiaali- ja terveystalouden nettokustannukset kunnalle olivat lopulta 66 306 331 euroa, muutetun talousarvion ylitys oli 4,9 milj. euroa (7,9%). Sosiaali- ja terveystalouden nettokustannukset kasvoivat edellisen vuoden tilinpäätöksestä 10 547 858 euroa (18,9%). Sosiaali- ja terveystalouden budjettiylitys aiheutti Konsernipalveluille 4,9 milj. euron budjettiylityksen toimintakatteessa.

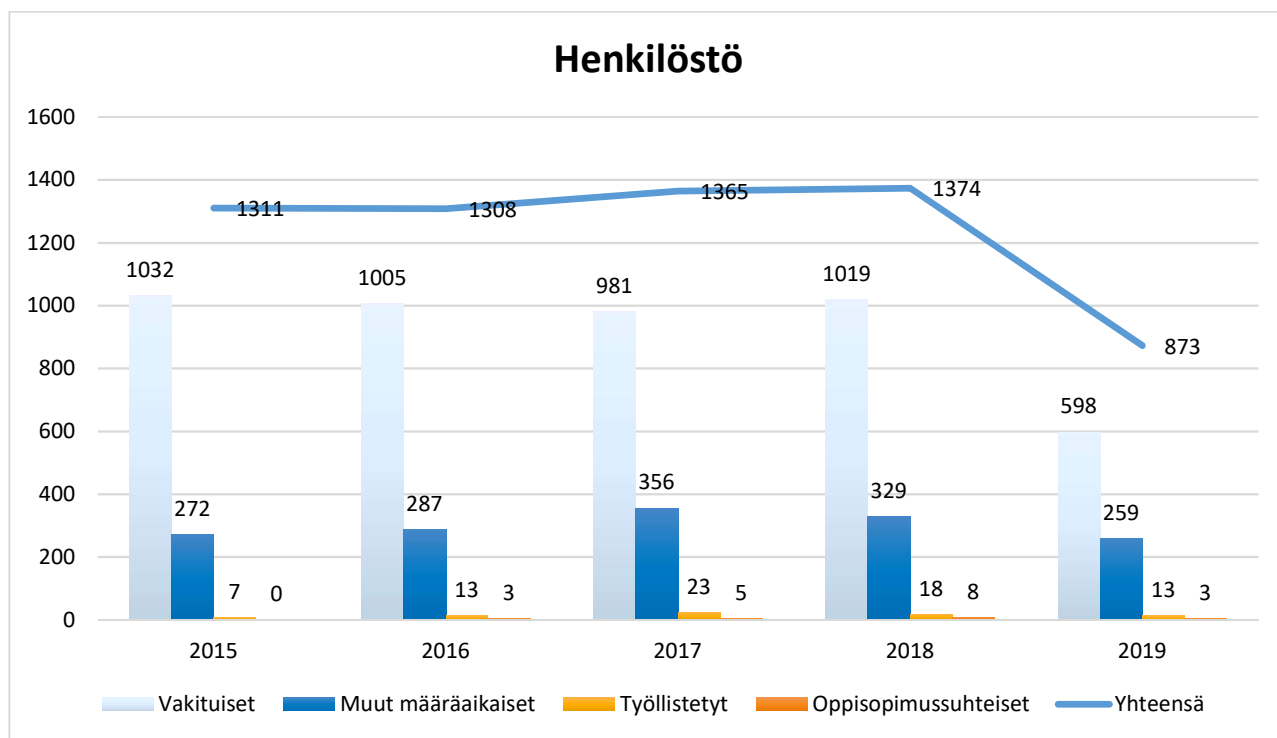
Kasvatus- ja sivistyspalvelut alitti talousarvion toimintakatteen 0,5 milj. eurolla. Opetuspalvelujen tulosalueelle tehtiin vuoden aikana 0,5 milj. euron määrärahamuutos, jolla korjattiin alibudjetoituja kotikuntakorvausmenoja muissa kunnissa koulua käyvien oppilaiden osalta. Määrärahamuutoksesta huolimatta Opetuspalvelujen tulosalue ylitti budjetoitun toimintakatteen 0,5 milj. eurolla. Merkittävin syy ylitykseen oli henkilöstömenojen budjettiylitys 0,4 milj. eurolla. Varhaiskasvatuspalvelujen tulosalue alitti toimintakatteensa peräti 1 milj. eurolla. Varhaiskasvatuspalvelut säästi henkilöstömenoissa 0,6 milj. euroa, lisäksi säästöä kertyi palvelujen ostoista, avustuksista ja muista toimintakuluista. Myös varhaiskasvatuksen toimintatuotot ylittivät budjetin.

Teknisten palvelujen toimialalla tehtiin vuoden aikana alkuperäistä toimintakulubudjettia korjaavia määrärahamuutoksia yhteensä 1,7 milj. euroa. Toimialan toimintakate ylittyi 0,2 milj. euroa. Teknisten palvelujen tulosalueista merkittävin poikkeama muutettuun talousarvioon oli Keskitetyissä palveluissa, 0,2 milj. euroa. Määrärahaylitys johtui pääasiassa henkilöstömenojen budjettiylityksestä. Ruoka- ja siivouspalvelut sekä Toimitilapalvelut ylittivät molemmat toimintakatteen 0,1 milj. eurolla.

2.1.5 Kunnan henkilöstö

Palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma 2019 oli 28,2 milj., euroa, vastaava summa edellisenä vuonna 44,4 milj. euroa, laskua 36,5 %. Eläkekulut 2019 6,4 milj. euroa, 2018 9,6 milj. euroa, vähennystä edelliseen verrattuna 33,9 %. Muiden henkilösivukulujen määrä oli 2019 0,9 milj., euroa, 2018 1,2 milj., euroa, vähennystä edelliseen verrattuna 19 %.

Kunnassa on laadittu erillinen henkilöstökertomus, joka sisältää henkilöstöä koskevaa tietoa koskien mm. työhyvinvointia, koulutusta ja sairauspoissaoloja.

2.1.6 Ympäristö

Kunnan taseessa on 356 501,13 euron varaus pilaantuneiden maa-alueiden puhdistamiseksi. Varaus on nyt kohdistettu seuraavasti:

- Kunnalliskodin vanha kaatopaikka ja Sälinkäntien teollisuusalue 262 406,93 euroa
- Silver Forest 94 094,20 euroa

Tilikaudella 2019 varausta purettiin 228 692,14 euroa vastaamaan Sälinkäntien teollisuusalueen puhdistuskustannuksia.

2.1.7 Muut ei taloudelliset asiat

Kunta on omassa toiminnassaan sekä ulkoisissa hankinnoissaan ja sopimuksissaan noudattanut kansallisen lainsäädännön ja EU-säädösten ympäristöasioita, sosiaalisia ja henkilöstöasioita, ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä korruption ja lahjonnan torjuntaa koskevia määräyksiä. Em. velvoitteet on pyritty huomioimaan myös kriteereinä hankintojen kilpailutusvaiheessa aina, kun hankinnan luonne on sen mahdollistanut.

2.1.8 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Taloudellinen toimintaympäristö tulee jatkumaan ennallaan. Talouden noususuhdanne hiipuu edelleen, mutta taantuma ei vielä uhkaa talouselämää. Vaikka talouskasvu hiipuu, on odotettavissa, että työttömyysaste jatkaa vielä laskuaan. Inflaation arvioidaan kehittyvän hyvin maltillisesti. Talouskasvun hiipumisen ja maailmankauppaan kohdistuvien uhkatekijöiden vuoksi Euroopan keskuspankki on pitänyt ohjauskorkonsa ennallaan. Korkotason ennustetaan pysyvän hyvin matalana vielä usean vuoden ajan.

Mäntsälän kunnan käyttötalouden menot tulevat tulevina vuosina kasvamaan. Taustalla on erityisesti ikärakenteesta johtuvat sosiaali- ja terveysmenojen kasvupaineet sekä työehtosopimusneuvottelujen tuloksena odotettavissa oleva henkilöstön palkkaratkaisu. Tulevina vuosina menoja kasvattavat väestön ikääntymisestä johtuva hoito- ja hoivamenojen kasvu. Nuorten ja lasten määrä sen sijaan on vähentynyt voimakkaasti kunnassa, mikä tulee jonkin verran pienentämään varhaiskasvatuksen ja koulutuksen menoja. Lasten määrän väheneminen on kuitenkin huolestuttavaa kehitystä, sillä aiempina vuosina kunnassa on panostettu koulu- ja päiväkotirakentamiseen.

Sote- ja maakuntauudistuksen lakivalmistelun keskeneräisyyden vuoksi Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymä tulee tuottamaan kunnan sosiaali- ja terveystalouden usean vuoden ajan. Sosiaali- ja terveystalouden kustannukset ovat kasvaneet muuta palvelutoimintaa huomattavasti nopeammin, joten kunnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota kuntayhtymän kustannusten kehittymisen seurantaan ja kuntayhtymän omistajaohjaukseen. Kuntayhtymän kustannuksia tulee tulevaisuudessa merkittävästi nostamaan palvelutuotannossa käytettävän tietojärjestelmän uudistuksen kustannukset.

Suotuisan talouskehityksen jatkumisen vuoksi kunnan verotulojen odotetaan kehittyvän suotuisasti tulevina vuosina. Valtionavut nousevat seuraavana vuonna, mikä johtuu mm. valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta, kilpailukykysovimuksen aiheuttamien leikkausten poistumisesta ja valtionosuuksien indeksikorotuksen palauttamisesta.

Taloussuunnitelmavuosina kunnan investoinnit kasvavat voimakkaasti. Investointien tulorahoitusaste laski edellisen tilinpäätöksen 18 %:sta -13 %:iin. Investointien tulorahoituksen nostaminen tulevina vuosina selvästi yli 50 %:n hillitsi kunnan velkaantumiskehitystä. Tulorahoituksen kohentamisen edellytyksenä on käyttötalouden menokasvun hillitseminen, jota varten kunnassa on laadittu talousarvioon 2020 talouden tervehdyttämisohjelma. Talouden tervehdyttämisohjelma jatkuu vuoteen 2026 saakka. Kunnan korolliset lainat asukasta kohti olivat 3 949 euroa, kun keskimääräinen kuntien lainamäärä oli 3 360 euroa. Konsernin lainaa oli 9 339 euroa/asukas (kunnissa v. 2018 keskimäärin 6314 euroa/asukas). Kunnan ja kuntakonsernin lainamäärän odotetaan kasvavan lähivuosina merkittävästi korkeasta investointitasosta ja tulorahoituksen riittämättömyydestä johtuen. Matalan korkotason odotetaan jatkuvan vielä pitkään, mikä osaltaan helpottaa kunnan investointien rahoitusrasitetta.

Tilinpäätöksen valmistuttua näkymät kunnan taloudessa heikkenivät merkittävästi. Maaliskuussa 2020 puhjennut koronaviruksen aiheuttaman pandemian vuoksi kunnan taloustilanteen ennakoitaan heikkenevän vähintään vuoden 2020 osalta, mutta mahdollisesti talousvaikutukset ulottuvat usealle vuodelle. Pandemia aiheuttaa maan talouden ajautumisen taantumaan, mikä laskee odotettavissa olevia verotuloja. Pandemian hoidon vuoksi kasvavat erikoissairaanhoidon kustannukset lisäävät merkittävästi sosiaali- ja terveystalouden menoja. Kunnan eräiden kasvatus- ja sivistyspalvelujen toimintojen sulkemisen vaikutuksia kunnan talouteen ei voida vielä arvioida. Koronaviruspandemian vuoksi saatavien valtion tukitoimenpiteiden määrää ja laatua ei ole vielä tilinpäätöksen käsittelyyn mennessä päätetty. Koronaviruspandemian kokonaisvaikutusta kunnan toimintaan ja talouteen ei siten voi vielä tarkemmin ennakoita, mutta kokonaisvaikutuksen odotetaan olevan merkittävästi taloutta heikentävä.

2.1.9 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toimintaan vaikuttavista tekijöistä

Väestön ikääntyminen, lapsimäärän merkittävä väheneminen ja kunnan asukasmäärän kääntyminen laskuun ovat merkittäviä epävarmuustekijöitä kunnan käyttötaloudessa. Eläkeläisten väestöosuuden kasvaminen sekä asukasmäärän lasku heijastuvat pienenevinä verotuloina. Vanhenevan väestöosan lisääntyvät hoito- ja hoivapalvelujen tarpeet kasvattavat sosiaali- ja terveystalouden kustannuksia samalla, kun kunnan vaikutusmahdollisuudet sosiaali- ja terveystalouden kustannuksiin ovat kaventuneet palvelutuotannon siirryttyä Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymälle. Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelu on eduskunnassa kesken. Mikäli sote- ja maakuntauudistus toteutuu suunnitellussa aikataulussa ja edellisen hallituksen lakivalmistelun mukaisella rahoitusratkaisulla, kunnan mahdollisuus tasapainottaa talouttaan verorahoituksella kapenee. Kunnan taloutta tulisi tässä tapauksessa heikentämään sote-kiinteistöjen ja velkojen jääminen kunnan vastuulle. Toisaalta taloutta kohentaisi sosiaali- ja terveystalouden kustannusten siirtyminen maakunnan vastuulle. Vaikka lakipaketti etenisi eduskunnassa suunnitellusti, on odotettavissa, että sosiaali- ja terveystalouden kustannukset koituvat kunnan maksettavaksi vielä usean vuoden ajan.

Lapsimäärän väheneminen vaikeuttaa varhaiskasvatuspalvelujen ja opetuspalvelujen suunnittelua niin, että palvelut voitaisiin järjestää tehokkaasti. Kunta on aiempina vuosina investoinut kyläkouluihin ja kylien päiväkoteihin, jotka uhkaavat jäädä vajaakäytölle lasten määrän vähenemisen seurauksena.

Kunnalla on merkittäviä takausvastuita tytäryhtiöiden lainoista. Kuntien takauskeskuksen vastuita lukuun ottamatta takausvastuut olivat tilikauden päättyessä 61,7 milj. euroa, joista tytäryhtiöille annetut takaukset 60,3 milj. euroa. Kunnan leasing- ja vuokravastuut olivat tilinpäätöksessä 2,3 milj. euroa. Leasing- ja vuokravastuiden määrä kasvaa tulevaisuudessa, sillä kunta on valmistellut Ehnroosin koulun rakentamista leasing-rahoituksella.

Kunnan ja kuntakonsernin velkaantuminen muodostaa merkittävän riskitekijän tulevalle talouskehitykselle. Investointien tulorahoitus on riittämätön (kunta -12,5%, konserni 27,0%). Taloussuunnitelman mukainen investointitaso säilyy korkeana, joten kunta velkaantuu kiihtyvällä tahdilla. Korkotason mahdollinen nousu saattaa kasvattaa velanhoidokustannuksia merkittävästi. Kunta on tehnyt aiempina vuosina korkosuojauksia pitkäaikaisiin lainoihin, mutta korkotason säilyttyä poikkeuksellisen pitkään negatiivisena, ovat korkosuojaukset osoittautuneet kunnalle tappiollisiksi.

2.2 Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Kuntalain 123 §:n 4. kohdan mukaan tilintarkastajan on tarkastettava kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä konsernivalvonnan järjestämisen asianmukaisuus. Kunnanhallituksen tulee toimintakertomuksessa tehdä selkoa, miten sisäinen valvonta ja riskienhallinta on kunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitettu kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Tätä tarkoitusta varten kunnanhallituksen tulee esittää toimintakertomuksessa selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä

Sisäisen valvonnan järjestämisvastuu on kunnanhallituksella ja valvonnasta vastaa kunnan toimialajohto. Selonteossa käydään läpi sisäisen valvonnan kohdealueet. Jos puutteita on havaittu, tulee niistä tehdä selkoa ja laatia esitys puutteiden korjaamiseksi.

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 23.2.2015 § 5 perusteet kunnan ja kuntakonsernin sisäiselle valvonnalle ja riskienhallinnalle. Sisäinen valvonta on kunnanhallituksen sisäisen valvonnan ohjeessa 5.3.2018 § 54 osoitettu tilivelvollisten johtavien viranhaltijoiden tehtäväksi. He vastaavat toimialansa sisäisen valvonnan järjestämisestä ja toimivuudesta. Voimassa (valtuusto 4.2.2019 § 10) olevan hallintosäännön 9. luvun 10 – 11 §:n mukaan lautakunnat ja viranhaltijat vastaavat toimialallaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanosta ja valvonnasta. Konsernijohto vastaa konserniyhteisöjen ohjauksesta sekä niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuuden valvonnasta.

Mäntsälän kunnan selonteko sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta vuodelta 2019 perustuu toimialojen antamaan lautakuntakohtaiseen selontekoon ja erilliseen riskienhallinnan arviointiin. Arvioinnit sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on tehty toimialoilla itsearviointina. Lautakunnat ovat käsitelleet selonteot seuraavasti

- kasvat- ja sivistyslautakunta 11.2.2020 § 14
- tekninen lautakunta 25.2.2020 § 14
- hyvinvointilautakunta: ei arviointia
- kuntakehityslautakunta: 19.2.2020 § 17

Säännösten ja määräysten noudattaminen

Kunnan on noudatettava toiminnassaan useita eri lakeja, asetuksia ja normeja. Keskeisiä, toimintaa ohjaavia normeja ovat mm. kuntalaki, useat sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen eri erityislait ja viranomaisohjeet. Edellisten lisäksi kunnan toimintaa ohjaavat hallintosääntö sekä muut toimintaohjeet. Hallintosääntöä täydentävät toimialasäännöt. Eri viran- ja toimenhaltijoiden päätösvaltuudet on määritelty hallintosäännössä. Päätöksistä pidetään päätöspöytäkirjaa.

Mäntsälän kunnan valmiussuunnitelmat yhteiskunnan kriisinsietokyvyn varalle tehtäviä ennakkovalmisteluja varten on laadittu ja vss -harjoituksia on pidetty säännöllisesti. Teknisten palveluiden valmiussuunnitelma on merkitty lautakunnassa tiedoksi 11.12.2018 §169. Koko kuntakonsernin valmiussuunnitelmien kokoava yleinen osa on hyväksytty valtuustossa 28.11.2016 § 116, ja uusien päivitys on tulossa kunnanhallituksen käsittelyyn 16.3.2020. Kasvat- ja sivistyspalveluiden valmiussuunnitelma on päivitetty toimialojen välisenä yhteistyönä 11.12.2018.

Sivistyspalveluissa on tehty yksi valitus hallinto-oikeuteen oppilaskuljetuksista ja 6 oikaisuvaatimusta, joista 4 koskien oppilaaksi ottamista. Yhden hallintokantelun käsittely on kesken. Kuntakehityslautakunnan yhdestä vuonna 2018 hallinto-oikeuteen tehdystä suunnittelutarveratkaisusta saatiin päätös 9.1.2019.

Sivistyspalveluiden varhaiskasvatuksen siirto 1.1.2019 alkaen Pornaisten omaksi toiminnaksi on vuoden 2018 lomapalkkavelan osalta 170 000 euroa kirjattu kuluksi vuodelle 2019, ja maksetaan Pornaisten kunnalle vuonna 2020.

KVTES:n määräykset epäpätevyysalennuksesta ovat muuttuneet vuonna 2012. Monen muun kunnan tapaan Mäntsälässä on sovellettu vanhan sopimuksen alaisia määräyksiä ja tästä on aiheutunut palkkojen viivästyskorkoseuraamuksia 58 002,50 euroa tilikaudelle 2019.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Valtuuston talousarviossa asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden asettamisen valvonta kuuluu toimielinten tilivelvollisten viranhaltijoiden vastuulle. Lautakuntia on ohjeistettu talousarvion täytäntöönpano-ohjeessa reagoimaan ennakoivasti mahdollisiin poikkeamiin ensisijaisesti toimialan sisällä. Kunnanhallitus ja lautakunnat seuraavat talousarvion toteutumista kuukausittain Sarastian Kuntari-raportointiohjelmalla. Valtuusto saa tiedon talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta mukaan lukien. 31.12. tilinpäätöskäytännön huhtikuun ja elokuun osavuosikatsauksissa.

Vuoden 2019 tilinpäätöksessä eri tulosalueiden toimintakatteet ylittivät 6,0 milj. euroa ja alittivat 1,4 milj. euroa, nettoylityksen ollessa 4,6 milj. euroa (4,2 %), josta sosiaali- ja terveystalouden (ml. Keski-Uudenmaan kuntayhtymä) määrärahaylitys 4,9 milj. euroa. Tulosalueiden toimintakate-määrärahoja valtuusto korotti 1,2 milj. euroa tilikaudella. Tilinpäätöksen toimintakate (-115,9 milj.) ylitti alkuperäisen talousarvion 5,8 milj. euroa (5,2 %). Verotulot ja valtionosuudet jäivät 0,4 milj. euroa alle alkuperäisen talousarvion toteutuman ollessa 113,2 miljoonaa euroa.

Kunnan vuosikate heikkeni -1,3 milj. euroon alittaen 5,6 milj. euroa alkuperäisen talousarvion ja 2,7 milj. euroa muutetun talousarvion. *Vuosikate on alentunut laskennallisesti 3,5 tuloeroproosenttiyksikköä kahdessa vuodessa. Tilikauden tulos painui -8,3 milj. euroon poikkeaman ollessa -5,9 milj. euroa alkuperäiseen talousarvioon.* Toimialojen käyttötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosan ylitykset ja alitukset on esitetty valtuuston sitovien määrärahojen yhteenvetotaulukossa s. 80 - 81.

Riskienhallinnan järjestäminen

Johtamisjärjestelmällä varmistetaan, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta toteutuvat tilivelvollisten, esimiesten ja henkilöstön toimesta osana tarkoituksenmukaisia työprosesseja. Valvonnan rakenteet ja menettelyt perustuvat valtuuston 23.2.2015 § 5 kuntakonsernille hyväksymään sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteisiin sekä johtosääntöihin, toiminnan ja talouden suunnitteluun sekä seurannan menettelyihin, prosessikuvauksiin ja työ- ja tehtäväkuvauksiin.

Kunnan johtoryhmässä käsitellään ja koordinoidaan toimialojen kartoitustyötä tavoitteena tunnistaa ja priorisoida kunkin toimialan strategian, toiminnan ja talouden kannalta merkittävimmät riskit. Tavoitteena on vastuuttaa organisaatio systemaattiseen riskienhallintatyöhön ja kehittämistoimenpiteillä pienentää kunnan kokonaisriskitasoa priorisoimalla merkittävimmät riskit. Eri toimialat ovat käsitelleet omat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteot ao. toimielimen tai tytäryhteisön hallituksissa tilinpäätöksen yhteydessä.

Mäntsälän kunnalla ei ole käytössä systemaattista kokonaisvaltaista riskien tunnistamisen arviointijärjestelmää työsuojelua ja koulujen turvallisuussuunnittelua lukuun ottamatta, joilla tunnistetaan toimintaan, investointeihin, rahoitukseen, vahinkoihin, tietoturvaan jne. liittyviä riskejä. Kunnan vakuutusurva seurataan vuosittain vahinkotapahtumien, vakuutusmaksujen ja omavastuuosuuksien osalta. Vahinkokehitys on ollut suhteellisen stabiili ja kustannuskehitys vakaa.

Kiinteäkorkoisia koronvaihtosopimuksia on käytössä pitkäaikaisen lainakannan korkosuojauksessa. Tilikauden lopussa kunnan lainakanta oli 81,8 milj. euroa, josta pitkäaikaista lainaa 41,3 milj. euroa (50 %) ja lyhytaikaista lainaa 40,5 milj. euroa (50 %). Lainakannan keskikorko oli 0,7 prosenttia ja lainakannan suojausaste 40 % 31.12.2019.

Kunnan myyntilaskutusprosesseista ja hankintamenettelyistä on tehty sisäiset tarkastukset vuosina 2016 ja 2017. Kunnan arvonlisäveron käsittelykäytännöt tarkastetaan muutaman vuoden välein veromenettely vanhentumisajan puitteissa, parhaillaan tarkastetaan vuosia 2017 – 2018. Mäntsälän kunnan tietoturvariskeistä ja niiden hallinnasta teki BDO Audiator Oy tarkastuksen vuonna 2016. Kunnan henkilöstön tietoturva ja tietosuojakoulutukseen (GDPR) on panostettu vuonna 2019 ja varmistettu osaamista erillisillä testeillä.

Kuntatasolla suurimmiksi riskeiksi nähdään

- Mäntsälän kunnan talouden tasapainoon sisältyy haasteita ja epävarmuutta erityisesti Keusoten sosiaali- ja terveystalouden menokehityksen osalta. Kunnan tilinpäätökset vuosilta 2018 – 2019 sekä talousarviovuodelta 2020 ovat alijäämäisiä. Kunta on aloittanut

”Mäntsälä 2026” -talousohjelman valmistelun valtuuston päätöksentekoon keväällä 2020. Konsernivelka on kasvanut suureksi (2019; 9 339 euroa/as, + 941 euroa) ja uhkaa kasvaa taloussuunnitelmakaudella, ylittäen velka- ja vuokravastuineen valtakunnallisen keskiarvon.

- Kunnan strategisten riskien hallinta:
  - Vuonna 2016 laaditun kuntastrategian ohjaavuus taloussuunnitelmakaudella 2020 – 2022 muuttuneessa toimintaympäristössä
  - väestönkasvun hidastumisen ja väestön ikääntymisen vaikutus kunnan palveluverkkoon ja talouteen
  - kunnan ja kuntakonsernin investointien tulorahoituspohja ja korkokehitys
- Sopimushallinta ja tietosuojat vaativat jatkuvaa panostusta menettelytapojen ajantasaisuuteen, koulutukseen ja seurantaan

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Tilikauden aikana omaisuuden hankinnassa, luovutuksessa ja käyttöarvoissa ei ole tapahtunut tiedossa olevia menetyksiä lukuun ottamatta Hyökännummen päiväkodin, vuodesta 2008 käytössä olleen siirrettävän lisärakennuksen 670 000 euron myyntitappio. Ehnroosin uuden koulun, vuodesta 2017 valituksen johdosta keskeytettyyn rakentamishankkeeseen kunnanhallitus päätti 4.11.2019 § 229 yht. 19 miljoonan euron suuruisesta Kuntarahoitus Oyj:n kiinteistöleasingrahoituksesta 20 vuoden vuokra-ajalle, 30 %:n jäännösarvolla. Vuoden 2020 talousarviossa ja taloussuunnitelmassa investointi on hyväksytty toteutettavaksi vuosina 2020 – 2022.

Sopimustoiminta

Sopimusten hallinnoinnin ja valvonnan osalta on riskejä olemassa. Sopimustoiminnan haasteena on sopimusten sisällön aukottomuuden varmistaminen. Kunnan sopimushallinta ja -seuranta sisältää kaikkien sopimusten viennin sähköiseen sopimushallintajärjestelmään on kunkin toimialan vastuulla. Sopimusten seuranta hoidetaan Dynastia – asianhallintaohjelmalla, joka mahdollistaa reaaliaikaisen sopimuseurannan ja vastuuttamisen. Sopimushallinnan koordinoitua on parannettu keskitetyllä ohjeistuksella (mm. hankintaohje 15.11.2018, hankintojen strategiset tavoitteet 2017 - 2019), koulutuksella ja tiedotuksella. Sopimusten riskinhallinnalla turvataan kunnan palveluiden häiriötön toiminta.

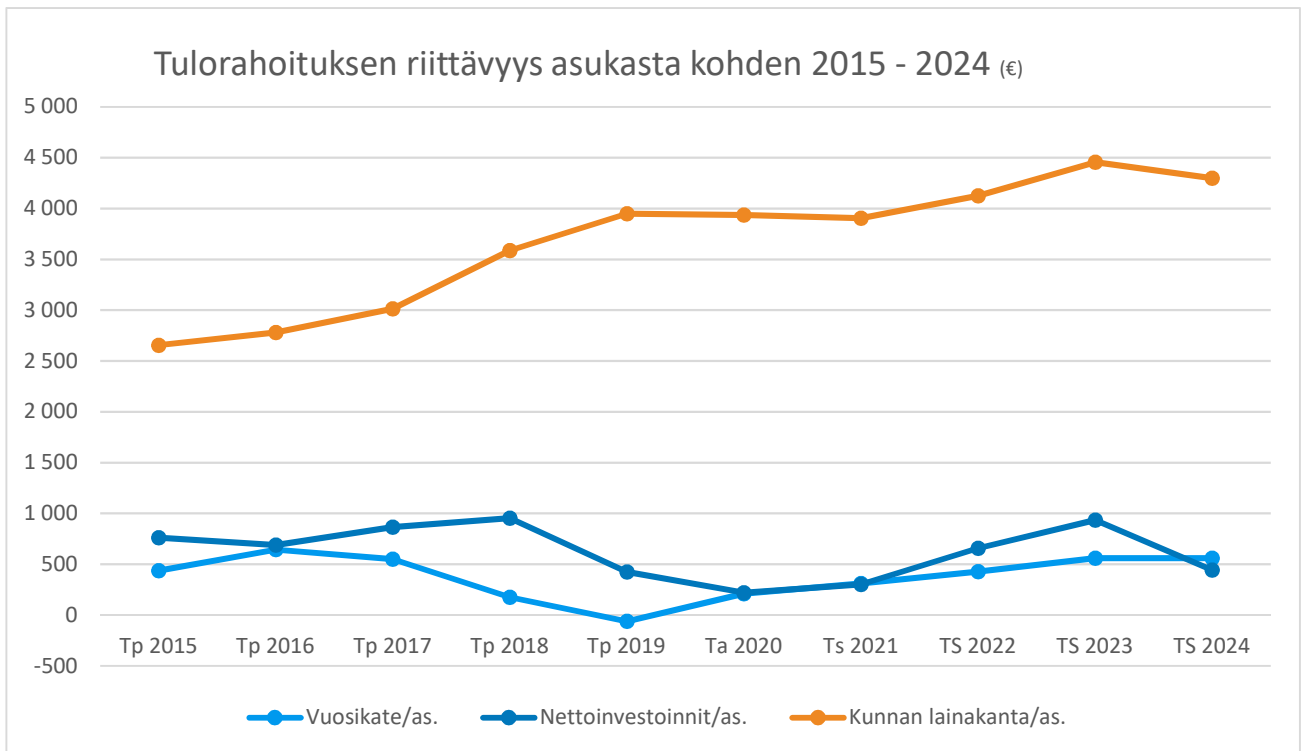
Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Mäntsälässä ei ollut käytössä omaa sisäisen tarkastuksen yksikköä tai muuta erillistä toimijaa. Kunnan omana virkamiestyönä on käyty läpi Riihenmäen ja Hyökännummen elinkaarisopimusten nykytilanne ja seuranta. Tilintarkastuskaudella kunnalla on mahdollisuus ostaa sisäisen tarkastuksen palveluja KPMG Oy:ltä.

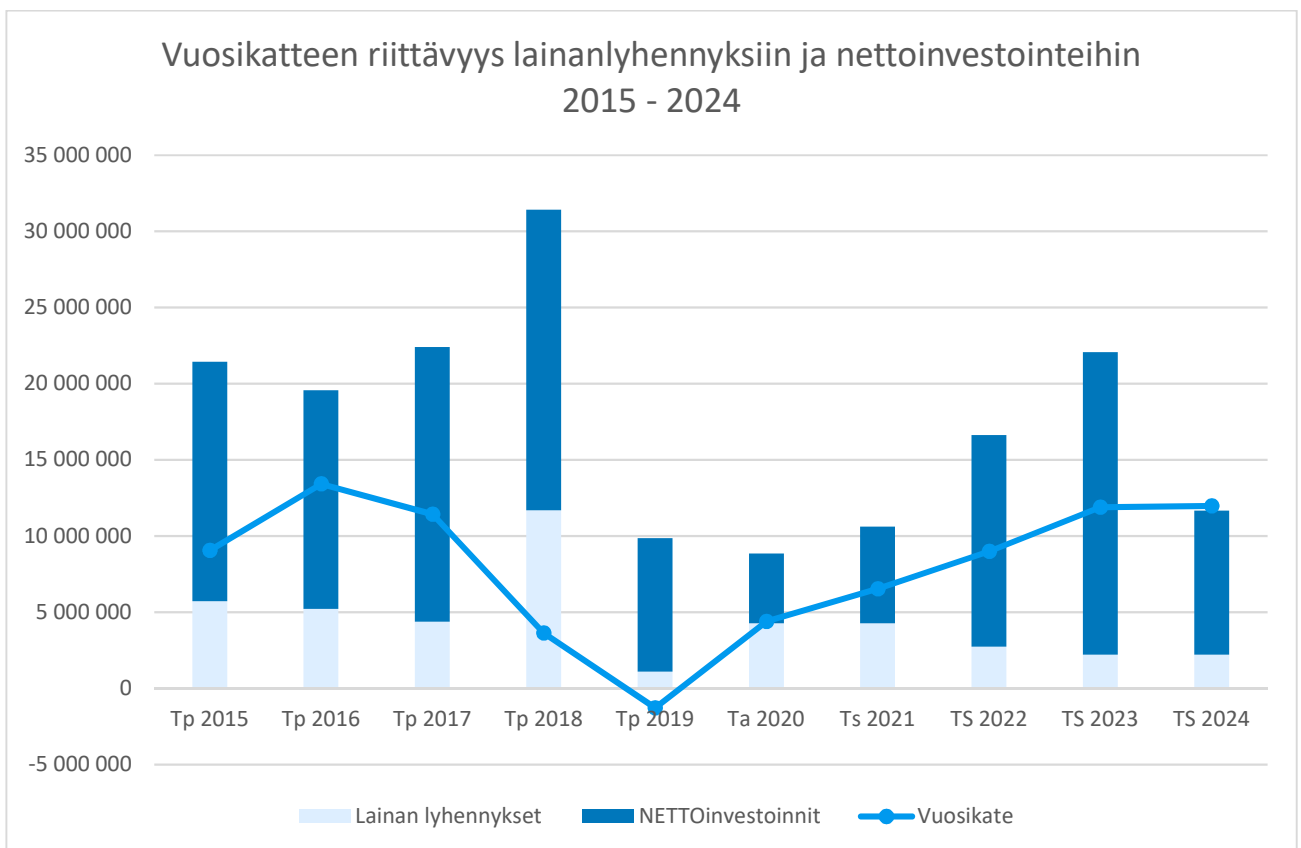
Kunnanhallituksen kannanotto

- toteaa, ettei kunnan toimielinten ja kuntakonsernin tytäryhtiöiden käsittelemässä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteoissa kertomusvuonna dokumentoitu erityisiä riskejä tai puutteita. Yleisesti ottaen valvontajärjestelmä toimii ja hyvän hallintotavan käytänteet ovat tiedossa ja niitä noudatetaan,
- esittää kunnan ja konsernivalvonnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämistyötä tulee jatkaa toimialoilla toiminnan ja palvelutehtävän edellyttämässä laajuudessa. Riskienhallinta tulee kytkeä tiiviisti koko kuntakonsernin toiminnan ohjaukseen, suunnitteluun ja seurantaan. Toimialakohtaista riskienhallinnan dokumentaation seuranta tulee parantaa osana talouden suunnittelu- ja seurantaprosesseja.

2.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

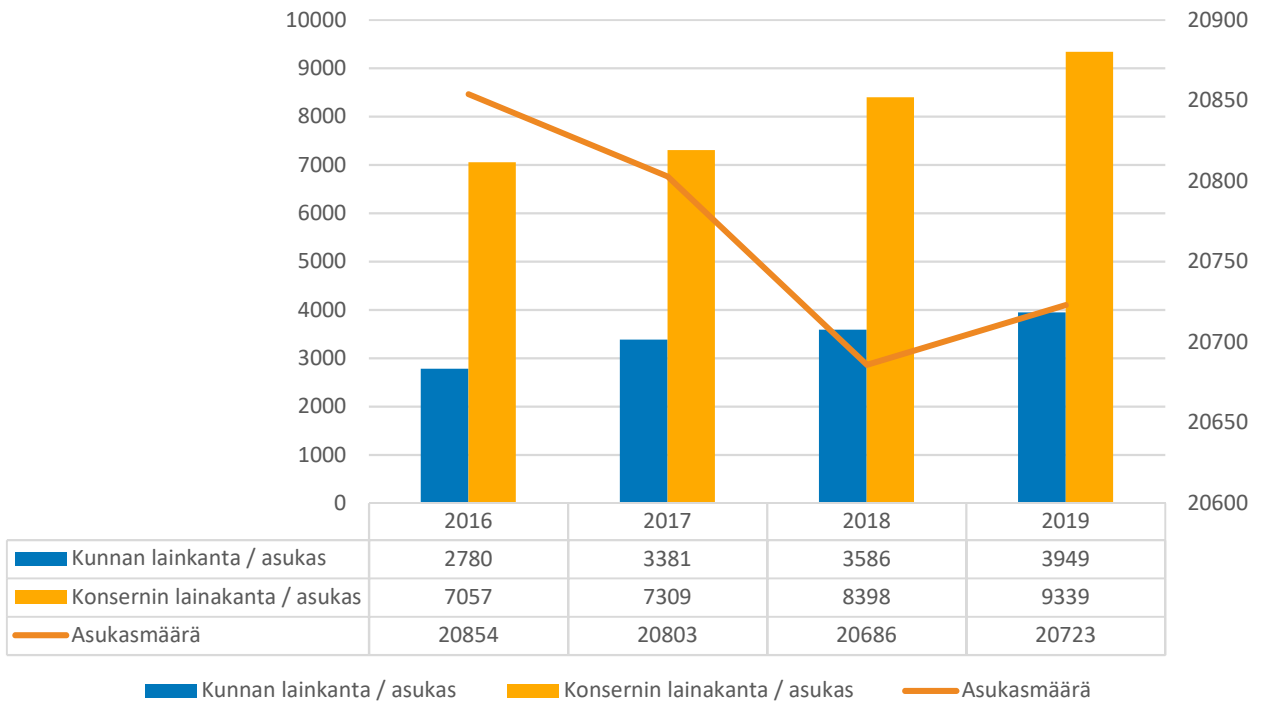

*vuodet 2020 -2024 on esitetty voimassa olevan taloussuunnitelman mukaisesti

*vuodet 2020 -2024 on esitetty voimassa olevan taloussuunnitelman mukaisesti

Mäntsälän kunnan ja kuntakonsernin lainakanta € / asukas

2.3.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

	2019 1000 €	2018 1000 €
Toimintatuotot	12 576	64 305
Valmistus omaan käyttöön	153	184
Toimintakulut	-128 585	-170 682
Toimintakate	-115 856	-106 193
Verotulot	83 620	79 624
Valtionosuudet	29 609	28 828
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	1 846	1 742
Muut rahoitustulot	323	308
Korkokulut	-755	-673
Muut rahoituskulut	-62	-2
Vuosikate	-1 276	3 635
Poistot ja arvonalentumiset	-7 038	-6 810
Tilikauden tulos	-8 314	-3 175
Tilinpäätössiirrot	31	31
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-8 283	-3 144

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	9,8	37,7
Vuosikate/Poistot, %	-18	53
Vuosikate, euroa/ asukas	-62	176
Asukasmäärä	20 723	20 686

Toimintatuotot/Toimintakulut, % = $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Vuosikate/Poistot, % = $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Vuosikate, euroa/ asukas = Vuosikate jaettuna asukasmäärällä

Asukasmäärä = Kunnan asukasmäärä per 31.12.

2.3.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2019	2018
	1000 €	1000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	-1 276	3 635
Tulorahoituksen korjauserät	-1 527	-809
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-10 307	-19 854
Rahoitusosuudet inv.menoihin	97	120
Käyttöomaisuuden myynnit	2 738	2 502
Toiminnan ja investointien rahavirta	-10 275	-14 405
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-3	-115
Antolainasaamisten vähennys	585	291
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	21 875
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 096	-11 686
Lyhytaikaisten lainojen muutos	8 752	1 317
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 158	2 717
Rahoituksen rahavirta	10 395	14 398
Rahavarojen muutos	120	-7
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	165	45
Rahavarat 1.1.	45	52
	120	-7
Tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä, €	-38 400	8 867
Investointien tulorahoitus, %	-12,5	18,4
Laskennallinen lainanhoitokate	0	0,4
Kassan riittävyys, pv	0,4	0,1
Asukasmäärä	20 723	20 686

Toiminnan ja investointien rahavirta / 5v. = Tilinpäätösvuoden ja 4 edellisen vuoden toiminnan ja investointien kertymä – Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus = 100 x Vuosikate / Investointien hankintameno

Laskennallinen lainanhoitokate = (Vuosikate + Korkokulut) / (Korkokulut + laskennalliset lainanlyhennykset)

Kassan riittävyys (pv) = 365 pv x Kassavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella

2.4 Rahoitusasema ja sen muutokset

2.4.1 Tase ja sen tunnusluvut

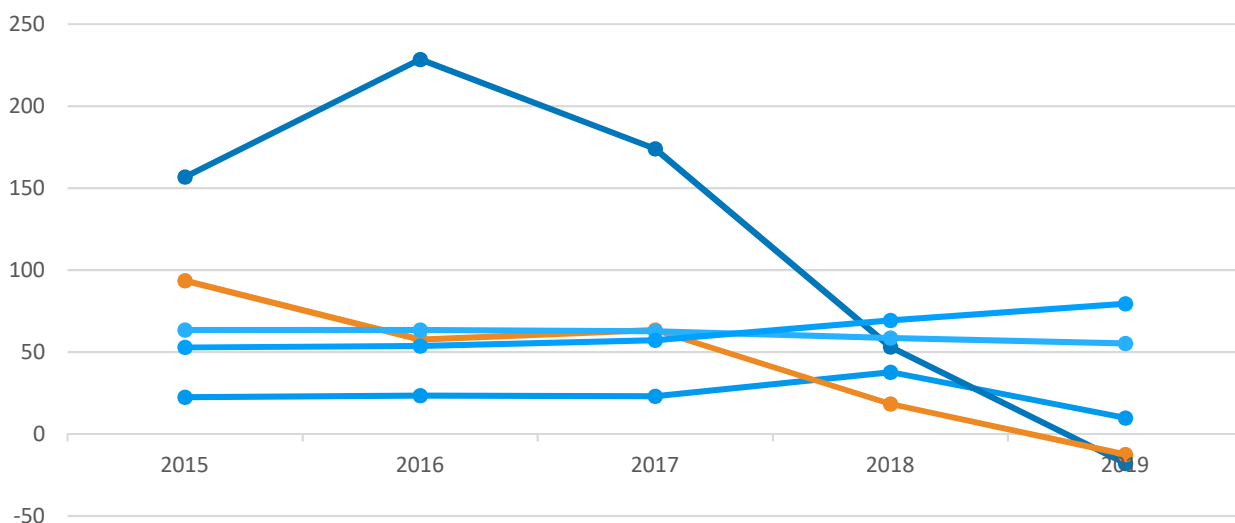
VASTAAVAA	2019 1000 €	2018 1000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	221 514	220 364
Aineettomat hyödykkeet	2 693	3 502
Tietokoneohjelmistot	29	168
Muut pitkävaikutteiset menot	2 664	3 334
Aineelliset hyödykkeet	143 645	140 956
Maa- ja vesialueet	27 430	26 728
Rakennukset	84 365	76 512
Kiinteät rakenteet ja laitteet	26 695	22 128
Koneet ja kalusto	2 563	2 068
Muut aineelliset hyödykkeet	62	62
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 530	13 458
Sijoitukset	75 176	75 906
Osakkeet ja osuudet	43 376	43 524
Muut lainasaamiset	29 514	30 024
Muut saamiset	2 287	2 359
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	11	11
Lahjoitusrahastojen varat	11	11
VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 983	5 641
Vaihto-omaisuus	103	
Aineet ja tarvikkeet	103	
Saamiset	2 714	5 596
Pitkäaikaiset saamiset	10	296
Muut saamiset	10	296
Lyhytaikaiset saamiset	2 704	5 300
Myyntisaamiset	1 190	2 084
Muut saamiset	904	1 347
Siirtosaamiset	609	1 869
Rahat ja pankkisaamiset	165	45
VASTAAVAA YHTEENSÄ	224 508	226 016

VASTATTAVAA	2019	2018
	<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>
OMA PÄÄOMA	123 375	131 658
Peruspääoma	53 570	53 570
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	78 088	81 232
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-8 283	-3 144
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	726	757
Poistoero	726	757
PAKOLLISET VARAUKSET	357	585
Muut pakolliset varaukset	357	585
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	100	189
Valtion toimeksiannot	0	106
Lahjoitusrahastojen pääomat	100	83
VIERAS PÄÄOMA	99 950	92 826
Pitkäaikainen	37 549	41 833
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 084	41 344
Muut velat	465	489
Lyhytaikainen	62 401	50 993
Joukkovelkakirjalainat	40 500	
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 260	32 845
Saadut ennakot	10	17
Ostovelat	3 016	6 005
Muut velat	694	2 351
Siirtovelat	13 920	9 777
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	224 508	226 016
TASEEN TUNNUSLUVUT:		
Omavaraisuusaste, %	55,3	58,6
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	79,4	69,3
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000€	69 805	78 088
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	3 368	3 775
Lainakanta 31.12., 1000€	81 844	74 189
Lainakanta 31.12., €/asukas	3 949	3 586
Lainat ja vastuut, 31.12.	82 994	75 236
Lainat ja vastuut 31.12., €/asukas	4 005	3 637
Lainasaamiset, 1000€	29 514	30 024
Asukasmäärä	20 723	20 686

Omavaraisuusaste, % = $100 \cdot (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$
Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 \cdot (\text{vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}^*$
Kertynyt yli-/alijäämä 31.12., 1000€ = Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Lainakanta 31.12. = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)
Lainat ja vastuut 31.12. = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokravastuut
Lainasaamiset 31.12. = Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

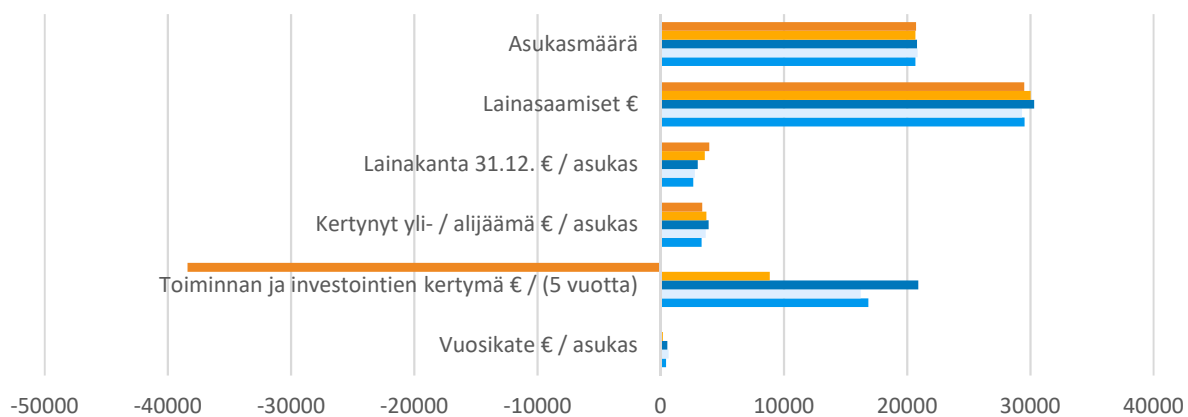
*Käyttötulojen määrä 2018 on laskettu ilman Keu-sote kuittausmenettelylaskutusta

Tunnuslukujen kehittyminen

	2015	2016	2017	2018	2019
● Toimintatuotot/Toimintakulut %	22,4	23,4	23,0	37,7	9,8
● Vuosikate / Poistot %	156,7	228,5	174	53	-18
● Investointien tulorahoitus %	93,5	57,6	63,4	18,4	-12,5
● Omavaraisuusaste %	63,4	63,4	62,6	58,6	55,3
● Suhteellinen velkaantuneisuus %	52,8	53,7	57,1	69,3	79,4

Tunnuslukujen kehittyminen

	Vuosikate € / asukas	Toiminnan ja investointien kertymä € / (5 vuotta)	Kertynyt yli- / alijäämä € / asukas	Lainakanta 31.12. € / asukas	Lainasaamiset €	Asukasmäärä
■ 2019	-62	-38 400	3 368	3 949	29 514	20 723
■ 2018	176	8 867	3 722	3 583	30 024	20 686
■ 2017	550	20 905	3 905	3 014	30 315	20 803
■ 2016	644	16 232	3 661	2 780	29 327	20 853
■ 2015	437	16 860	3 325	2 656	29 539	20 685

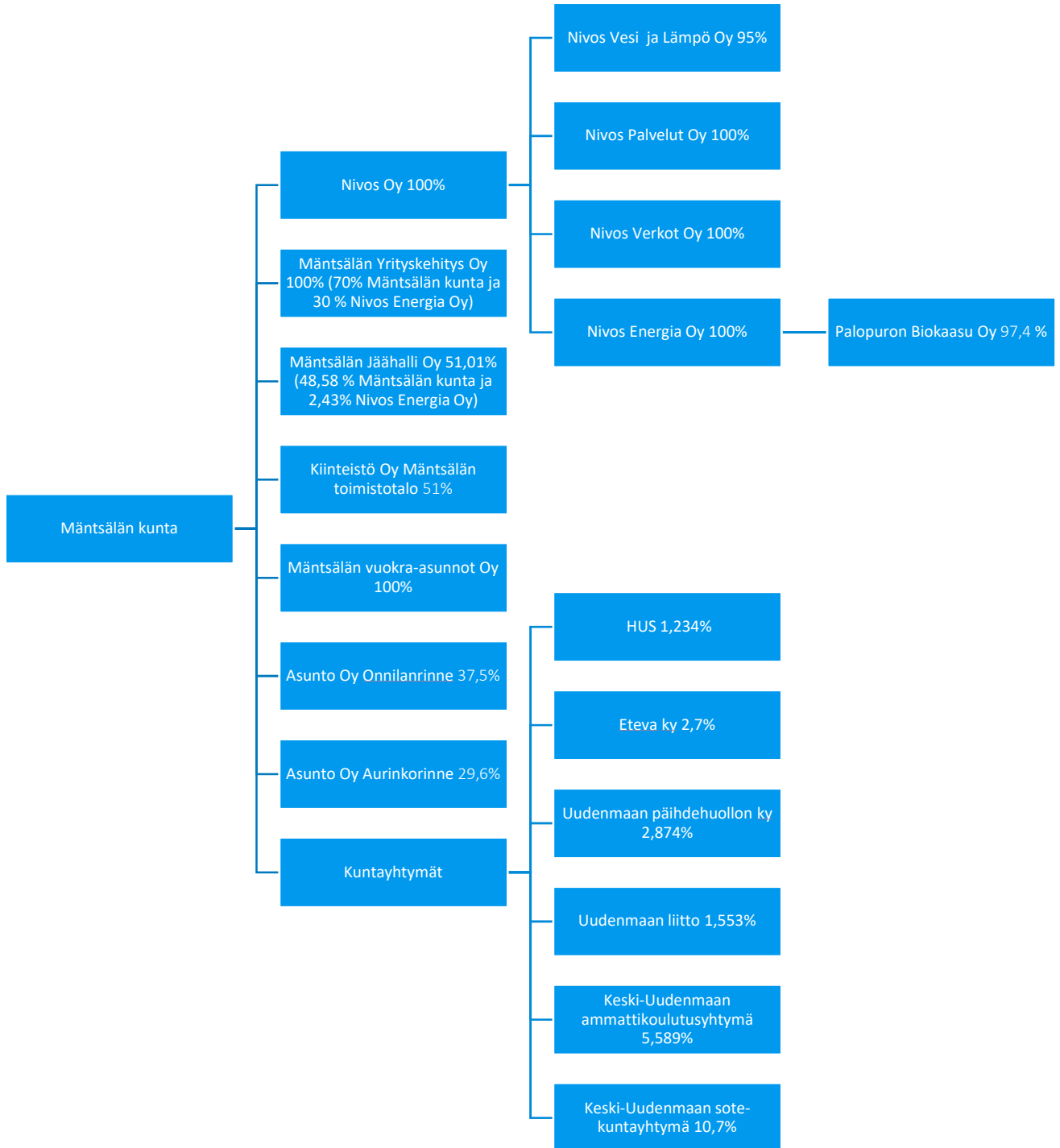
■ 2019 ■ 2018 ■ 2017 ■ 2016 ■ 2015

2.5 Kokonaistulot ja -menot

TULOT	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toiminta		
Toimintatuotot	12 576	64 305
Verotulot	83 620	79 624
Valtionosuudet	29 609	28 828
Korkotulot	1 846	1 742
Muut rahoitustuotot	323	308
Tulorahoituksen korjauserät		
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	0	0
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	97	120
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 440	1 693
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	585	291
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	21 875
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	8 752	5 577
Kokonaistulot yhteensä	138 847	204 363
MENOT		
Toiminta		
Toimintakulut	128 585	170 682
Valmistus omaan käyttöön	-153	-184
Korkokulut	755	673
Muut rahoituskulut	62	2
Pakollisten varausten lisäys	229	
Investoinnit		
Investointimenot	10 307	19 854
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten lisäykset	3	115
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	1 096	15 946
Kokonaismenot yhteensä	140 885	207 088
Täsmäytys:		
Kokonaistulot ja -menot	-2 038	-2 724
Muut maksuvalmiuden muutokset - Rahavaraston muutos	2 038	2 724

2.6 Konsernin toiminta ja talous

2.6.1 Konsernin rakenne ja omistusosuudet sekä konsernitilinpäätökseen yhdistellyt yhteisöt

2.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Konsernin toimintaa ohjasi tilivuoden aikana kunnanhallituksen alainen elinvoima- ja konsernijaosto sekä kunnanjohtaja. Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymä aloitti toimintansa vuoden 2019 alusta alkaen merkittävänä toimijana kuntakonsernissa. Kuntajohtajien neuvottelukunta huolehti osaltaan konsernivalvonnan toteutumisesta toiminnan aloittavassa kuntayhtymässä.

Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymä huolehti vuoden 2019 alusta lukien kunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannosta. Kuntayhtymä huolehtii myös erikoissairaanhoidon kustannuksista, joten erikoissairaanhoidon toteutumaraportointi tilivuoden aikana tapahtui kuntayhtymän välityksellä. Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymän ensimmäisen toimintavuoden aikana talouden ja toiminnan raportointi kunnalle oli puutteellista kuntayhtymän talousraportoinnin käynnistämisen vaiheiden vuoksi. Kunta sai kuntayhtymän kustannusten toteutumaraportteja vasta toisesta osavuosisikatsauksesta lähtien ja kuukausiraportointi käsitti loppuvuoden aikana vain euromääräisiä toteutumatietoja. Toiminnallisten tietojen ja suoritettujen raporttien vuodesta 2019 kunta sai vasta alkuvuoden 2020 aikana. Kuntayhtymän toiminnan ohjaus ei toiminut toivotulla tavalla, sillä sosiaali- ja terveyspalvelujen ostot kuntayhtymältä ylitti toisessa osavuosisikatsauksessa muutetun talousarvion 4,9 miljoonalla eurolla, eikä ylitystä ennakoitu kunnalle ennen tammikuuta 2020.

Tytäryhtiöiden tavoitteet asetettiin yhtiöiden talousarvioissa vuodelle 2019. Yhtiöt raportoivat toiminnastaan sekä talouden ja tavoitteiden toteutumisesta osavuosisikatsauksissa huhtikuun ja elokuun tilanteiden mukaisesti. Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy raportoi kunnanhallitukselle yhtiön talouden tervehdyttämistoimien etenemisestä myös osavuosisikatsausten välillä tilivuoden aikana. Yhtiöiden tilinpäätöstiedoissa on tiedot yhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

2.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat tilikaudella ja sen jälkeen

Kunnan konsernirakenteessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia tilikauden aikana.

Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy jatkoi talouden tervehdyttämistoimia Mustamäentie 18, Mustamäentie 25 ja Osuustie 2 vuokratalojen myynnillä. Myytyjen ja purettujen kiinteistöjen osalta yhtiö lyhensi yhteensä 1,8 milj. eurolla lainoja Kuntarahoitukselle ja kunnalle. Kivistöntie 16 uudisrakennusta koskeva riita-asia Rakennuttajatoimisto Valvontakonsultit Oy:n ja Arkkitehtitoimisto Arcaren kanssa saatiin sovittua tilikauden aikana. Yhtiön tuottama ylijäämä koheni edellisestä vuodesta ja oli 123 443 euroa.

Nivos-konsernin suurin investointihanke Hikiä-Kapuli voimajohto valmistui tilikauden aikana. Myös biovoimalahanke Palopuron Biokaasu Oy aloitti toimintansa tilivuoden alussa. Nivos Energia Oy:n osittaisjakautuminen Nivos Verkot Oy:lle, Nivos Vesi ja Lämpö Oy:lle ja Nivos Palvelut Oy:lle suunniteltiin tilivuoden aikana niin, että jakautuminen toteutettiin vuoden 2020 alusta alkaen. Nivos Vesi ja Lämpö Oy käynnistivät merkittäviä investointikohteita, kuten talousveden automaation uusiminen ja etäluettavien vesimittarien asennus. Yhtiö jatkoi yhteistyötä toiminta-alueiden vesiosuuskuntien kanssa. Nivos-konsernin kokonaisliikevaihto kasvoi 0,6% ja tilikauden voitto oli 19 622 euroa.

Mäntsälän Jäähalli Oy:n rakennushankkeen toisen jäähallin ja siihen liittyvien oheistilojen rakennushanke käynnistyi. Rakennushankkeen kustannusarviot ylittivät hankkeelle varatut määrärahat, jonka vuoksi suunnitelmia karsittiin. Rakennushankkeen vuoksi jäähalli oli suljettuna lähes 7 kuukauden ajan tilivuoden aikana.

Konsernin tuloslaskelma oli 7,4 milj. euroa alijäämäinen. Konsernin vuosikate laski 7,5 milj. euroon (-38,7%). Investointien tulorahoitus konsernitasolla laski 34%:sta 27%:iin. Konsernin velkaantuminen jatkui. Tilikauden päättyessä konsernivelkaa oli 193,5 milj. euroa eli 9 339 euroa/asukas. Konsernivelka kasvoi edelliseen vuoteen nähden 941 euroa/asukas. Konsernin omavaraisuusaste laski 22,9 %:iin.

2.6.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Konsernin velkaantuminen jatkuu, sillä konsernin investointitaso jatkuu korkeana. Kunnan konsernivelka oli tilivuoden päättyessä 9 339 euroa/asukas, mikä ylittää selvästi valtakunnallisen keskiarvon. Vuoden aikana asukaskohtainen velkamäärä kasvoi 941 euroa/asukas. Vuoteen 2024 loppuun mennessä suunnitellut konsernin investoinnit ovat yhteensä 136,6 milj. euroa ja konsernivelka on jo 11 931 euroa/asukas. Kunta täyttää kriisikuntalain mukaisen kunnan velkaantumista koskevat kriteerit muutaman vuoden kuluessa, ellei kuntakonsernin taloudessa saada aikaan merkittäviä parannuksia.

2.6.5 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Uudistettu konserniohje astui voimaan 1.1.2019. Uudessa konserniohjeessa konserniyhtiöt sidottiin aiempaa tiiviimmin osaksi kunnan strategista johtamista. Konserniohjeen mukaisesti valtuusto määrittelee omistajapolitiikan ja on konsernin ylin valvoja. Konsernivalvonnan toteuttamisesta huolehti tilivuoden aikana kunnanhallituksen alaisen elinvoima- ja konsernijaosto sekä kunnanjohtaja kunnanhallituksen alaisuudessa.

Konsernivalvontaa toteutettiin konserniohjeen mukaisesti. Konsernin tytäryhtiöt raportoivat konserniohjeen mukaisesti toiminnastaan ja taloudestaan kunnan osavuositarkastusten yhteydessä. Konsernin tytäryhtiöissä noudatettiin soveltuvien osin kunnan riskienhallintapolitiikkaa ja yhtenäisiä toimintaperiaatteita. Soveltuvien osin konserniyhtiöt toteuttivat konsernin yhteishankintoja.

Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy:n osalta jatkettiin jo edellisen vuoden aikana käynnistettyä tehostettua konsernivalvontaa yhtiön talousvaikeuksien selvittämiseksi. Edellisen vuoden aikana teetetyssä liiketaloudellisessa selvityksessä suositeltujen toimenpiteiden toteuttamista jatkettiin. Yhtiön talouden tervehdyttämiseksi käynnistettiin myös yhtiön lainasalkun koostumuksen selvittely rahoituskustannusten optimoimiseksi. Yhtiön talouden tervehdyttämistä jatketaan seuraavan vuoden aikana.

2.6.6 Kuntakonsernin tilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	142 437	163 169
Toimintakulut	-249 309	-260 463
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	10	-8
TOIMINTAKATE	-106 861	-97 302
Verotulot	83 450	79 438
Valtionosuudet	32 517	31 659
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	117	49
Muut rahoitustuotot	183	160
Korkokulut	-1 587	-1 694
Muut rahoituskulut	-368	-154
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 655	-1 639
VUOSIKATE	7 450	12 156
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 079	-14 412
Omistuksen eliminointierot	-5	-24
Arvonalentumiset	3	-3
Poistot ja arvonalentumiset	-15 081	-14 439
TILIKAUDEN TULOS	-7 630	-2 283
Tilinpäätössirrot	0	-07
Tilikauden verot	-23	-16
Laskennalliset verot	256	215
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	6	-50
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-7 391	-2 141
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	57,1 %	62,6 %
Vuosikate/Poistot, %	49,4 %	84,2 %
Vuosikate, euroa/ asukas	360	588
Asukasmäärä	20 723	20 686

Toimintatuotot/Toimintakulut, % = 100 * Toimintatuotot / (Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön)

Vuosikate/Poistot, % = 100* Vuosikate/Poistot ja arvonalentumiset

Vuosikate, euroa/ asukas = Vuosikate jaettuna asukasmäärällä

Asukasmäärä = Kunnan asukasmäärä per 31.12.

KONSERNIRAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	7 450	12 156
Tilikauden verot	-23	-16
Tulorahoituksen korjauserät	-2 079	-1 107
Toiminnan rahavirta	5 348	11 033
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-27 316	-35 819
Rahoitusosuudet investointimenoihin	322	151
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 911	6 371
Investointien rahavirta	-22 083	-29 297
Toiminnan ja investointien rahavirta	-16 735	-18 264
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-140	0
Antolainasaamisten vähennykset	-69	-19
Antolainauksen muutokset	-209	-19
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	43 612	38 116
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-6 999	-17 789
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-16 799	1 430
Lainakannan muutokset	19 813	21 757
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	0	-40
Muutokset vähemmistön osuudessa	0	21
Oman pääoman muutokset	0	-20
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-40	-122
Vaihto-omaisuuden muutos	-87	-62
Saamisten muutos	-4 997	1 161
Korottomien velkojen muutos	5 136	3 214
Muut maksuvalmiuden muutokset	12	4 191
Rahoituksen rahavirta	19 616	25 909
Rahavarojen muutos	2 881	7 645
Rahavarat 31.12.	17 811	14 930
Rahavarat 1.1.	14 930	7 285
Rahavarojen muutos	2 881	7 645
Tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä, €	-78 502	-79 093
Investointien tulorahoitus, %	27,0 %	33,8 %

Laskennallinen lainanhoitokate	0,4	0,6
Kassan riittävyys, pv	22,8	17,2
Asukasmäärä	20 723	20 686

Toiminnan ja investointien rahavirta / 5v. = Tilinpäätösvouden ja 4 edellisen vuoden toiminnan ja investointien kertymä –
 Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus = 100 x Vuosikate / Investointien hankintameno

Laskennallinen lainanhoitokate = (Vuosikate + Korkokulut) / (Korkokulut + laskennalliset lainanlyhennykset)

Kassan riittävyys (pv) = 365 pv x Kassavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

2019
1 000 €

2018
1 000 €

VASTAAVAA**PYSYVÄT VASTAAVAT**

Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	54	131
Konserniliikearvo	6 108	6 719
Muut pitkävaikutteiset menot	5 811	6 047
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	0	1
Aineettomat hyödykkeet	11 973	12 897

Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	29 559	29 004
Rakennukset	134 926	129 168
Kiinteät rakenteet ja laitteet	101 190	90 476
Koneet ja kalusto	7 221	5 675
Muut aineelliset hyödykkeet	151	160
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	6 216	15 503
Aineelliset hyödykkeet	279 263	269 985

Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	342	292
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonorotukset	10 229	9 831
Muut lainasaamiset	5	8
Muut saamiset	345	203
Sijoitukset	10 921	10 334

PYSYVÄT VASTAAVAT

302 158   **293 216**

TOIMEKSIANTOJEN VARAT

Valtion toimeksiannot	13	74
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	80	79
Muut toimeksiantojen varat	44	49
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	137	202

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	519	440
Keskeneräiset tuotteet	85	78
Muu vaihto-omaisuus	1	0
Vaihto-omaisuus	605	519

Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	102	102
Muut saamiset	118	347
Pitkäaikaiset saamiset	220	449

Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	9 681	9 214
Lainasaamiset	17	17
Laskennalliset verosaamiset	1	0
Muut saamiset	2 930	2 091
Siirtosaamiset	6 500	2 580

Lyhytaikaiset saamiset	19 129	13 902
Saamiset	19 349	14 351
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	2	2
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	285	123
Muut arvopaperit	514	514
Rahoitusarvopaperit	800	638
Rahat ja pankkisaamiset	17 011	14 292
VAIHTUVAT VASTAAVAT	37 765	29 800
VASTAAVAA	340 059	323 218
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	53 570	53 570
Muut omat rahastot	45	45
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) (pl. muuntoerot)	30 529	32 669
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	30 529	32 669
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-7 391	-2 141
OMA PÄÄOMA	76 752	84 144
VÄHEMMISTÖOSUUDET	1 039	1 046
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	11	12
Muut pakolliset varaukset	873	1 221
PAKOLLISET VARAUKSET	884	1 233
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	62	181
Lahjoitusrahastojen pääomat	168	150
Muut toimeksiantojen pääomat	44	49
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	274	380
VIERAS PÄÄOMA		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	141 032	108 135
Pääomalainat	350	500
Lainat julkisyhteisöiltä	3	4
Lainat muilta luotonantajilta	0	21
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	141 385	108 661
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma		
Liittymismaksut ja muut velat	21 382	20 726
Siirtovelat	737	0
Laskennalliset verovelat	8 715	8 970
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	30 835	29 696
Pitkäaikainen vieras pääoma	172 219	138 357
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	42 107	0
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	10 035	65 052

Lainat julkisyhteisöiltä	1	1
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	52 143	65 053
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma		
Saadut ennakot	387	333
Ostovelat	10 674	11 265
Liittymismaksut ja muut velat	3 772	4 977
Siirtovelat	21 913	16 429
Laskennalliset verovelat	1	1
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	36 747	33 005
Lyhytaikainen vieras pääoma	88 890	98 058
VIERAS PÄÄOMA	261 110	236 415
VASTATTAVAA	340 059	323 218
Tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	22,9 %	26,4 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, % *	100,90 %	86,1 %
Kertynyt yli-/jäämä, 1000 €	23 137	30 529
Kertynyt yli-/alijäämä, € / asukas	1 117	1 476
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €	193 527	173 714
Konsernin lainat, € / asukas	9 339	8 398
Konsernin lainat ja vastuut, 31.12.	201 521	184 970
Konsernin lainat ja vastuut 31.12., €/asukas	9 725	8 942
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 €	5	8
Kunnan asukasmäärä	20 723	20 686

Omavaraisuusaste, % = $100 \cdot (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$
Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 \cdot (\text{vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}^*$
Kertynyt yli-/alijäämä 31.12., 1000€ = Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Lainakanta 31.12. = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)
Lainat ja vastuut 31.12. = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokravastuut
Lainasaamiset 31.12. = Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

*Käyttötulojen määrä 2018 on laskettu ilman Keu-sote kuittausmenettelylaskutusta

2.7 Hallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Mäntsälän kunnan vuoden 2019 tilinpäätöksen tulos on 8 313 830,61 euroa alijäämäinen.

Kunnanhallitus ehdottaa tilikauden 2019 tuloksen käsittelystä että, kunnanvaltuustolle esitetään tilikauden 8 313 830,61 euron alijäämäisestä tuloksesta kirjattavaksi poistoeron vähennyksenä 30 684,12 euroa sekä loput 8 283 146,49 euroa taseeseen tilikauden alijäämäksi.

2.8 Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Tilinpäätösvuonna kunnan taseessa ei ollut kattamatonta alijäämää. Taseessa edellisten tilikausien ylijäämä oli kunnan osalta 69,8 milj. euroa ja konsernin osalta 23,1 milj. euroa.

Kunnan talous on heikentynyt kolmen edellisen vuoden aikana ja kunnan konsernivelan osalta kunta täyttää voimassa olevien kriteerien mukaisesti kriisikunnan määritelmän. Uusien, vuodesta 2022 sovellettavien kriisikuntakriteerien mukaisesti kunta täyttäisi tilinpäätöksessä 2019 kriisikuntamittarit ainakin kahden kriteerin (konsernin vuosikate % poistoista ja konsernin laskennallinen lainanhoitokate) osalta, mutta muut kriisikuntakriteerit eivät täytyisi. Kuntaa ei voida pitää kriisikuntalaissa pidettynä kriisikuntana, mutta kunnan talouden nopea heikkeneminen osoittaa, että ilman toimenpiteitä kunta ajautuu kriisikunnaksi jo vuoden 2023 loppuun mennessä. Tämä vuoksi kunnassa on vuoden 2020 alusta käynnistetty talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimenpiteet. Kunnan vuoden 2020 talousarvioon on määritetty toimenpideohjelma talouden tasapainottamiseksi. Talouden tasapainottamisen vaatimien päätösten valmistelua varten kunnassa on nimetty virkamiehistä ja valtuuston edustajista koottu työryhmä, jonka tehtävänä on valmistella kunnan käyttötalouteen 10,5 – 14 miljoonan euron sopeutustoimet toteutettavaksi vuoteen 2026 mennessä.

2.9 Kriisikuntakriteerien toteutuminen Mäntsälän kunnassa

Kuntatalouden tasapainottamisesta säännellään Kuntalain 110 ja 118 §:ssä. Kuntalain mukaan kunnan ja valtion on yhdessä selvitettävä kunnan mahdollisuudet turvata asukkaalleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut ja ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen edellytysten turvaamiseksi, jos kunta ajautuu erityisen vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan kriteerejä on uudistettu, uusittu laki tuli voimaan 1.3.2019. Uudistetut kriisikuntakriteerit kuvaavat kunnan taloutta eri näkökulmista aiempaa paremmin. Kriisikuntamittariston rakenne säilyi ennallaan, mutta tunnuslukuja ja niiden raja-arvoja on muutettu. Uusia raja-arvoja sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2022 vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätösten tunnuslukujen perusteella. Siihen asti sovelletaan, mitä lain voimaan tullessa voimassa olleessa kuntalain 118 §:ssä säädetään.

Uusitun lain mukaan arviointimenettely voidaan jatkossa käynnistää:

- jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää Kuntalain 110 §:n 3 momentissa säädettyssä määräajassa. (*ei muutosta nykyiseen*)
- jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kunnan viimeisessä konsernitilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneenä vuonna vähintään 500 euroa (*ei muutosta nykyiseen*)

TAI

- jos rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet kaikki seuraavat raja-arvot
  1. kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia (*vanha: konsernin negatiivinen vuosikate*)
  2. kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti (*vanha: 1 prosenttiyksikkö*)
  3. asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla (*vanha: tunnusluvussa huomioidaan ainoastaan konsernin lainamäärä*)
  4. konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 (*vanha: suhteellinen velkaantuneisuus vähintään 50 %*)

Kohdassa 3 tarkoitettujen tunnuslukujen raja-arvot lasketaan vuosittain Tilastokeskuksen ylläpitämiin konsernitilinpäätösten tietoihin ja kunnan vahvistamaan tuloveroprosenttiin perustuen. Kohta 3 huomioi aiempaa paremmin kiinteistöleasingilla toteutettujen investointien vaikutuksen kunnan talouteen. Kohdassa 1 tarkoitettu vuosikate lasketaan ilman kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain mukaan mahdollisesti myönnettyä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta. Lisäksi kohdassa 4 tarkoitettu konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate lasketaan kaavalla, jossa konsernituloslaskelman vuosikatteeseen lisätään korkokulut ja jossa saatu summa jaetaan korkokulujen ja laskennallisten lainanlyhennysten summalla. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla konsernitaseen lainamäärä kahdeksalla.

Kuntien on tarpeen tunnistaa myös tilanteet, joissa kunta on lähellä kriisikuntakriteeristön raja-arvon täyttymistä. Kunnille on siksi määriteltävä myös väljemmät raja-arvot (ns. keltaiset valot), jotka eivät vielä johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täytyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomiota taloutensa kehitykseen ja analysointiin. Nämä talouden vakavasta heikkenemisestä varoittavat raja-arvot ovat:

- Konsernin kertynyt alijäämä vähintään 500 €/as
- Konsernin vuosikate % poistoista alle 100
- Tuloveroprosentti 1,5 %-yks. yli keskimääräisen
- Konsernin lainat ja vastuut 25 % yli keskimääräisen
- Konsernin laskennallinen lainanhoitokate alle 1,0

Arviointimenettelyä ei voida käynnistää yllä mainittujen raja-arvojen (keltaiset valot) täytyessä.

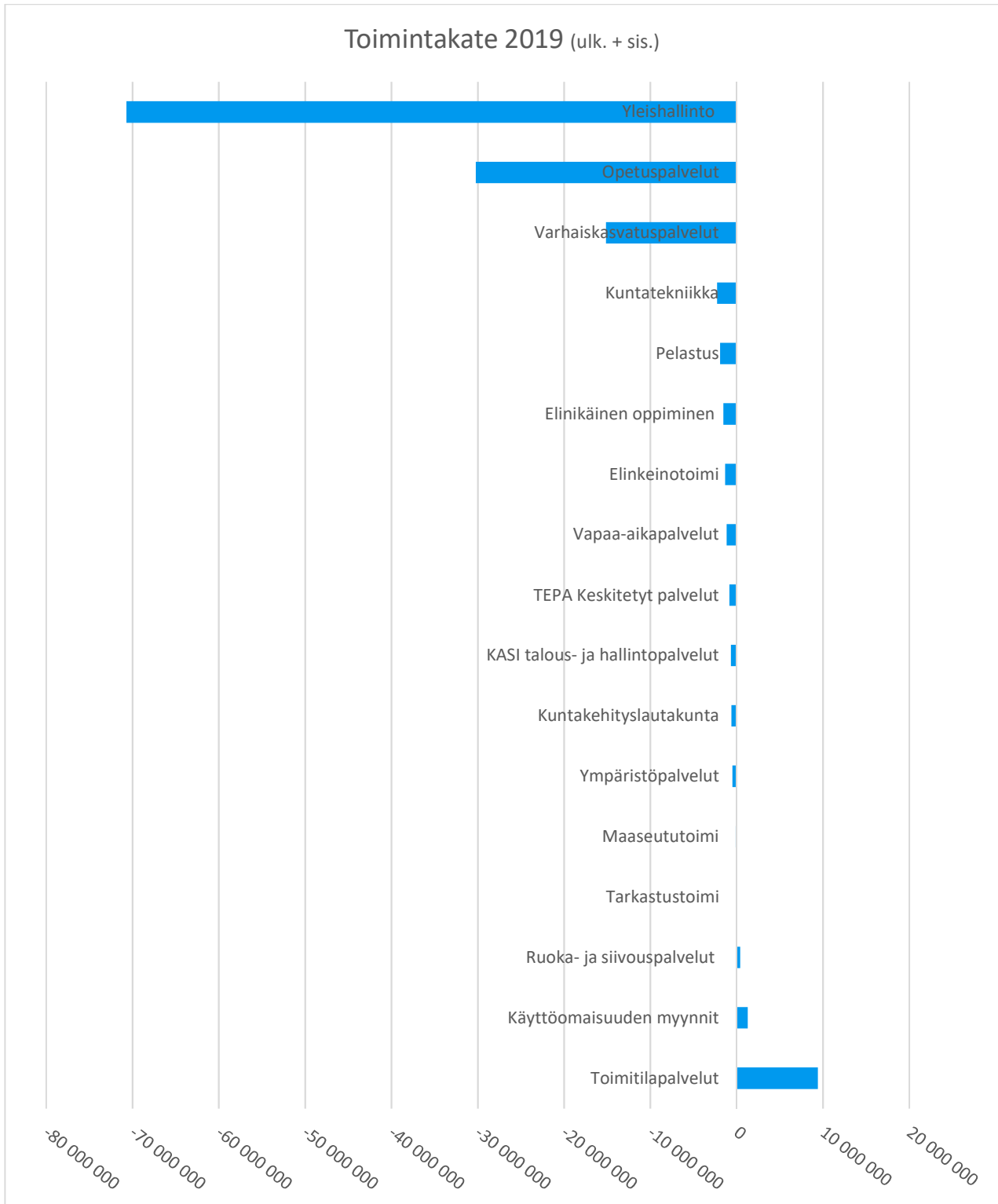
Mäntsälän vuoden 2019 tilinpäätöksessä arviointimenettelyn tunnuslukujen raja-arvoista täyttyi kohta 4. sekä myös kohta 1. uusilla kriisikuntamittareilla mitattuna. Mäntsälän kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli 100,9% (raja-arvo 50%) ja konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate 0,4 (raja-arvo 0,8). Konsernitaseeseen kertyneet ylijäämät olivat tilinpäätöksen 2019 alijäämän jälkeen 23,1 milj. euroa, kunnan taseen kertyneet ylijäämät olivat 69,8 milj. euroa.

Kuntalain tunnuslukujen raja-arvot					
Mäntsälä	2015	2016	2017	2018	2019
Asukasmäärä	20 685	20 854	20 803	20 686	20 723
Kriisikuntakriteerit:					
Taseeseen (konserni) kertynyt yli/alijäämä, milj. €	16,5	25,9	32,7	30,5	23,1
Kuntakonsernin kertynyt yli- ja alijäämä, €/asukas	800	1233	1572	1476	1117
TAI					
1. Kuntakonsernin vuosikate, milj. €	16,1	12,4	20,7	12,2	7,5
<i>uus:</i> Konsernin vuosikate % poistoista			148,4	84,2	49,4
2. Kunnan tulovero%, ero pain. keskiarvoon <1,0 %-yks.	0,66	0,63	0,60	0,66	0,62
<i>uus:</i> Ero pain. keskiarvoon <2,0 %-yks.					0,62
3. Kuntakonsernin lainakanta, €/as, ero ka:oon < 50 %	6,6	12,7	15,8	28,1	*
<i>uus:</i> Huomioidaan lainakanta ja vuokravastuut					*
4. Kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus < 50 %	96,6	101,9	103,4	86,1	100,9
<i>uus:</i> Konsernitilinpäätöksen laskenn. lainanhoitokate > 0,8			0,9	0,6	0,4
Kunnan tuloveroprosentti	20,50	20,50	20,50	20,50	20,50
Painotettu tuloveroprosentti, koko maa	19,84	19,87	19,90	19,84	19,88
Kuntakonsernin lainakanta Mäntsälä, €/as	6 398	7 057	7 310	8 398	9 339
Konsernin lainkanta, €/as koko maa keskiarvo	5 978	6 158	7 309	6 537	*

*ei vielä saatavilla tilinpäätöshetkellä

3 Talousarvion ja tavoitteiden toteutuminen

3.1 Käyttötalouden toteutuminen

3.2 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Tavoitetaso ja mittari	Vastuhenkilö	Seuranta ja toteutuma	Arvio toteumasta
Kunnanhallitus ja / konsernipalvelut toimiala				
Asukkaat ja hyvinvointi				
Väestön määrä kasvaa vähintään 1 % vuosittain ja kasvu sijoittuu 70 % asemakaava-alueelle ja 30% kyliin				
Kunnan markkinointi ja muiden toimenpiteiden kautta väestön kasvu.	Kunnan näkyvyyden ja maineen kyselyt sekä palaute kuntaan. Väestön muutokset.	kunnan johto	12/ 2019 väestökehityssennuste +37 henkilöä, suunta nyt kääntynyt positiiviseksi.	●
Vahvistetaan kuntalaisten hyvinvoinnin edellytyksiä tulevaisuuden kunnassa				
Kunnan hyvinvointityön rakenteet vakiintuneet osaksi strategiaa ja vuosikelloa. Konsernipalvelut vastaa HYTE-työn koordinoinnista. Kuntalaisten kokonaishyvinvointi kasvaa. Konsernipalvelujen vastuulla osahankkeista ovat; turvallisuusosio, joukkoliikenne, aluedemokratia.	Kunnan HYTE-kertomus- tavoitteiden mittaus (osana kunnan raportointia)	hallintojohtaja	Hyvinvointilautakunta on seurannut hyvinvointisuunnitelman painopisteiden toteutumista. Kunnan hyvinvointiryhmä asetti 2019 hytetyön tulevien vuosien painopisteiksi kaikille kolme teemaa: Liikkumisen lisääminen, digitaitojen kasvattaminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Hankkeistus tehty näiden teemojen pohjalta. Hyvinvointiryhmä ja lautakunta on aloittanut säännöllisen kuulemisen sekä tiedonvaihdon Keu-Soten kanssa. Hyvinvoinnin edistyminen ja toimien vaikuttavuus raportoidaan suppeassa hyvinvointikertomuksessa keväällä.	●
Digitalisaation edellytykset kuntalaisille				
Kunnan sähköiset palvelut ovat asiakkaille helppokäyttöisiä ja helposti saavutettavissa.	Palautearviot käyttäjiltä ja kyselyt. Sähköisten palvelujen määrä ja kattavuus.	hallintojohtaja	Tietohallinnon käyttäjäkysely on tehty kunnan organisaation sisässä, jonka pohjalta käynnistetty syksyllä 2019 tietohallintostrategian laadinta. Tietohallinnon vestintä ja toimialojen osaamisen vahvistaminen on käynnistetty. Kansalaisten digiosaaminen hytetyön painopisteenä. Kirjasto tässä merkittävässä roolissa. Uusia sähköisiä palveluja ei ole otettu käyttöön.	●
Osana aluedemokratiavalmistelua osallisuuden vahvistaminen sähköisiä palveluja hyödyntäen.	Aluedemokratiamallin arviointi.	suunnittelija	Aluerahapäätökset tehty keväällä ja viimeiset syyskuussa. Hankkeet on saatu toteutettua suunnitelmien mukaan. Aluedemokratiamallia ja reursseja arvioidaan Mäntsälä 2026 työssä. Kunnanosalaisuuskien palautearvio kerätty.	●
Kuntakonsernin yhteinen digikartta tehty.	Suunnitelman mittarit määritellään erikseen.	hallintojohtaja/th-päällikkö	Mäntsälä Digiohjelma valmistelu käynnistetty 2019 syksyllä osana tietohallintostrategiaa ja valmistuu maaliskuussa 2020.	●

Yhteisöjen, verkostojen ja kumppanuuksien vahvistaminen ja hyödyntäminen				
Osana aluedemokratiahanketta yhdistysten ja muiden vapaaehtoistoimijoiden osallistumisaste kasvaa.	Pidettyjen tilaisuuksien sekä osallistujien määrä. Uusien kumppanuuksien määrä kunnan palvelutuotannossa.	hyvinvointikoordinaattori	Raportoidaan suppean hyvinvointikertomuksen yhteydessä sekä kuntastrategian arvioinnissa. Vapaaehtoistyö nettiportaali avattu sekä kunnan Hyteryhmään kutsuttu järjestöjen edustajat. Kunta on mukana myös Keski-Uudenmaan vapaaehtoisverkostossa. Pidettyjen tilaisuuksien määrä 2019: 5 kyläiltaa.	
Palvelukylien markkinointi ja kunnan tilojen täysimääräinen hyödyntäminen.	Tilojen käyttöasteet sekä vuokraus ulkopuolelle.	konsernipalvelut ja tekniset palvelut	Tilojen käyttötietoja kohteittain ei ole suoraan saatavissa, vaan on osa kunnan tilojen salkutusta, joka tehty tammikuussa 2020. Tarpeiden ja käytön arviointi tässä yhteydessä.	
Talous				
Kuntakonsernin talouden tasapaino pitkäjänteisellä ja kustannustietoisella päätöksenteolla.				
Taloudellisesti kestävä päätös menojen ja tulojen osalta	Menojen kasvu ei ylitä verorahoituksen kasvu.	talousjohtaja	Vertailukelpoiset menot vähenivät vuodesta 2018 vuoteen 2019 2,5 % ja verorahoituksen kasvu oli samalla aikavälillä 4,4 %.	
Lainamäärä pysyy maltillisena kunnan tulorahoitukseen nähden.	Kunnan lainamäärä/asukas on maksimissaan 3 750 euroa/asukas	talousjohtaja	Lainamäärä 31.12.2019 3949 € / asukas.	
Kunnan hankinnat toteutetaan suunnitelmallisesti ja hankintaohjeen mukaisesti	Hankintasuunnitelman käyttö ja kilpailutusten toteutus ajoissa	hallintojohtaja	Hankintakalenteri julkaistu, koulutusta Hankinta-Sammon osalta jatkettu ja hankinnat on nyt kattavammin järjestelmässä. Yhteistyötä ja viestintää yrittäjäjärjestön kanssa lisätty ja toteutettu yhteistapaaminen. Hankintojen suunnitelmallisuus ei toteutettu vielä kattavasti ja painopiste 2020 tässä erityisesti.	
Kuntalaisten palvelut				
Kunnan ja maakunnan onnistunut kumppanuus			Maakuntavalmistelu on pysähdyksissä valtakunnan päätösten vuoksi.	
Edunvalvonta ja aktiivinen vaikuttaminen uudistuksen valmistelussa	Arviointi osana kuntayhteistyötoimintaa. Kunnan edustajien arvio Mäntsälän tavoitteiden toteutumisesta	kunnan johto ja konsernipalvelut	Eryisesti Soten osalta arviointia ei ole tehty. Arviointi erityisesti omistajaohjauksen ja talouden osalta tehtävä viimeistään tiilipäätöksen yhteydessä. Eryisesti hyten osalta toimijana on hyvinvointilautakunta. Hallintosäännössä rooli on kirjattu koko toiminnan osalta.	
KU-Sote omistajaohjauksen vahvistaminen	Mäntsälän kunnan maksuosuuden kehitys. Sote-palvelujen tuotantovastuun siirron arviointi	kunnan johto ja konsernipalvelut	Kunnan maksuosuus on kasvanut ennakoimattoman paljon. Omistajaohjaus ei ole mahdollista ennen ennakoivaa, suunnitelmallista tietoa yhtymästä, jonka perusteella kh kävisi säännöllistä arviointia.	

Varmistetaan osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Onnistuneen rekrytinnin ja perehdyttämisen tukeminen	Kunnan perehdytysohjelman käyttäminen läpi organisaation. Koeaikana tehdään kattavasti arvot henkilön sopivuudesta tehtävään.	esimiehet, henkilöstöpalvelut	Perehdytyskortti valmistunut 5/19 koekäyttöön, syksyllä esimiehet koulutettu ja kortti otettu käyttöön. Yleisperehdytystilaisuudet toteutuvat kaksi kertaa vuodessa.	●
Henkilöstön koulutussuunnittelu toteutetaan työyksiköissä vuosittain	Toimenpiteenä koulutussuunnitelmakysely esimiehille 11/2018, tämän pohjalta sähköisen työkalun hankinta v. 2019 aikana edesauttamaan asian hallintaa	henkilöstöpalvelut	Markkinakartoitusta tehtiin, sovelluksen hankinta kuitenkin siirtyi koska palkkaohjelma vaihtuu syyskuussa 2020. Uusi palkkaohjelma voi sisältää koulutussuunnitteluosion jo valmiiksi.	●
Henkilöstöohjelman keskeisiä tavoitteita toimenpiteiksi: 1. Esimiesten työkyky- ja työturvallisuusjohtamisen edelleen kehittäminen. 2. Avoimen vuorovaikutuksen kehittäminen työyhteisössä. 3. Kannustavan palkkauksen hyödyntäminen ja aloitteellisuuden tukeminen	Varhaisen tuen mallin päivitys kevätkausi 2019. Kunnan käytäntöjen läpikäynti/kertaus koulutustilaisuuksissa. Eri-ikäisten henkilöiden huomiointi arjen johtamisessa (työkyky, elämäntilanteet, osaaminen ja työn sekä perheen yhteensovittaminen) Työhyvinvointikysely alkuvuosi 2019, tulosten käsittely työpaikoilla, punaiselle jäävät työyhteisöt tukitoimien piiriin. Aloitetoiminnan kehittäminen, mallin päivitys, jalkautuminen työyksiköihin ja muu asiasta infomointi kevät 2019	henkilöstöpalvelut, esimiehet	Työhyvinvointikysely toteutettu kevätkaudella. Toimenpiteet aloitettu työyhteisöjen tukemiseksi sekä ensi kunnan johtamisen kehittämiseksi. Aloitetoiminnan kehittäminen otetaan työn alle syyskaudella 2020, samoin kuin kehityskeskustelumallin kehittäminen ja varhaisen tuen mallin edelleenkehittäminen.	●
Asuminen ja maankäyttö				
Toimiva joukkoliikenne ja turvallinen sekä kattava kevyenliikenteen verkosto				
Kunnan henkilökuljetusten palvelutaso paranee ja kunta panostaa liikkumisedellytyksiin pitkäjänteisesti	Palvelutasoarviointi, käyttäjäkyselyiden tulokset palvelutasosta		Palvelutasoarviointia ei tehty 2019, Ely:n johdolla päivitys 2020. Henkilöliikenteen sopimuskauden alettua palautteita ja reklamaatioita saatu runsaasti. Näihin on reagoitu ja saatu asiat pääsääntöisesti toimimaan. Muutoksista on tiedotettu aktiivisesti. Loppuvuoden aikana on valmisteltu HSL-selvityksen käynnistämistä. Joukkoliikenne 2019 yleisissä kyselyissä nostettu kunnan vetovoiman ja työvoiman saatavuuden osalta erittäin tärkeäksi tekijäksi.	●
Liikenteen turvallisuussuunnitelman toteuttaminen poikkihallinnollisena yhteistyönä	Investointien toteutuminen luokiteltuihin riskikohteisiin		Liikenteen turvallisuusryhmän päättämät kohdennukset. Vielä ei uusia päätettyjä toimenpiteitä.	●
Eliinkeinot ja työllisyys				
Aktiivinen työllisyyden edistäminen ja työkykyisyyden valmennus				
Kunnan työllisyysohjelman täytäntöönpano ja johtaminen		työllisyysryhmä, henkilöstöjohtaja	Ohjelma päivitetty ja käytössä. Kunnan oman työllisyysyksikön perustaminen, rekrytinnit (2 kpl) tehty 3-5/2019. Yksikön toiminnan suunnittelu tehty kesällä ja toimintamalli jalkautuu loppuvuoden aikana.	●
Kunnan käyttämien työllisyyspanostusten vaikuttavuus (eurot ja muu tuki)	Työllistettyjen määrän kehitys kunnassa, yhdistyksissä ja yrityksissä. Kunnan työmarkkinatuen kuntaosuuden kehitys.	työllisyysryhmä, henkilöstöjohtaja	Määrän seuranta säännöllisesti, toimenpiteiden toteuttaminen työllisyysyksikön toimesta, jolla kehitykseen pyritään vaikuttamaan myönteisesti.	●

Vapaa-aikapalvelut				
Lasten ja nuorten kasvun tukeminen				
Olemme joustava organisaatio. Otamme nopeasti haltuun uusia, hyviä toimintatapoja ja kehitämme olemassa olevia toimintamalleja yhdessä lasten ja nuorten kanssa.	Lasten ja nuorten asiakasraadin kokoontumiskerrat perusnuorisotyössä. Nuorten kuulemistilaisuus, osallistujamäärä. Mahdollisten uusien toimintamallien toteutusten kuvaus (nuorilta syntyvät). Lapsille ja nuorille suunnatut kurssit kansalaisopistossa, osallistuneiden määrä. Kirjaston lastentapahtumien, satutuntien, kirjavinkkausten määrä	vapaa-aikapalvelujen päällikkö, kirjastopalvelujen johtaja, kansalaisopiston rehtori	Nuorten kuulemistilaisuus on järjestetty suunnitellusti syksyllä. Asiakasraadit ovat kokoontuneet syksyllä. Kirjaston lastentapahtumien, satutuntien ja kirjavinkkausten määrä: Lastentapahtumat, satutunnit ja kirjavinkkaukset ovat toteutuneet (yht. 50 kpl) ja jatkuvat suunnitellusti.	●
Kuntalaisten liikkumisen tukeminen	Liikuntapalvelu tekee yhteistyössä liikuntaseurojen kanssa Mänt-sälän liikuntavuoden 2019 aikana näkyvämmäksi liikuntatoiminnan jota seurata ja kuntalaisten muut yhteisöt järjestävät. Tapahtumien määrä, osallistuneiden määrä. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen mittarit; Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuskysely, kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta 2019 hyvinvointikertomukseen, hyvinvointitalkoo-tapahtuma kolmannen sektorin, yrittäjien ja päätöksentekijöiden kanssa. Kansalaisopiston järjestämät terveyttä ja hyvinvointia edistävät kurssit, määrä, osallistuneet. Kirjaston lainaamat liikuntavälineet, lainakerrat. Liikuntaneuvonta, kertojen määrä	vapaa-aikapalvelujen päällikkö, kirjastopalvelujen johtaja, kansalaisopiston rehtori	Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän hankeavustuksen puitteissa on toteutettu merkittävä osa tapahtumista. Ikaähmisten liikuntatapahtuma on järjestetty syksyllä. Kirjaston liikuntavälineiden lainakerrat: 113 lainaa. Kansalaisopiston osalta terveyttä ja hyvinvointia edistävät kurssit ovat toteutuneet suunnitellusti. Osallistujamäärä kursseille on lisääntynyt. Yhteistyö eri liikuntatoimijoiden kanssa on tiivistynyt.	●
Harrastamisen ja kulttuurin edistäminen koko väestölle	Palveluiden arviointi ja kehittäminen yhdessä kuntalaisten kanssa. asiakaspalautte. Kulttuuriviikon tapahtumien määrä, osallistuneiden määrä. Vapaa-aikapalvelujen järjestämät tapahtumat.	vapaa-aikapalvelujen päällikkö, kansalaisopiston rehtori	Kulttuuriviikko toteutui suunnitellusti sekä Mäntsälän kesänavaus tapahtuma. Opiston ILONA2019-kevättapahtuma toteutui odotetusti. Opiskelijapalautetta käytetty opiston kurssitoiminnan kehittämiseen.	●
Kuntalaisten hyvinvoinnin edellystysten vahvistaminen		vapaa-aikapalvelujen päällikkö, kansalaisopiston rehtori	Vapaa-aikapalvelujen perustyö on hyvinvointiedellytysten tukemista joka ikäluokassa. Tavoite toteutuu ja raportoidaan kunnan hyvinvointikertomuksessa. Monipuolisen kurssitoiminnan tarjoaminen opiston toiminta-alueella toteutunut.	●
Vapaa-aikapalvelut tukevat kuntalaisten omaehtoisia yhteisöllisyyttä tukevia hankkeita ja edistää rohkeaa kokeilukulttuuria	Hankkeiden määrä, kirjasto toimii ja toteuttaa tapahtumia soveltuvien kumppaneiden kanssa yhteistyössä. Mahdollisuukisen mukaan tuetaan kuntalaisten osallisuutta, tarjotaan kansalaistoimintaan tiloja. Vapaa-aikapalvelut toimii ja näkyy koko kunnan alueella.	vapaa-aikapalvelujen päällikkö, kansalaisopiston rehtori	Kulttuuri- ja kansalaistoiminnan avutukset myönnetty suunnitellusti. Kirjasto toimii ja toteuttaa tapahtumia soveltuvien kumppaneiden kanssa yhdessä: Kirjasto on toiminut ja toteuttanut tapahtumia kansalaisopiston, nuorisopalvelujen, Mäntsälän musiikkiopiston, paikallisten hyvinvointialan yrittäjien sekä muutaman eri yhdistyksen kanssa, asianajajapäivystys ja lukukoirotoiminta on jatkunut, askartelijat ja neulojat ovat kokoontuneet kirjastossa. Yhteistoiminta ja -tapahtumat ovat toteutuneet suunnitellusti.	●

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön varmistaminen				
Toimimme yhdessä ja yhdistämme resursseja ja osaamista yli organisaatorajojen toiminnan kehittämiseksi	Henkilöstön osaamiskartoitus ja kehityskeskustelun mukaisten koulutusten toteutuminen. - Asiantuntijuutta ylläpitäviin koulutuksiin osallistuminen näkyy toiminnassa hyvinä käytänteinä jotka lisäävät työn mielekkyyden kokemusta ja onnistumisen iloa. - Vapaa-aikapalveluiden yhteinen hyvinvointitapahtuma.	kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori, vapaa-aikapalvelujen päällikkö	Kehityskeskustelun mukaisten koulutusten toteutuminen: Kirjaston henkilökunta on osallistunut omien vastuualueidensa ja osaamistarpeidensa mukaisiin koulutuksiin, joiden keskeinen anti jaetaan koko henkilökunnalle ja viedään käytännön työhön aina kun se on mahdollista. Tavoite on toteutunut opiston osalta osallistumisina asiantuntijuutta ylläpitäviin koulutuksiin. Kehityskeskustelut toteutettu suurilta osin. Organisaatiouudistuksen johdosta 1.3.2019 vapaa-aikapalveluiden yhteistä hyvinvointitapahtumaa ei koordinoita.	●
Tulosalueen toiminnan tavoitteiden toteuttamiseen yhteisöjen, verkostojen ja kumppanuuksien vahvistaminen ja hyödyntäminen	Kuvaus keskeisten toimintojen onnistumisesta ja näkyvyydestä. Lähiopistojen ja pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen kanssa tehtävä yhteistyö, Kirkes yhteistyö, KUUMA yhteistyö, Osaamis-keskus Kanuuna yhteistyö toteutuvat.	kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori, vapaa-aikapalvelujen päällikkö	Kirkes-yhteistyö: Kirkes-yhteistyö on jatkunut kuten ennenkin, yhteistyön sääntöjä ja sopimusta on tarkasteltu. Mäntsälä on ollut 2019 Kirkes-puheenjohtaja. Opiston osalta yhteistyö Uudenmaan opistojen kanssa on toteutunut. Hankeyhteistö Nurmijärven ja Hyvinkään Opistojen kanssa on lisääntynyt. Osaamiskeskus Kanuuna yhteistyö toteutunut suunnitellusti ja KUUMA yhteistyö lisääntynyt kulttuuripalveluiden sekä liikuntapalveluiden verkostoilla.	●
Maaseutupalvelut				
Maaseutuvirasto on asettanut kunnan ja Maaseutuviraston välisessä maksajavirastosopimuksessa yhteistoiminta-alueille palvelutavoitteet ja valvoo tavoitteiden toteutumista.	Vuosittainen maksajavirastovakuutus, yhteistoiminta-alueelle kohdistuvat valvonnat ja auditoinnit.	maaseutupäällikkö	Maksajavirastovakuutus on laadittu vuosittain 15.11 mennessä. Ruokaviraston asettamat palvelutavoitteet ovat toteutuneet 2019 vuoden osalta.	●

Tavoite	Tavoitetaso ja mittari	Vastuhenkilö	Seuranta ja toteutuma	Arvio toteumasta
Kuntakehityslautakunta/Kuntakehityspalvelut				
Yleiskaavan kehityskuvat on käsitelty ja niistä on valittu luonnokseksi jalostettava versio	Aikataulut	kaavoitusjohtaja	Kehityskuvat ovat edelleen työstettävänä. Yleiskaavan aikataulua on tarkistettu ja kaava on edelleen tarkoitus hyväksyttävä nykyisellä kunnanvaltuustolla.	
Tonttimarkkinointisivuja uusitaan ja lisätään ilmakuvauksen käyttöä markkinoinnissa.	Tonttisivut on uudistettu 1.4.2019 mennessä. Osallistutaan taas Oma-koti-messuille Myyrmäki hallissa.	kaavoitusjohtaja	Sivuja on uusittu ja laitettu mm. Lempivaara myyntiin. Droonivideoita on työstetty ja liitetty nettisivuille.	
Liike- ja teollisuustontteja lisää Kapulin alueelle ja Kehä viiden eteläpuolelle.	Vuolteenpellon asemakaava valtuustossa keväällä 2019. Kapuli IV	kaavoitusjohtaja	Vuolteenpellon hyväksyntä siirtyi vuoden 2020 puolelle. Kapuli V maaperätutkimukset tehty. Kapuli V asemakaavoitus käynnistetty. Linnalan jatkoakaavoitus käynnistetty.	
Uimahallihankkeen kaavoitus etenee aikataulussa	Asemakaavan muutos valtuuston hyväksymä syksyllä 2019.	kaavoitusjohtaja	Hallin paikka ei ole vielä varmistunut ja kaava ei etene ennen lopullisen paikan selvämistä	
Tuuliruusun moottoriteliittymä ja matkakeskus asemalle etenevät	Maakuntakaava 2050 ja MAL2019-aiosopimus eivät ole esteinä hankkeille	kaavoitusjohtaja	Kummastakin on neuvoteltu elyn ja Väylä-viraston johtajien kanssa. Tehdään vielä tarkempia selvityksiä ja suunnitelmia elyn kanssa yhdessä ja erikseen. Yleiskaavan liikenneselvitys näiden osalta on laadittu. Päätösvalta näissä hankkeissa on ELYllä.	

Tavoite	Tavoitetaso ja mittari	Vastuhenkilö	Seuranta ja toteutuma	Arvio toteumasta
Kasvatus- ja sivistyslautakunta / Kasvatus- ja sivistyspalvelut-toimiala				
Talous- ja hallintopalvelut				
Sähköisen kokousjärjestelmän käyttöönotto	Toimielimen kokoukset täysin sähköisen kokousjärjestelmän kautta keväällä 2018	talous- ja hallintopäällikkö	Tavoite on toteutunut. Sähköinen kokousjärjestelmä on otettu käyttöön kasvatus- ja sivistyslautakunnan kokouksissa vuoden 2019 alusta lähtien.	●
Talous- ja hallintopalveluiden tehtävien uudelleen organisointi Pomaisten sopimuksen päätyessä	Resurssien jako vastamaan toimialan tarpeita. Lisäresurssin saaminen mm. koulukuljetuspäätösten valmisteluun sekä hankkeiden hallintaan.	talous- ja hallintopäällikkö	Tavoite on toteutumassa. Konsemipalveluiden talousyksikkö aloittaa toimintansa 1.11.2019. Vaikutukset tulosalueen tehtävien uudelleen järjestämisen tarpeesta tehdään syksyn aikana. Koulukuljetuspäätösten valmistelun resurssia on parannettu, päätökset pystytään tekemään aiempaa nopeammin. Hankkeiden hallintaa on kehitetty selkeyttämällä hankkeiden koordinoitua.	●
Viranhaltijapäätösten julkaisu	Toimialan viranhaltijapäätökset julkaistaan kunnan linjausten mukaisesti kunnan kotisivuilla.	talous- ja hallintopäällikkö	Tavoite on toteutunut. Kasvatus- ja sivistyspalvelut on julkaissut viranhaltijapäätökset kunnan linjausten mukaisesti vuoden 2019 alusta lähtien.	●
Opetuspalvelut				
Uuden opetussuunnitelman vieminen käytäntöön				
Opetussuunnitelmien arviointi ja päivittäminen (osaamista edistävä prosessi)	Opetussuunnitelmien päivittäminen tehty vuoden 2019 loppuun mennessä.	opetuspäällikkö	Seuranta: opetuksen johtoryhmä. Ops valmennus toteutunut, tiimien tekstit valmistelussa. Seuranta syyskuussa. Ops prosessinomistaja aloittanut 1.5.2019 ja käynnistänyt viimeistelytyön.	●
	Lukuvoisu suunnitelman päivittäminen toteutettu kevään 2020 aikana. Lukuvoisu suunnitelman käyttöönotto lv. 2020-2021 alusta lukien.	opetuspäällikkö	Seuranta: opetuksen johtoryhmä. Ops prosessinomistaja jatkaa työskentelyä.	●

Oppivan yhteisön oppimisen ja osaamisen vahvistaminen				
Henkilöstön uusien pedagogisten taitojen vahvistaminen	Vakinaisen opetushenkilöstön käytössä olevien OpeKesujen/työsuunnitelmien määrä (≥ 90 %) vuoden 2019 lopussa. Kehityskeskustelujen toteutuminen kouluilla (≥ 90 %)	opetuspäällikkö ja rehtorit	Seuranta: opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset. Käytössä olleita yhteisiä pohjia kehitetty edelleen. Uudet pohjat ovat koulujen käytössä.	●
Resurssien kohdentaminen perustehtävään	Opetukseen käytetty osuus tulosalueen käyttömenoista on vähintään Kouluikkuna -vertailussa mukana olevien kuntien keskitasoa.	opetuspäällikkö ja rehtorit	Seuranta: opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset. Ennakoidaan toteutuvan tavoitteen mukaisesti.	●
Henkilöstön osaaminen	Kelpoisuutta vailla olevien opettajien osuus opetushenkilöstöstä on korkeintaan 10 %	opetuspäällikkö ja rehtorit	Seuranta: opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset. Ennakoidaan toteutuvan tavoitteen mukaisesti. PI. erityisluokanopettajien osalta jäädään tavoitteista.	●
Yhteisöllinen johtaminen				
Yhteistyö- ja vuorovaikutusrakenteiden kehittäminen	Yhteistyö- ja vuorovaikutusrakenteen kehittäminen yhteistyössä perusopetuksen, lukion ja varhaiskasvatuksen kanssa: valmistelu vuoden 2019 loppuun mennessä ja käyttöönotto toimintakauden alusta 1.8.2020 lukien.	opetuspäällikkö	Seuranta: toimialan ja opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset. Yhteiset strategiset tavoitteet laadittu, yhteisiä työskentelymuotoja käytössä.	●
Innovatiivisten, terveellisten, turvallisten ja erilaista oppimista tukevien työskentely- ja oppimisympäristön rakentaminen				
Opetusryhmien koko on pääsääntöisesti alle 26 oppilasta	25 tai yli olevien oppilasryhmien %-osuus kaikista opetusryhmistä 20.9.2019	opetuspäällikkö ja rehtorit	Seuranta: opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset.	●
Koulujen turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön toimintakulttuurin vahvistaminen	Ehnroosin ja Sälinkään koulurakennushankkeiden suunnittelun ja rakentamisen toteutuminen. Tutor –turvallisuustoiminnan riskienarviointimallin käyttö tulosalueella (säännöllisiin arviointeihin osallistuminen) ja mallin käyttö koulukohtaisessa turvallisuusjohtamisessa.	opetuspäällikkö ja rehtorit	Seuranta: toimialan johtoryhmä (koulurakentaminen), opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset (Tutor edellyttää K-U pelastuslaitoksen yhteistyötä). Sälinkään koulu aloittanut toimintansa 1.8.2019 lukien uusissa tiloissa.	●
Lukio-opetus				
Lukion vetovoimaisuus	36 % perusopetuksen päättävästä ikäluokasta Mäntsälässä aloittaa lukio-opinnot Mäntsälän lukiossa.	opetuspäällikkö ja lukion rehtori	Seuranta: opetuksen johtoryhmä ja rehtorikokoukset.	●
Lukion opetuksen, ohjauksen ja tuen laadun varmistaminen	Opiskelijatytyväisyyskyselyn keskiarvo on vähintään 4,0/5,0. Opintojen keskeyttämisprosentti on enintään koko Suomen keskiarvon suuruinen. Opiskelijoiden menestys ylioppilaskirjoituksissa on yli valtakunnallisen keskiarvon. Ylioppilaisista 95 % valmistuu kolmessa vuodessa. Opettajille laaditaan koulutussuunnitelma kehityskeskustelujen perusteella	opetuspäällikkö ja lukion rehtori	Seuranta: opetuksen johtoryhmä.	●

Varhaiskasvatuspalvelut				
Laadukkaan esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen kehittäminen sen kaikissa eri muodoissa	Esiopetus suunnitelman arviointi ja päivittäminen yhteistyössä koulussa tapahtuvan esiopetuksen toimijoiden kanssa tehty. Varhaiskasvatus suunnitelman arviointi ja päivittäminen uuden lain ja perusteiden mukaiseksi aloitettu.	varhaiskasvatuspäällikkö	Esiopsin arviointia tehdään jatkuvasti, päivittäminen aloitetaan syyskauden aikana. Vasun arviointi ja päivittäminen tehty ja hyväksytty lautakunnassa 18.6.2019. Uusi varhaiskasvatus suunnitelma otettu käyttöön 1.8.2019.	●
Yksityisen varhaiskasvatuksen ammatillisen osaamisen tukeminen sekä yhteisten kasvatuskäytäntöjen luominen kunnan toiminta-alueella	Palvelusetelijärjestelmän arvioiminen tehty, käsikirjan luominen ja (mahdollinen) käyttöönotto toteutuksessa. Yksityisten toimijoiden vasutietoisuuden lisääminen, osallistuminen arviointiin ja päivittämiseen. Yhteiset pedagogiset tapaamiset yksityisten ja kunnallisten toimijoiden kesken aikataulutettu ja toteutettu.	varhaiskasvatuspäällikkö	Palvelusetelikäsikirjalunnos laadittu, esitelty yksityisille ja lautakunnalle. Päätöksenteossa vuoden 2019 aikana. Yksityisten päiväkotien johtajat osallistuneet vasun arviointiin ja päivittämiseen. Yhteiset pedagogiset tapaamiset jatkuvat kuukausittain toimintavuonna 2019-2020 vasun jalkauttamisen merkeissä.	●
Varhaiskasvatus suunnitelman jalkauttaminen	Toimintakulttuurin muokkaaminen oppivan yhteisön periaatteiden mukaisesti, yhteiset osaamisen jakamisen käytännöt. Yhteiset toiminta- ja kokousrakenteet käytössä kaikissa yksiköissä. Pedagogisen keskustelun foorumit, josta tieto jalkautuu samanlaisena kaikkiin yksiköihin - käyttöönotto ja arviointi tehty.	varhaiskasvatuspäällikkö	Yhteiset kokousrakenteet otettu käyttöön; tiedottaminen ja pedagoginen keskustelu kulkee yhteisessä aikataulussa. Vasun jalkauttaminen tapahtuu yhteisen suunnitelman mukaisesti koko varhaiskasvatuksessa.	●
Lapsen osallisuus/ Huoltajan osallisuus	Toiminnan suunnittelussa lapsen ja huoltajien osallisuus näkyvillä – pedagoginen dokumentointi. Toiminnan arviointi yhteistä, välineet arviointitiedon keräämiseksi olemassa.	varhaiskasvatuspäällikkö ja päiväkodin johtaja	Huoltajien osallisuus näkyy vasuissa ja arjen keskusteluissa, lasten osallisuus arjen toiminnoissa. Huoltajien kysely toteutettu 5/2019. Kyselyn tulokset ovat kehittämisen pohjana. Toiminnan arviointia ja uuden kauden kehittämistä tehty tiimeittäin ja yksiköittäin, yhteinen arviointimalli kehittävän palautteen rinnalle suunnitteilla.	●

Elinikäinen oppiminen				
Lasten ja nuorten kasvun tukeminen				
Olemme joustava organisaatio. Otamme nopeasti haltuun uusia, hyviä toimintatapoja ja kehitämme olemassa olevia toimintamalleja yhdessä lasten ja nuorten kanssa.	Lasten ja nuorten asiakasraadin kokoontumiskerrat perusnuorisotyössä. Nuorten kuulemistilaisuus, osallistujamäärä. Mahdollisten uusien toimintamallien toteutusten kuvaus (nuorilta syntyvät). Lapsille ja nuorille suunnatut kurssit kansalaisopistossa, osallistuneiden määrä. Kirjaston lastentapahtumien, satutuntien, kirjavinkkausten määrä	Kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori	Kirjaston lastentapahtumien, satutuntien ja kirjavinkkausten määrä: Lastentapahtumat, satutunnit ja kirjavinkkaukset ovat toteutuneet (yht. 50 kpl) ja jatkuvat suunnitellusti.	●
Kuntalaisten liikkumisen tukeminen	Liikuntapalvelu tekee yhteistyössä liikuntaseurojen kanssa Mänt-sälän liikuntavuoden 2019 aikana näkyvämmäksi liikuntatoiminnan jota seurata ja kuntalaisten muut yhteisöt järjestävät. Tapahtumien määrä, osallistuneiden määrä. Terveystieteen ja hyvinvoinnin edistämisen mittarit; Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuskysely, kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta 2019 hyvinvointikertomukseen, hyvinvointitalkoo-tapahtuma kolmannen sektorin, yrittäjien ja päätöksentekijöiden kanssa. Kansalaisopiston järjestämät terveyttä ja hyvinvointia edistävät kurssit, määrä, osallistuneet. Kirjaston lainaamat liikuntavälineet, lainakerrat. Liikuntaneuvonta, kertojen määrä	Kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori	Kirjaston liikuntavälineiden lainakerrat: 113 lainaa. Kansalaisopiston osalta terveyttä ja hyvinvointia edistävät kurssit ovat toteutuneet suunnitellusti. Osallistujamäärä kurseille on lisääntynyt. Yhteistyö eri liikuntatoimijoiden kanssa on tiivistynyt.	●
Harrastamisen ja kulttuurin edistäminen koko väestölle	Palveluiden arviointi ja kehittäminen yhdessä kuntalaisten kanssa. asiakaspalaute. Kulttuuriviikon tapahtumien määrä, osallistuneiden määrä. Vapaa-aikapalvelujen järjestämät tapahtumat.	Kansalaisopiston rehtori	Opiston ILONA2019-kevättapahtuma toteutui odotetusti. Opiskelijapalautetta käytetty opiston kurssitoiminnan kehittämiseen.	●
Kuntalaisten hyvinvoinnin edellystysten vahvistaminen		Kansalaisopiston rehtori	Tavoite toteutumassa. Monipuolisen kurssitoiminnan tarjoaminen opiston toiminta-alueella.	●
Vapaa-aikapalvelut tukevat kuntalaisten omaehtoisia yhteisöllisyyttä tukevia hankkeita ja edistää rohkeaa kokeilukulttuuria	Hankkeiden määrä, kirjasto toimii ja toteuttaa tapahtumia soveltuvien kumppaneiden kanssa yhteistyössä. Mahdollisuuden mukaan tuetaan kuntalaisten osallisuutta, tarjotaan kansalaistoimintaan tiloja. Vapaa-aikapalvelut toimii ja näkyy koko kunnan alueella.	Kirjastopalvelujohtaja	Kirjasto toimii ja toteuttaa tapahtumia soveltuvien kumppaneiden kanssa yhdessä: Kirjasto on toiminut ja toteuttanut tapahtumia kansalaisopiston, nuorisopalvelujen, Mäntsälän musiikkiopiston, paikallisten hyvinvointialan yrittäjien sekä muutaman eri yhdistyksen kanssa, asianajajapäivystys ja lukukoiratoiminta on jatkunut, askartelijat ja neulojat ovat kokoontuneet kirjastossa. Yhteistoiminta ja -tapahtumat jatkuvat suunnitellusti.	●

Osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön varmistaminen				
Toimimme yhdessä ja yhdistämme resursseja ja osaamista yli organisaatorajojen toiminnan kehittämiseksi	Henkilöstön osaamiskartoitus ja kehityskeskustelun mukaisten koulutusten toteutuminen. - Asiantuntijuutta ylläpitäviin koulutuksiin osallistuminen näkyy toiminnassa hyvinä käytänteinä jotka lisäävät työn mielekkyyden kokemusta ja onnistumisen iloa. - Vapaa-aikapalveluiden yhteinen hyvinvointitapahtuma.	Kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori	Kehityskeskustelun mukaisten koulutusten toteutuminen: Kirjaston henkilökunta on osallistunut omien vastualueidensa ja osaamistarpeidensa mukaisiin koulutuksiin, joiden keskeinen anti jaetaan koko henkilökunnalle ja viedään käytännön työhön aina kun se on mahdollista. Tavoite on toteutunut opiston osalta osallistumisina asiantuntijuutta ylläpitäviin koulutuksiin.	●
Tulosalueen toiminnan tavoitteiden toteuttamiseen yhteisöjen, verkostojen ja kumppanuuksien vahvistaminen ja hyödyntäminen	Kuvaus keskeisten toimintojen onnistumisesta ja näkyvyydestä. Lähiopistojen ja pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen kanssa tehtävä yhteistyö, Kirkes yhteistyö, KUUMA yhteistyö, Osaamis-keskus Kanuuna yhteistyö toteutuvat.	Kirjastopalvelujohtaja, kansalaisopiston rehtori	Kirkes-yhteistyö: Kirkes-yhteistyö on jatkunut kuten ennenkin, yhteistyön sääntöjä ja sopimusta on tarkasteltu. Mäntsälä on 2019 Kirkes-puheenjohtaja. Opiston osalta yhteistyö Uudenmaan opistojen kanssa on toteutunut. Hankeyhteistö Nurmijärven ja Hyvinkään Opistojen kanssa on lisääntynyt.	●

Tavoite	Tavoitetaso ja mittari	Vastuhenkilö	Seuranta ja toteutuma	Arvio toteumasta
Tekninen lautakunta/ Tekniset palvelut				
Keskityt palvelut				
Toimintakäsikirja päivitetään vastaamaan kehitteillä ja jo käytössä olevia toimintatapoja. Laajennetaan käyttöä koko toimialalle.	Toimialan ydinprosessien kuvaukset ja ohjeistus soveltuvin osin kuten hankinta- ja talousprosessit. Päivitetään toimialan asiakirjapohjia vastaamaan arkistointi- ja tietosuojasetuksen vaatimuksia.	tekninen johtaja, talous- ja hallintopäällikkö	Seuranta on jatkuva. Talousprosessien kehitys jatkuu, osto- ja myyntilaskutuksen osalta yhdessä taloushallinnon kanssa (talouden selvitysprojekti). Talouden selvitysprosessi valmistui (12/2019?) ja toimialan toimintojen kehittäminen vastaavasti aloitettu. Muistio- ja pp-pohjia päivitetty.	●
Viestintä yhteistyön ja verkostoitumisen ja tukena	Viestintä merkittävien hankkeiden osalta kuntalaisille ja sidosryhmille, hyödyntäen eri viestintäkanavia. Sähköisten tietoverkkojen ja työvälineiden kuten O365 sovelluksen ja määriteltujen järjestelmien koulutus ja käyttöönotto koko toimialalla. Reklamaatioiden ja asiakaspalautteiden tehostettu seuranta.	tekninen johtaja, talous- ja hallintopäällikkö	Kevään aikana toteutettiin viestintäpilotti, mm. Instagram viestintäkanavana avattiin toimialan käyttöön - palaute ollut kannustava. Osallistuttiin kunnan viestintäryhmään. Hankkeiden esitysten määrää on lisätty tilannekatsausten muodossa mm. KH,lautakunnat, KV. Office 365 koulutuksia on järjestetty useita, myös toimialan sisällä. Asiakaspalautteita seurattiin kuukausittain mm. Roidu-sovelluksella, joka ei palvelut odotusten mukaan ja käyttö loppui 12/2019 - kehittämistä tulee jatkaa	●
Palveluiden ja niiden tuottamisen kehittäminen ja ennakointi	Suunnitelmien ja palautteiden seuranta sekä korjaavien toimenpiteiden toteutus, niiden seuranta ja ennakointi	tekninen johtaja	Jatkuva seurantaprosessi. Johtoryhmän kuukausittaisissa One-to-One palavereissa käydään ajankohtaiset asiat kunkin alueella läpi.	●
Hyvinvoiva, osaava ja motivoitunut henkilöstö	Tuki ja kannustus itsensä kehittämiseen yhdessä työtovereiden kanssa. Oman alan kurssit ja seminaarit koulutussuunnitelman mukaisesti.	tekninen johtaja, talous- ja hallintopäällikkö	Koulutusten osallistujamäärät kasvaneet 35% ed.vuoteen=>vuonna 2019 osallistujamäärä 4,5 koulutuspvä/henk. , koko toimialalla 1 koulutuspvä/henk.(-31% ed.vuoteen). Toimialan johtoryhmä osallistui työhyvinvointikorttikoulutukseen 11/2019.	●
Suunnitteluratkaisut talo- ja infrarakentamisessa tukevat tavoitetta elinvoimaisesta ja viihtyisästä palveluiden keskuksesta taloudelliset resurssit huomioon ottaen.	Käyttäjätyytyväisyyskyselyt	rakennuttamisapäällikkö	Tyytyväisyyskyselyaineisto valmis. Kyselyt lähetetään toukokuussa 2019. Kyselyssä pyydettiin käyttäjiä arvioimaan rakennushankkeen eri vaiheet ja pisteyttämään teknisten palvelujen ja urakoitsijan palvelun laatua 20 kysymyksellä. Pisteytys 1 (heikko) - 5 (kiitettävä). Vastausten ka. 3,95. Vastausten määrä oli vähäinen.	●

Toimitilapalvelut				
Energiasopimuksen täytäntöönpano	Kiinteistöjen energiakatselmusten tavoitteet käytäntöön > Energian säästö ja tavoitteellinen kulutusseuranta	toimitilapäällikkö	KuntaPro Oy eli 1.5.2019 alkaen Sarastia Oy on toteuttanut yhteishankintana kilpailutuksen kiinteistöjen led valojen hankinnasta ja asennuksista. Sopimuskausi alkoi 11/2019 ja on 2 wotinen, lisäksi 2 woden optio. Hankinnan kokonaisarvio on 400 000 €.	●
Toimitilojen kunnossapito-ohjelman luonti Tampuuri kiinteistönhallintajärjestelmään vuosille 2018 -2020	Kiinteistöjen korjausvelkaa pienentämiseen tähtäävät kuntoarviot teetetään / päivitetään vuosien 2018 - 2020 aikana, jolloin saamme kiinteistöjen kunnossapito-ohjelman laadittua	toimitilapäällikkö	Kuntotarkastukset teetetetty myyntiä varten: Pikku-Hukan ryhmis, Lukon koulu, Peltolantien rivitalo. Koulu- ja päiväkotiverkkoselvityksen valmistumisen myötä tarkentuu kiinteistöt, joihin keskitetään toiminnot. KEUSoten vaikutus voi vaikuttaa kiinteistökantaan. Loppu wodesta aloitettu kiinteistöjen salkutuksen päivitys. Kuntoarvioista esitetyt toimenpiteet on vety Tampuuriin	●
Varmistetaan osaava ja hyvinvoiva henkilöstö	Laaditaan vuosittain koulutussuunnitelmat. Rekrytointi ajan tasalle > oppivat kasvamaan vierelle eläköityvien tilalle. Kunnan työhyvinvointi-ohjelman keskeiset tavoitteet käytäntöön.	toimitilapäällikkö	Henkilöstölle järjestettyjä koulutuksia / tilaisuuksia: Vanderbiit-Entro koulutus 20.4.2019 Henkilönostin koulutus 13.6.2019 Iloq-koulutus 7.11.2019 Turvallisuusalan koulutusohjelma / turvallisuusalan perustutkinto / turvallisuusvalvoja koulutusta on kolme työntekijää kiinteistöhoitopalvelusta suorittamassa oppisopimuksella työn ohessa, koulutus loppuu 2020 Keravan koulun EKO-tukitoimintaan tutustuminen 28.11.2019	●
Ruoka- ja siivouspalvelut				
Keittiöverkkoselvityksen ja kunnanvaltuuston vahvistamien keittiöverkkoa koskevien päätösten eteenpäin vieminen	Kyseisten tavoitteiden edistäminen toiminnallisella tasolla	Palvelupäällikkö	Keittiöverkkoselvitys on käsitelty vuoden 2019 valtuustoseminaareissa. Vuoden lopussa FCG-konsultointi on tehnyt uuden selvityksen Ruokapalvelujen järjestämis- ja tuotantotavoista.	●
Sälinkään uuden koulun ja päiväkodin keittiötoiminnan sekä siivouksen käynnistäminen	Tehokkaasti toimiva tuotantokeittiö ja siihen liittyvien toiminnallisten yksiköiden onnistunut uudelleen organisointi ruoka- ja siivouspalveluiden osalta	Palvelupäällikkö	Sälinkään koulun ja päiväkodin ruoka- ja siivouspalvelutoiminta on alkanut hyvin. Ruokapalvelutoimintaan on rekrytoitu yksi ruokapalveluhenkilö ja siivouksen tuntimääriä on lisätty uuden koulun siivottavien neliöiden suhteessa.	●
Ulkoisten sopimusten jatkoselvittely / -käsittely	Päätökset sopimuksista	Palvelupäällikkö	Tekninen lautakunta on tehnyt päätöksen ISS:n ruoka- ja siivouspalveluiden woden option käytöstä. Varsinainen sopimus loppuu 30.6.2020. Optioaika on 1.7.2020 - 30.6.2021. KL-kuntahankinnat ja Hansel ovat yhdistyneet. Virallinen nimi on Hansel. Uusi elintarvikesopimus on vahvistettu Hansellin / Kespron kanssa ja sopimusaika on 1.2.2020 - 31.1.2024.	●

Kuntatekniikka				
Kuntatekniikan toiminnan kehittämissuunnitelman jatkotoimenpiteet	Alueurakka kilpailutusmateriaalin laadinta ja kilpailutuksen käynnistäminen	kuntatekniikan pääliikkö	Kilpailutusmateriaalin teko aloitettu ja tarkoitus saada valmiiksi vuoden 2019 aikana, keskeytetty joulukuun aikana.	
Kuntatekniikan substanssin määrittäminen ja vahvistaminen	Kuntatekniikan palvelukuvauksen suunnittelu ja toteuttaminen	kuntatekniikan pääliikkö	Määrittely käydään vuoden 2020 aikana läpi.	
Asuinalueiden viihtyisyyden edistäminen - viihtyisä ja vireä ympäristö	Mäntsälänjoen kunnostaminen; kunnostustöiden jatkaminen. Keskusta-alueen katuhankkeiden käynnistäminen.	kuntatekniikan pääliikkö	Joen kunnostuksen 1. ja 2. vaihe valmistui 2019 ja viherrakentaminen alkoi 2019 ja jatkuu 2020.	
Turvallinen ja toimiva kävely- ja pyöräilyverkosto	Mäntsälän jalankulku-, pyöräily- ja ulkoilureittien verkoston kehittämissuunnitelman mukaisesti keyen liikenteen väylien toteuttaminen. Uudet turvalliset keyen liikenteen väylä - yhteydet investointisuunnitelman mukaisesti.	kuntatekniikan pääliikkö	Verkoston suunnittelua jatketaan ja toteutetaan investointisuunnitelman mukaisesti	
Hulevesiohjelman toteuttaminen ja uuden vesihuoltolain mukaisesti hulevesiverkon siirtäminen Mäntsälän kunnan vastuulle	Hulevesiviemäriverkoston rakentaminen ja kunnossapito hulevesi-taseyksikön kautta hulevesimaksulla kerätyllä tuotolla	kuntatekniikan pääliikkö	Hulevesuverkosta on huollettu ja jatketaan huoltoa hulevesimaksulla kerätyillä varoilla.	

3.3 Talousarvion toteutuminen

3.3.1 Kunnanhallitus / konsernipalvelut

Tilivelvollinen	kunnanhallitus, kunnanjohtaja, hallintojohtaja, maaseutupäällikkö, kaavoitusjohtaja
Toimialan toimielin	Kunnanhallitus, kuntakehityslautakunta, hyvinvointilautakunta
Toimialan tulosalueet	yleishallinto, elinkeinotoimi, vapaa-aikapalvelut, maaseututoimi, pelastus, ympäristöpalvelut, käyttöomaisuuden myynnit, kuntakehityspalvelut

Toimialan palvelusuunnitelma

Konsernipalvelut vastaavat kunnan keskitettyjen hallintopalvelujen tuottamisesta, kunnan päätöksenteko- ja toimeenpanotehtävistä, liikenne-, elinkeino- ja työllisyyspalveluista, maaseututoimen viranomaistehtävistä sekä kuntakehityspalveluista. Toimialaan sisältyy Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveystoimen kuntayhtymän, Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen sekä Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen kuntaosuudet.

Konsernipalvelut / Kunnanhallitus							
	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	3 967 155	4 558 029	-1 826 100	2 731 929	3 830 522	140,2 %	-1 098 593
Myyntituotot	2 516 271	2 411 829	-1 826 100	585 729	1 157 305	197,6 %	-571 576
Maksutuotot	4 318	38 400		38 400	39 605	103,1 %	-1 205
Tuet ja avustukset	461 232	563 000		563 000	542 898	96,4 %	20 102
Muut toimintatuotot	985 335	1 544 800		1 544 800	2 090 714	135,3 %	-545 914
Valmistus omaan käyttöön							
Toimintakulut	-8 471 382	-69 986 875	-2 228 600	-72 215 475	-78 206 305	108,3 %	5 990 830
Henkilöstökulut	-2 347 551	-3 030 788		-3 030 788	-3 819 767	126,0 %	788 979
Palvelujen ostot	-5 175 327	-64 616 288	-2 228 600	-66 844 888	-71 383 903	106,8 %	4 539 015
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-33 132	-55 650		-55 650	-156 364	281,0 %	100 714
Avustukset	-93 786	-972 400		-972 400	-889 839	91,5 %	-82 561
Muut toimintakulut	-821 586	-1 311 749		-1 311 749	-1 956 433	149,1 %	644 684
Toimintakate	-4 504 227	-65 428 846	-4 054 700	-69 483 546	-74 375 783	107,0 %	4 892 237
Vuosikate	-4 504 227	-65 428 846	-4 054 700	-69 483 546	-74 375 783	107,0 %	4 892 237
Poistot ja arvonalentumiset	-146 052	-154 400		-154 400	-144 329	93,5 %	-10 071
Suunnitelman mukaiset poistot	-146 052	-154 400		-154 400	-144 329	93,5 %	-10 071
Tilikauden tulos	-4 650 279	-65 583 246	-4 054 700	-69 637 946	-74 520 112	107,0 %	4 882 166
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-4 650 279	-65 583 246	-4 054 700	-69 637 946	-74 520 112	107,0 %	4 882 166
Vyörytyserät	869 264	888 200		888 200	2 737 943	308,3 %	-1 849 743
Vyörytystuotot	909 256	924 000		924 000	2 868 740	310,5 %	-1 944 740
Vyörytyskulut	-39 992	-35 800		-35 800	-130 797	365,4 %	94 997
Kustannuslaskennalliset erät	6 313 707	5 363 101		5 363 101	5 363 101	100,0 %	
Yli/alij. vyörytyser. jälkeen	2 532 692	-59 331 945	-4 054 700	-63 386 645	-66 419 069	104,8 %	3 032 424

Kunnanhallitus

Yleishallinto

Tulosalueen toiminta-ajatus

Keskusvaalilautakunta, kunnanvaltuusto ja –hallinto, hallintopalvelut, ostettavat palvelut Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymältä, joukkoliikenne, museotoimi, henkilöstö-, talous- sekä tietohallintopalvelut.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Toiminnalliset tavoitteet strategian mukaisena ovat pääasiassa toteutuneet. Tulosalueen vertailua vaikeuttaa sosiaali- ja terveystalouden eurojen (tarkempi selvitys alla) voimakas kasvu, joka näkyy toimintakuluissa. Yleishallinnon muu toiminta ja eurot toteutuivat lähes talousarvion mukaisena.

Toimintavuonna panostettiin erityisesti elinvoimatoimenpiteisiin sekä viestinnän kehittämiseen. Väkiluvun kehityksen kääntyminen positiiviseksi oli hyvä kehityssuunta.

Yleishallinto	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	2 498 454	2 246 900	-1 826 100	420 800	1 057 766	251,4 %	-636 966
Toimintakulut	-4 811 972	-64 123 392	-2 258 100	-66 381 492	-71 746 403	108,1 %	5 364 911
Toimintakate	-2 313 518	-61 876 492	-4 084 200	-65 960 692	-70 688 637	107,2 %	4 727 945

Sosiaali- ja terveystalouden palvelut (erittely, luvut sis. yleishallinto)

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Sosiaali- ja terveystalouden palvelut tuotti Keski-Uudenmaan Sote-kuntayhtymä (KEU-Sote). Alkuperäisessä talousarviossa palvelutuotannolle asetettu 2%:n tuottavuustavoite ei toteutunut. Sosiaali- ja terveystalouden palvelutuotannosta KEU-Soten laskutus oli 65 639 598 euroa, johon sisältyi erikoissairaanhoidon (HUS) kustannuksia 24 901 150 euroa. KEU-Sotelta ostettujen sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kustannukset ylittivät 4,8 milj. euroa muutetun kunnan talousarvion (7,9%) ja 7,2 milj. euroa (12,3%) alkuperäisen talousarvion. Toteutumasta erikoissairaanhoidon kustannukset ylittivät kunnan talousarvion 2,6 milj. euroa (11,6 %) ja KEU-Soten oman toiminnan kustannukset ylittivät kunnan muutetun talousarvion 2,2 milj. euroa (5,8%) ja 4,6 milj. euroa (12,7%) alkuperäisen kunnan talousarvion. Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen nettokustannuksista 0,6 milj. euroa muodostui kunnalle suoraan kirjatuista sosiaali- ja terveystalouden vanhoista eläkemaksuista sekä vuodelta 2018 peräisin olevista sosiaali- ja terveystalouden kustannus- ja tulojäämistä.

KEU-Sote informoi kuntia voimakkaasta kustannusten kasvusta vasta tammikuussa 2020, joten lisämäärärahaa sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kustannuksiin ei voitu tilivuoden aikana enää anoa valtuustolta. KEU-Soten talouden ohjaukseen tulee jatkossa kiinnittää huomiota. KEU-Soten selvitys palvelutuotannosta ja talousarvion toteutumisesta liitetään kunnan tilinpäätökseen.

KEU-Sote lopulliset maksuosuudet tietopaketeittain

	TP 2018 *	TA 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT%	Poikkeama
Tietopaketit yhteensä	-55 758 473	-58 455 000	-60 815 000	-65 639 598	107,9 %	-4 824 598
josta:						
Erikoissairaanhoidon tietopaketti		-22 303 200		-24 901 150	111,6 %	-2 597 950
KEU-Soten oma toiminta		-36 151 800	-38 511 800	-40 738 448	105,8 %	-2 226 648
Suun terveydenhuollon tietopaketti				-1 925 164		
Mielenterveys- ja päihdepalv. tietop.				-1 485 842		
Lasten, nuorten ja perheiden tietop.				-5 309 184		

Aikuisten sosiaalityön tietopaketti	-875 121
Hoito- ja hoivapalvelujen tietopaketti	-16 728 468
Vammaisten palvelujen tietopaketti	-6 180 120
Kuntoutuksen tietopaketti	-1 729 819
Vastaanottopalvelujen tietopaketti	-5 275 564
Päivystyksen tietopaketti	-498 312
Ensihoidon tietopaketti	-705 378
Hallinto	-25 476

* Sosiaali- ja terveystalvet kunnan tuottamana

Erittely / Sosiaali- ja terveystalvet (sis. yleishallintoon)

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot					684 433		-684 433
Toimintakulut	-59 085 000		-2 360 000	-61 445 000	-66 991 186	109,0 %	5 546 186
Toimintakate	-59 085 000		-2 360 000	-61 445 000	-66 306 754	107,9 %	4 861 754

*Sosiaali- ja terveystalvet ovat vuonna 2018 olleet kunnan omalla tuotantovastuulla ja raportoitu oman toimialan alla.

Elinkeinotoimi

Tulosalueen toiminta-ajatus

Elinkeinotoimi sisältää kunnan maksuosuuden kunnan elinkeino- ja markkinointipalvelujen hoitamisesta Mäntsälän Yrityskehitys Oy:ssä. Lisäksi tulosalueelle kuuluvat työllisyyspalvelujen ml. kunnan työllistämistukirahat, Mäntsälä lisä yrityksille ja yhdistyksille, kesätyöllistäminen sekä maahanmuuttajien kotouttaminen.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Talouden osalta toimintakulut alitettiin, kun samalla arvioidut tulot jäivät talousarviosta. Toimintavuonna kunnan työllisyysyksikköä vahvistettiin kahdella hengellä. Kunnan elinkeinotoimen osalta suoritteet raportoidaan MYK:n yhteydessä.

Elinkeinotoimi	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	226 491	435 000		435 000	319 893	73,5 %	115 107
Toimintakulut	-765 187	-1 724 070	11 900	-1 712 170	-1 642 616	95,9 %	-69 554
Toimintakate	-538 696	-1 289 070	11 900	-1 277 170	-1 322 723	103,6 %	45 553

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Elinkeinotoimen osalta suoritteet MYK Oy:n tilinpäätöksessä.

Työmarkkinatukiseuranta: Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki				
Mäntsälä				
Aika	Saajat / kpl	Maksetut etuudet euroa	Korvatut päivät	Kunnan osuus euroa
2019	275	1 149 582	38 040	661 576
Määrärahaa kunta käytti vuonna 2019 yhteensä 139 000 euroa palkkatukeen (sisältää velvoitetyöllistämisen), työllistämisen kuntalisään sekä kesätyöllistämiseen.				
Työllisyysyksikkö aloitti käytännössä elokuussa 2019 kolmen hengen vahvuudella, sitä ennen oli yksi työntekijä. Työnhakija-asiakkaita työllisyysyksikön palveluissa vuonna 2019 oli 159, joista 95 on sijoittunut joko työkokeiluun, palkkatuettuun työhön tai oppisopimuskoulutukseen, avoimille markkinoille tai työvoimakoulutukseen - kuntaan on työllistetty yhteensä 43, ml velvoitetyöllistäminen - 52 on sijoittunut yrityksiin ja yhdistyksiin - yleensä käytössä on lyhyt työkokeilujakso, jonka jälkeen on siirrytty palkkatuettuun työhön tai oppisopimuskoulutukseen				

Vapaa-aikapalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Laadukkaiden nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalveluiden järjestäminen kuntalaisille kunnan hyvinvointipalveluina.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Tavoitteet toteutuivat suunnitellusti. Tulosalue toimii kustannustehokkaasti ja on pysynyt budjetissa. Kulttuurimeijerin tapahtumatuottaminen, rakentaminen, kalustaminen on ollut haasteellinen budjetoitava vuodelle 2020 eikä tuottorakennetta pysty vielä arvioimaan ensimmäisenä toimintavuonna.

Vapaa-aikapalvelut	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot		87 900		87 900	217 939	247,9 %	-130 039
Toimintakulut		-1 344 171	4 200	-1 339 971	-1 370 438	102,3 %	30 467
Toimintakate		-1 256 271	4 200	-1 252 071	-1 152 499	92,0 %	-99 572

*Vapaa-aikapalvelut kuuluivat vuonna 2018 Kasvatus- ja sivistyspalvelujen vapaa-aikapalvelujen alle.

Maaseututoimi

Tulosalueen toiminta-ajatus

Maaseututoimi vastaa yhteistoiminta-alueella kahdeksan kunnan maaseutupalvelujen hallinnosta. Yksikön kustannukset jaetaan yt-alueen kuntien välisessä sopimuksessa määriteltyjen aiheuttamisperusteiden mukaisesti.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Ruokavirasto on asettanut yhteistoiminta-alueille palvelutavoitteet ja valvoo niiden toteutumista. Maksajavirastovakuutus, jossa arvioidaan tavoitteiden toteutumista, laaditaan vuosittain. Tukihakemusten tallennus, käsittely ja hakemusten myöntöön liittyvät tarkisteet ja hyväksyntä on tehty Ruokaviraston asettaman aikataulun ja ohjeidenmukaisesti. Sähköisen asioinnin lisääminen on yksi toiminnan keskeisiä tavoitteita.

Maaseututoimi	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	296 076	288 229		288 229	264 696	91,8 %	23 533
Toimintakulut	-412 299	-421 393	13 400	-407 993	-377 113	92,4 %	-30 880
Toimintakate	-116 223	-133 164	13 400	-119 764	-112 416	93,9 %	-7 348

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Vuosi	Tilat	Peltoala	Myönnetty tukea	Sähköinen tukihaku %
2019	922	51 578	28 292 820	91,5 %
2018	938	51 655	28 134 709	90,7 %
2017	955	51 859	28 420 000	88,9 %
2016	964	51 828	28 200 000	87,1 %
2015	972	51 772	29 070 000	80,8 %
2014	1020	51 334	32 920 000	54,0 %

Pelastus

Tulosalueen toiminta-ajatus

Mäntsälän kuntaosuus Vantaan kaupungin tuottamalle pelastustoiminnalle.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Talouden ja toiminnan tavoitteet ovat toteutuneet suunnitellulla tavalla.

Pelastus	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot					2 562		-2 562
Toimintakulut	-1 919 367	-1 920 349		-1 920 349	-1 919 119	99,9 %	-1 230
Toimintakate	-1 919 367	-1 920 349		-1 920 349	-1 916 557	99,8 %	-3 792

Ympäristöpalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Mäntsälän kuntaosuus Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen ympäristö sekä ympäristöterveydenhuoltopalveluista.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Ei merkittävää poikkeamaa talouden ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisessa.

Ympäristöpalvelut	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	1						
Toimintakulut	-425 464	-453 500		-453 500	-480 929	106,0 %	27 429
Toimintakate	-425 463	-453 500		-453 500	-480 929	106,0 %	27 429

Käyttöomaisuuden myynnit

Tulosalueen toiminta-ajatus

Tulosalue kattaa käyttöomaisuuden myyntien myyntihinnan sekä tase-arvojen väliset myyntivoitot sekä – tappiot.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Omaisuuustuotot ylittivät talousarvion merkittävästi.

Käyttöomaisuuden myynnit	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	946 133	1 500 000		1 500 000	1 967 667	131,2 %	-467 667
Toimintakulut	-137 092				-669 689		669 689
Toimintakate	809 041	1 500 000		1 500 000	1 297 978	86,5 %	-202 022

Kuntakehityslautakunta

Kuntakehityspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Rakennustoiminnan ja rakennetun ympäristön ohjaus ja valvonta kunnassa. Vastata kuntakehityksestä ja ”kaupunkikuvasta”, yleis- ja asemakaavojen laatimisesta, kartasto- ja kiinteistötekniikan ja maapoliittisten asioiden valmistelusta sekä yhdyskuntarakenteen kehittämisestä. Kaavoituksen tavoitteena on turvallisen, terveellisen, hyvän ja toimivan elinympäristön aikaansaaminen. Seurata Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen palvelusopimuksen toteutumista.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Taloudellisesti toimintavuosi ylitti odotukset, kun tulot olivat arvioitua suuremmat ja kustannukset olivat ennakoitua paitsi sisäiset vyörytyserät, jotka olivat kymmenkertaiset edellisvuoteen verrattuna ja aiheuttivat lievän ylityksen menoihin.

Tavoitteissa yleiskaavaprojektin vetäjän vaihtuminen aiheutti aikatauluun viivettä ja uimahallin paikan etsiminen ja selvittäminen ovat viivyttäneet hankkeen kaavallista valmiutta.

Asuntoja on luvitettu enemmän kuin muutamana viime vuotena. Valmistuneiden asuntojen määrä jäi kuitenkin alhaisimmaksi 2010-luvulla.

Arvattavaksi jää, jatkuuko väestön keskittyminen edelleen Kehä III:n sisäpuolella, vai onko Mäntsälän tapaisella väljällä ja kohtuuhintaisella asumisella suosiota ilmastotavoitteista huolimatta.

Kuntakehityspalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	1 063 562	947 800		947 800	961 711	101,5 %	-13 911
Myyntituotot	52 191	32 500		32 500	63 077	194,1 %	-30 577
Maksutuotot	471 373	310 300		310 300	354 679	114,3 %	-44 379
Tuet ja avustukset	630	3 000		3 000			3 000
Muut toimintatuotot	539 367	602 000		602 000	543 955	90,4 %	58 045
Valmistus omaan käyttöön	27 340						
Toimintakulut	-1 691 178	-1 605 245	48 100	-1 557 145	-1 569 576	100,8 %	12 431
Henkilöstökulut	-930 182	-1 018 301		-1 018 301	-954 290	93,7 %	-64 011
Palvelujen ostot	-602 559	-465 399	48 100	-417 299	-482 667	115,7 %	65 368
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-15 959	-12 600		-12 600	-24 581	195,1 %	11 981
Avustukset							
Muut toimintakulut	-142 477	-108 945		-108 945	-108 038	99,2 %	-907
Toimintakate	-600 276	-657 445	48 100	-609 345	-607 865	99,8 %	-1 480
Vuosikate	-600 276	-657 445	48 100	-609 345	-607 865	99,8 %	-1 480
Poistot ja arvonalentumiset	-978	-200		-200	-184	91,8 %	-16
Suunnitelman mukaiset poistot	-978	-200		-200	-184	91,8 %	-16
Tilikauden tulos	-601 253	-657 645	48 100	-609 545	-608 049	99,8 %	-1 496
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-601 253	-657 645	48 100	-609 545	-608 049	99,8 %	-1 496
Vyörytyserät	-6 699	-18 500		-18 500	-63 332	342,3 %	44 832
Vyörytystuotot							
Vyörytyskulut	-6 699	-18 500		-18 500	-63 332	342,3 %	44 832
Kustannuslaskennalliset erät							
Yli/alij. vyörytyser. jälkeen	-607 952	-676 145	48 100	-628 045	-671 381	106,9 %	43 336

Suorite- ja tunnuslukutiedot

TILASTOTIETOA MAANKÄYTTÖPALVELUIDEN TOIMINNASTA 2015-19

TILANNE 1.1.2020

(11.02.2020)

MAAKAUPAT

Kauppojen lukumäärä / ostot, kpl

Ostettu, ha

, josta raakamaata, ha

Maaomaisuuden määrä, ha

Rahaa mennyt ostoihin, €

Myyty/vuokrattu, kpl

, josta asuintontteja

, josta yritystontteja

, josta muita alueita

Vuokratulot, €/v

Rahaa tullut myynneistä, €

Maankäyttösopimuksia ,

	2015	2016	2017	2018	2019
Kauppojen lukumäärä / ostot, kpl	22	12	8	7	8
Ostettu, ha	69,3	52,19	27,2	10,4	37,7
, josta raakamaata, ha	44,92	36,4	25,2	9,9	17,8
Maaomaisuuden määrä, ha	1570	1632	1653	1661	1715
Rahaa mennyt ostoihin, €	2 545 981	1 539 110	1 327 737	1 389 137	779 959
Myyty/vuokrattu, kpl	9/22	7/8	16/20	13/16	18/11
, josta asuintontteja	1/4	1/3	11/3	8/5	7/4
, josta yritystontteja	1/3	1/0	4/11	1/1	1/1
, josta muita alueita	7/15	5/4	1/6	3/10	10/6
Vuokratulot, €/v	380 751	418 891	429 394	539 366	522 453
Rahaa tullut myynneistä, €	425 365	1 197 241	1 140 984	976 235	2 086 107
Maankäyttösopimuksia ,	2	0	2	1	4

(joista käynnistämissopimuksia), kpl

KAAVOITUS

KV/KH hyväksynyt

kpl

ha

rak.oikeuden lisäys kem

Valituksia vireillä

Myytäviä asuintontteja lkm

Myytäviä yritystontteja lkm

RAKENNUSVALVONTA

Myönnetyt luvat

lkm

kem

omakoteja kpl

asuntoja yht kpl

asuntoja kaava/haja %

asuntoja kem

Valmistuneet kohteet

lkm

kem

omakoteja kpl

asuntoja yht kpl

asuntoja kaava/haja

asuntoja kem

katselmukset

Suunnittelutarveratkaisut

lkm

myönt./kielteiset

Omakotitalo

Myönt/kielt

Näille haettu rak.lupa UUSI

Valitus vireillä Hho:ssa/Kho:ssa

MITTAUSTOIMINTA

Rakennuksen/paikan

merkinnät lkm

Sijaintikatselmukset

	1	0	2	0	4
kpl	4	11	4	5	3
ha	16,9	41,4	38,9	8,5	10,9
rak.oikeuden lisäys kem	19575	32235	43720	4497	6083
Valituksia vireillä	0	1	1	0	0
Myytäviä asuintontteja lkm	11	11	15	35	47
Myytäviä yritystontteja lkm	7	17	11	10	8
lkm	174	173	105	225	223
kem	44508	48868	38092	39842	53992
omakoteja kpl	27	49	36	50	42
asuntoja yht kpl	190	189	43	104	263
asuntoja kaava/haja %	90/10	?	60/40	82/18	97/3
asuntoja kem	25450	13688	6591	9959	19202
lkm	188	70	64	99	81
kem	50012	15000	17105	23024	14421
omakoteja kpl	61	50	30	49	32
asuntoja yht kpl	173	215	124	151	84
asuntoja kaava/haja	88/12	80/20	89/11	89/11	86/14
asuntoja kem	24489	15000	11636	14470	7946
katselmukset	467	220	388	318	381
lkm	35	44	43	39	36
myönt./kielteiset	31/4	33/11	34/9	37/2	34/2
Myönt/kielt	28(2)	23(5)	23/5	28/1	26/2
<i>Näille haettu rak.lupa UUSI</i>					14
Valitus vireillä Hho:ssa/Kho:ssa	1/1	2/-	3/-	1/-	1/1
lkm	49	22	28	29	41
Sijaintikatselmukset	25	31	22	37	43

Tarkastuslautakunta

Tarkastustoimi

Tulosalueen toiminta-ajatus

Tarkastuslautakunnan määrärahat tarkastuslautakunnan sekä tilintarkastuksen kuluihin.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Toteutunut tavoitteiden mukaisena.

Tarkastuslautakunta

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-34 769	-34 100	1 400	-32 700	-29 890	91,4 %	-2 810
Toimintakate	-34 769	-34 100	1 400	-32 700	-29 890	91,4 %	-2 810

3.3.2 Kasvatus- ja sivistyslautakunta / Kasvatus- ja sivistyspalvelut

Tilivelvollinen	kasvatus- ja sivistyslautakunta ja sivistysjohtaja
Toimialan toimielin	kasvatus- ja sivistyslautakunta
Toimialan tulosalueet	talous- ja hallintopalvelut, opetuspalvelut, varhaiskasvatuspalvelut ja elinikäinen oppiminen

Toimialan palvelusuunnitelma

Kasvatus- ja sivistyspalvelut –toimiala edistää tasa-arvoisesti varhaiskasvatusta, sivistystä, osaamista ja hyvinvointia. Tuotamme asiakaslähtöisesti, taloudellisesti ja tehokkaasti laadukkaita palveluja turvallisessa toimintaympäristössä.

Kasvatus- ja sivistyspalvelut	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	7 100 291	3 343 180	-87 900	3 255 280	3 423 155	105,2 %	-167 875
Myyntituotot	4 584 211	1 353 800		1 353 800	1 236 015	91,3 %	117 785
Maksutuotot	1 964 285	1 630 550	-35 400	1 595 150	1 751 675	109,8 %	-156 525
Tuet ja avustukset	457 543	286 300	-20 000	266 300	393 161	147,6 %	-126 861
Muut toimintatuotot	94 252	72 530	-32 500	40 030	42 303	105,7 %	-2 273
Toimintakulut	-54 156 529	-53 610 369	2 092 771	-51 517 598	-50 976 020	98,9 %	-541 578
Henkilöstökulut	-27 092 303	-26 706 952	463 183	-26 243 769	-26 191 892	99,8 %	-51 877
Palvelujen ostot	-9 347 428	-9 967 350	926 749	-9 040 601	-8 791 330	97,2 %	-249 271
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-877 787	-979 600	15 720	-963 880	-892 060	92,5 %	-71 820
Avustukset	-3 338 949	-3 186 800	79 000	-3 107 800	-2 986 744	96,1 %	-121 056
Muut toimintakulut	-13 500 062	-12 769 667	608 119	-12 161 548	-12 113 993	99,6 %	-47 555
Toimintakate	-47 056 238	-50 267 189	2 004 871	-48 262 318	-47 552 865	98,5 %	-709 453
Vuosikate	-47 056 238	-50 267 189	2 004 871	-48 262 318	-47 552 865	98,5 %	-709 453
Poistot ja arvonalentumiset	-339 709	-286 700	3 100	-283 600	-430 805	151,9 %	147 205
Suunnitelman mukaiset poistot	-339 709	-286 700	3 100	-283 600	-430 805	151,9 %	147 205
Tilikauden tulos	-47 395 947	-50 553 889	2 007 971	-48 545 918	-47 983 671	98,8 %	-562 247
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-47 395 947	-50 553 889	2 007 971	-48 545 918	-47 983 671	98,8 %	-562 247
Vyörytyserät	-422 313	-621 000		-621 000	-2 056 931	331,2 %	1 435 931
Vyörytystuotot	2 382 086				4 266 981		-4 266 981
Vyörytyskulut	-2 804 399	-621 000		-621 000	-6 323 912	1018,3 %	5 702 912
Yli/alij. vyörytyser. jälkeen	-47 818 260	-51 174 889	2 007 971	-49 166 918	-50 040 602	101,8 %	873 684

Talous- ja hallintopalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Talous- ja hallintopalvelut tarjoavat toimialan muille tulosalueille talouden ja hallinnon tukipalveluita. Tulosalue vastaa myös Porvoon seudun musiikkiopiston tarjoaman palvelun hankinnasta.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Talous- ja hallintopalveluiden tavoitteet toteutuivat suunnitellusti. Talouden toteuma oli 100,06%. Euromääräinen ylitys on 376e, joka aiheutui sisäisten puhtaanapito- ja pesulapalveluiden (68e) sekä sisäisten vuokrien ylittymisestä (324e).

Talous- ja hallintopalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot							
Toimintakulut	-854 919	-976 827	323 600	-653 227	-653 603	100,1 %	376
Toimintakate	-854 919	-976 827	323 600	-653 227	-653 603	100,1 %	376

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	Tp 2018	Ks 2019	Muutos	KsM 2019	Toteuma	Poikkeama
Musiikkiopiston oppilaita	124	124		124	124	0
Musiikki-leikkikoululaisia	189	197		197	182	-15

Opetuspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Opetuspalvelut tarjoavat laadukasta esi-, perus- ja lukio-opetusta kasvun, hyvinvoinnin ja elinikäisen oppimisen kyvyn edistämiseksi. Oppimisen, opetuksen ja oppilaitosten toimintaa ohjaa jatkuvan kehittymisen tavoite.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja päivittäminen nähdään jatkuvana prosessina. Kehittämistyössä 2019 korostuivat opetussuunnitelmien toteuttamisen (toteutettu ops), kokemisen (koettu ops) ja kirjoitetun opetussuunnitelman näkökulmat. Koulujen kehittämistyön tukena toimivat erillisen teeman mukaiset tulosalueen kehittämistiimit, työryhmät ja koordinaattorit, jotka koostuvat opettajista, rehtoreista ja muusta henkilöstöstä.

Sälinkään koulun uudisrakennus otettiin käyttöön 1.8.2019 lukien. Ehnroosin rakentamishanke etenee suunnitellusti. Ehnroosin koulurakennushankkeen toteuttaminen nähdään tärkeänä ja kriittisenä menestystekijänä. Yksittäisten koulujen oppimisympäristön sisäilman haasteet asettavat merkittäviä investointi- ja peruskorjaustarpeita, jonka mukaiset taloudelliset sekä terveellisuuden ja turvallisuuden riskit tulee tunnistaa ja koulukohtaiset riskit poistaa.

Koulujen tiimityöskentelyn rakenteet, yhteisopettajuus, yhdessä tekeminen sekä oppilaiden, huoltajien ja muiden tahojen osallisuus ovat nyt ja tulevaisuudessa luonnollinen osa arkipäivän koulutyöskentelyä. Nopeasti muuttuvan toimintaympäristön ja lähikoulupalvelujen palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää riittävää henkilöstömäärää ja monipuolista pedagogista osaamista. Lähikoulupalveluiden saatavuutta tukevat rakenteet, kansainvälistyminen sekä tieto- ja viestintäteknologian kasvava rooli lähi- ja etäopetuksessa näyttäytyvät osana tulevasta kehityksestä, jonka tulisi usein olla arkipäivää jo nyt.

Opetuspalveluiden talouden toteuma oli 101,27%. Euromääräinen ylitys talousarvioon oli 380 007e.

Tulosalueen toimintatuottojen toteuma oli 101,58%. Tuottojen ennakoitua parempi toteutuminen oli seurausta maksutuottojen (197,91%) sekä tukien ja avustusten (141,12%) ennakoitua paremmasta toteutumasta. Maksutuotot sekä tuet ja avustukset kompensoivat myyntituottojen merkittävästi ennakoitua heikomman toteuman (85,47%).

Toimintamenojen toteuma oli 101,27%. Toimintamenojen ylitys tuli henkilöstömenoista, joiden toteuma oli 102,69%. Palkat- ja palkkiot ylittyivät 271 807e ja henkilösivukulut 145 664e. Henkilöstömenojen kokonaisylitys oli 417 470e. Ylityksestä jaksotettujen palkkojen ja palkkioiden sekä jaksotettujen sosiaalivakuutusmaksujen osuus on 315 874e. Jaksotettuihin eriin puretaan edellisen vuoden

lomapalkkavaraukset sekä kirjataan uusi lomapalkkavelka. Erotuksena syntyy lomapalkkavelan muutos. Kun muutos on miinusmerkkinen, tarkoittaa se, että lomapalkkavelkaa on kertynyt vuoden aikana lisää.

Opetuspalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	1 598 399	1 642 530		1 642 530	1 668 416	101,6 %	-25 886
Toimintakulut	-30 494 554	-31 564 924	72 300	-31 492 624	-31 888 517	101,3 %	395 893
Toimintakate	-28 896 155	-29 922 394	72 300	-29 850 094	-30 220 101	101,2 %	370 007

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	Tp 2018	Ks 2019	Muutos	KsM 2019	Toteuma	Poikkeama
Perusopetus						
Perusopetuksen oppilaita	2 773	2 774	0	2 774	2 678	-96
-joista erityisoppilaita	208	188		188	217	29
-pienryhmissä	148	128		128	127	-1
-integroituna	60	53		53	90	37
Tehostetussa tuessa	370	349		349	390	41
Esiopetusoppilaita	289	273		273	271	-2
-joista päivähoitossa	188	172		172	231	59
Vieraskuntalaisia Mäntsälässä	115	119		119	102	-17
Mäntsäläläisiä muualla	199	204		204	207	3
Koulujen määrä	14	13		13	13	0
Arola	66	65		65	59	-6
Hepola	211	211		211	198	-13
, josta pienryhmät	27	27		27	32	5
Hirvihaara	90	90		90	87	-3
Hyökännummi	209	209		209	202	-7
, josta pienryhmät	18	18		18	16	-2
Kirkonkylä	238	238		238	217	-21
, josta pienryhmät	0	2		2	3	1
Lukko*	26	26		26	0	-26
Myllymäki	306	306		306	309	3
, josta pienryhmät	18	29		29	28	-1
Nummisten koulu	180	180		180	149	-31
Ohkola	92	92		92	95	3
Saaren koulu	113	113		113	104	-9
Sälinkää	106	106		106	120	14
Sääksjärvi	76	76		76	75	-1
Alakoulut yhteensä	1 992	1 992	0	1 992	1 881	-111
Ennroos	391	390		390	402	12
, josta JOPO	14	14		14	16	2
, josta pienryhmät	3	18		18	22	4
, josta valmistava opetus	25	0		0	0	0
Riihenmäki	669	672	0	672	661	-11
, josta pienryhmät	33	43		43	39	-4
- alakoulu	279	280		280	266	-14
- yläkoulu	390	392		392	395	3
Yläkoulut yhteensä	781	782	0	782	797	15
Toisen asteen koulutus						
Lukion opiskelijoita	282	315		315	304	-11
<i>*Koulu lakkautettu 31.7.2019. Oppilaat siirtyneet Sälinkään kouluun</i>						

Varhaiskasvatuspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Varhaiskasvatus ja esiopetus toteuttavat lapsen vanhempien ja kasvuympäristön muiden toimijoiden kanssa lapsen hoidon, tukevat lapsen kasvua sekä edistävät lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Kotihoidontuen kuntalaisä otettiin käyttöön vuoden 2019 alusta. Kustannuksia kuntalaisä toi noin 500 000€. Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajentaminen ei tuottanut lisäkustannuksia, koska pääasiassa jokainen lapsi oli laskettu yhden paikalle hoidon tarpeesta riippumatta. Lisäksi varhaiskasvatuksessa on edelleen lapsia 20 h varhaiskasvatuksen piirissä lapsen tarpeen tai vanhempien työn/opiskelun vuoksi.

Uusien päiväkotien avautuminen Hyökännummelle joulukuussa 2018 sekä Sälinkäälle elokuussa 2019 ei tuottanut henkilöstökustannuksia, koska henkilöstötarve niihin täytettiin sisäisesti supistamalla toimintaa Saviahon päiväkodissa, Anttilassa sekä luopumalla Pikku-Pappilan päiväkodista.

Amandan päiväkodin rakentamisen viivästyminen on muuttanut kuluvan sekä tulevan toimintavuoden osalta palvelujen tarjoamisen suunnittelua sekä kokonaisuuden arvioimista lapsimäärää vastaavaksi.

Tavoitteiden osalta seuraavien tavoitteiden toteutumista varten ollaan pääsemässä tavoitteisiin: Esiopetus suunnitelman arviointi ja päivittäminen yhteistyössä koulussa tapahtuvan esiopetuksen toimijoiden kanssa ei valmistunut vuoden 2019 loppuun mennessä vaan on yhä tekeillä ja viedään lautakunnan päätettäväksi keväällä 2020. Lapsen ja huoltajan osallisuuden osalta toiminnan suunnittelu ja arviointi on yhteistä, tietoa kerätään vasukeskusteluissa ja päivittäisissä kohtaamisissa sekä havainnoimalla ja kuulemalla lasta, mutta erillistä välinettä tiedon keräämiselle ei vielä ole.

Varhaiskasvatuspalveluiden talouden toteuma oli 93,11%. Tulosalueen tulojen toteuma oli 106,27%. Tulojen ennakoitua parempi toteuma oli seurausta myyntituottojen (175,79%) sekä maksutuottojen (102,33%) ylittymisestä. Varhaiskasvatuspalveluiden menojen toteuma oli 94,12%. Talousarvio alittui kaikkien tiliryhmien osalta.

Varhaiskasvatuspalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	4 875 851	1 355 250		1 355 250	1 440 202	106,3 %	-84 952
Toimintakulut	-19 348 478	-17 909 492	300 000	-17 609 492	-16 574 197	94,1 %	-1 035 295
Toimintakate	-14 472 627	-16 554 242	300 000	-16 254 242	-15 133 996	93,1 %	-1 120 246

Suorite- ja tunnuslukutiedot

VARHAISKASVATUS				
Suorite ja tunnuslukutiedot	TP2016	TP2017	TP2018	TP2019
Avoin ja kerhotoiminta				
Lapset	98	91	77	54
Läsnäolevat osapv-hoito	5 066	5 835	5 224	3 750
Perhepäivähoito				
Lapsia	57	49	45	35
Läsnäolopäivät, kokopv-hoito	8 344	8 474	7 474	6 151
Läsnäolopäivät, osapv-hoito	165	240	20	208
Ryhmäperhepäivähoito				
Lapsia	7	10	12	10
Läsnäolopäivät, kokopv-hoito	1 136	1 391	1 511	1 901
Läsnäolopäivät, osapv-hoito	0	44	259	121
Kotihoidontuki				
Lapsia	445	413	368	348
Yksityisen hoidon tuki, valtakunnallinen				
Lapsia	221	227	236	227
Yksityisen hoidon tuki, kunnallinen				
Lapsia	221	227	236	227
Päiväkotihoido (sis. ostot)				
Lapsia	662	706	662	670
Läsnäolopäivät, kokopv-hoito	102 634	101 657	99 688	100 423
Läsnäolopäivät, osapv-hoito	16 582	23 375	27 214	24 230
Vuorohoito päiväkodissa				
Lapsia	69	70	69	102
Läsnäolopäivät, kokopv-hoito	12 046	11 776	11 526	13 214
Läsnäolopäivät, osapv-hoito	22	264	1 179	1 713
Esiopetus				
Lapsia	193	220	185	195
Läsnäolopäivät	33 511	35 912	35 502	31 062

Elinikäinen oppiminen

Tulosalueen toiminta-ajatus

Elinikäinen oppiminen –tulosalue edistää ja ylläpitää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä opisto- ja kirjastopalveluita. Elinikäisen oppimisen, sivistyksen ja monipuolisen hyvinvoinnin edistämisen palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti vastaamaan kuntalaisten tarpeita.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Elinikäisen oppimisen tulosalueen talouden toteuma oli 102,01%. Tulosalueen talousarvio ylittyi 30 411e. Toimintatuottojen toteuma oli 122,15% ja toimintamenojen toteuma 104,93%.

Kansalaisopiston toteuma oli 104,97%, joka ylitti talousarvion 35 375e. Opiston toimintatuotot ylittyivät 49 811e, toteuman ollessa 121,20%. Toimintamenojen osalta toteuma oli 109%, jossa merkittävät ylitykset tulivat henkilöstökuluista (111,68%) sekä asiantuntijapalveluista (140,11%). Henkilöstömenojen ylitykset johtuivat toteutuneiden tuntien kasvaneesta määrästä, jonka vuoksi myös matkakorvausten kustannukset kasvoivat. Asiantuntijapalveluihin kirjataan kansalaisopistolla ostopalveluopettajat. Ostopalveluopettajien käyttäminen takaa ammattitaitoisen opetuksen ja monipuolisen opetustarjonnan. Erityisesti liikunnan opetuksessa on käytössä ostopalveluopettajia.

Kirjastopalveluiden toteuma oli 98,98%, joka alitti talousarvion 8 167e. Kirjastopalveluiden toimintatuottojen toteuma oli 132,12%. Toimintatuottojen ennakoitua parempi toteutuminen oli seurausta maksutuottojen sekä tukien ja avustusten ennakoitua suuremmista tuloista. Toimintamenojen toteuma oli 99,89%.

Toimintamenoissa merkittävästi alle talousarvion toteutuivat henkilöstökulut (96,27%), mikä kompensoi palveluiden ostoissa tulleen ylityksen (117,23%). Palveluiden ostojen ylitys oli seurausta kirjastoauton poikkeuksellisen suurista huolto- ja korjauskuluista.

Elinikäinen oppiminen

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	626 041	257 500		257 500	314 537	122,2 %	-57 037
Toimintakulut	-3 458 577	-1 814 955	46 900	-1 768 055	-1 859 703	105,2 %	91 648
Toimintakate	-2 832 536	-1 557 455	46 900	-1 510 555	-1 545 166	102,3 %	34 611

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	Tp 2018	Ks 2019	Muutos	KsM 2019	Toteuma	Poikkeama
Kansalaisopisto						
-opetustunteja	8 157	8 300		8 300	8 508	208
-opiskeijoita	3 280	3 300		3 300	3 241	-59
-kursseja	423	420		420	421	1
Kirjasto						
-lainat	211 848	222 000		222 000	235 046	13 046
-lainat / asukas	10	11		11	11	0
-lainaajat	5 135	5 800		5 800	5 327	-473

3.3.3 Tekninen lautakunta / Tekniset palvelut

Tilivelvollinen tekninen lautakunta ja tekninen johtaja

Toimialan toimielin tekninen lautakunta

Toimialan tulosalueet keskitetyt palvelut, toimitilapalvelut, ruoka- ja siivouspalvelut ja kuntatekniikka

Toimialan palvelusuunnitelma

Tekniset palvelut toimiala huolehtii investointihankkeiden suunnittelusta ja talorakennushankkeiden rakennuttamisesta, kunnan toimitiloista, kuntatekniikan ja liikuntapaikkojen sekä puistojen ja yleisten alueiden rakentamisesta ja ylläpidosta sekä ruoka- ja siivouspalveluista.

Tekniset palvelut							
	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	24 308 317	22 496 256		22 496 256	22 606 861	100,5 %	-110 605
Myyntituotot	6 000 361	5 884 369		5 884 369	5 816 134	98,8 %	68 235
Maksutuotot	171 476	203 000		203 000	182 017	89,7 %	20 983
Tuet ja avustukset	39 515	7 000		7 000	16 000	228,6 %	-9 000
Muut toimintatuotot	18 096 965	16 401 887		16 401 887	16 592 710	101,2 %	-190 823
Valmistus omaan käyttöön	156 495				152 636		-152 636
Toimintakulut	-17 721 669	-17 382 681	2 053 400	-15 329 281	-16 048 813	104,7 %	719 532
Henkilöstökulut	-4 449 447	-5 073 669	659 440	-4 414 229	-4 510 556	102,2 %	96 327
Palvelujen ostot	-6 092 232	-6 280 996	896 880	-5 384 116	-5 735 780	106,5 %	351 664
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 510 585	-3 867 915	409 258	-3 458 657	-3 751 921	108,5 %	293 264
Avustukset	-159 633	-163 000	35 000	-128 000	-133 237	104,1 %	5 237
Muut toimintakulut	-3 509 772	-1 997 101	52 822	-1 944 279	-1 917 320	98,6 %	-26 959
Toimintakate	6 743 143	5 113 575	2 053 400	7 166 975	6 710 684	93,6 %	456 291
Vuosikate	6 743 143	5 113 575	2 053 400	7 166 975	6 710 684	93,6 %	456 291
Poistot ja arvonalentumiset	-6 158 690	-6 361 800		-6 361 800	-6 462 262	101,6 %	100 462
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 158 690	-6 361 800		-6 361 800	-6 462 262	101,6 %	100 462
Tilikauden tulos	584 453	-1 248 225	2 053 400	805 175	248 423	30,9 %	556 752
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	584 453	-1 248 225	2 053 400	805 175	248 423	30,9 %	556 752
Vyörytyserät	-157 359	-282 800		-282 800	-647 570	229,0 %	364 770
Vyörytystuotot	701 330	1 537 601		1 537 601	1 031 158	67,1 %	506 443
Vyörytyskulut	-858 689	-1 820 401		-1 820 401	-1 678 728	92,2 %	-141 673
Kustannuslaskennalliset erät	-6 313 707	-5 363 101		-5 363 101	-5 363 101	100,0 %	
Yli/alij. vyörytyserät jälkeen	-5 886 613	-6 894 126	2 053 400	-4 840 726	-5 762 248	119,0 %	921 522

Vuoden 2019 ulkoiset toimialan toimintamenot olivat vuoden lopun tilanteen mukaan 15,2 M€ (toteuma 103,3%). Ulkoiset toimintatuotot olivat vastaavasti 4,36 M€ (toteuma 102,2 %). Teknisten palvelujen sisäiset toimintamenot olivat vuoden lopun tilanteen mukaan 0,97 M€ (toteuma 117,3 %). Sisäiset toimintatuotot olivat vastaavasti 18,2M€ (toteuma 100,1%).

Toimialan ulkoiset ja sisäiset menot olivat vuoden lopussa 16,1 M€ (toteuma 104,7%). Toimialan ulkoiset ja sisäiset tuotot olivat vastaavasti 22,6 M€ (toteuma 100,5%). Toimintakate (ulkoiset ja sisäiset) oli 6,71 M€ (toteuma 93,6 %).

Keskitetyt palvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Keskitetyt palvelut tulosalue huolehtii investointihankkeiden suunnittelusta ja talorakennushankkeiden rakennuttamisesta sekä tarjoaa toimialan muille tulosalueille talous-hallinto- ja henkilöstöpalveluja.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Käyttötalouden määrärahoja vähennettiin kunnanvaltuuston 7.10.2019 päätöksellä toteumaan perustuen. Palvelujen ostojen määrärahoja vähennettiin mm. koulutus- ja asiantuntijapalveluista. Hankesuunnittelijan vakanssi on ollut täyttämättä koko vuoden 2019. Toimistosihteerin toimi siirtyi konsernin palvelujen talouspalveluyksikköön.

Keskitetyt palvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	7 369						
Toimintakulut	-1 167 193	-1 558 096	888 400	-669 696	-855 007	127,7 %	185 311
Toimintakate	-1 159 824	-1 558 096	888 400	-669 696	-855 007	127,7 %	185 311

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Hallinto- ja talouspalvelut + suunnittelu- ja rakennuttamispalvelut					
-Menot ulkoinen	838 014	896 134	830 221	919 889	-810 230
- joista henkilöstömenot	555 719	625 492	515 000	572 979	-564 100
-Henkilöt	8	10	8	9	9

Kysyntä- ja laajuustiedot	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP2019
Yksityistie-avustukset					
-yks.tieav. €	155 148	160 092	155 781	159 633	133 222
-yks.tieav. km	281	280	287	294	290
Tiekuntia	117	116	114	118	113
Avustus € / km	552	572	543	543	459

Toimitilapalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Toimitilapalvelut tuottaa, ylläpitää ja vuokraa kunnan eri hallintokuntien käyttöön tarkoitukseen sopivia tiloja. Huolehtii kiinteistöjen hoidosta ja kunnossapidosta.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Kunnanvaltuuston päätöksellä 7.10.2019 § 99 tehtiin toimitilapalvelujen osalta vuoden 2019 käyttötalouteen 515 000 € määrärahavähennys kunnan talouden tasapainottamiseksi. Käyttötalouden osalta henkilöstökulut ylittyivät jaksotettujen palkkojen ja palkkioiden verran. Palvelujen ostoissa suurimmat ylitykset tulivat asiantuntijapalveluissa sekä ICT-palvelujen ylityksistä. Aineet, tarvikkeet ja tavarat osiassa suurimmat ylitykset tulivat lämmityksessä ja sähkössä.

Toimitilapalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	18 056 095	16 399 832		16 399 832	16 598 505	101,2 %	-198 673
Toimintakulut	-7 976 537	-7 440 945	546 900	-6 894 045	-7 180 042	104,1 %	285 997
Toimintakate	10 079 558	8 958 887	546 900	9 505 787	9 418 463	99,1 %	87 324
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 952 945	-4 154 400		-4 154 400	-4 090 909	98,5 %	-63 491
Sisäinen korko	-6 313 707	-5 363 101		-5 363 101	-5 363 101	100,0 %	
Tilikauden tulos	-187 094	-558 614	546 900	-11 714	-35 547	303,5 %	23 833

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Toimitilat ja huoneistot					
Kiinteistöt, tilavuus m ³	410 800	371 847	411 689	430 581	438 392
Kiinteistöt, kerrosala m ²	99 968	88 360	93 531	95 265	95 510
Ulkoiset menot €, kiinteistönhoitopalvelut	5 954 555	6 536 642	6 485 824	7 028 822	5 861 315
€/ m ³	14	18	16	16	13
€/ m ²	60	74	69	74	61
Ulkoiset menot €, kunnossapitopalvelut	1 215 574	716 678	783 688	864 938	1 250 077
€/ m ³	3	2	2	2	3
€/ m ²	12	8	8	9	13
Kiinteistöjen tekninen arvo €	-	-	-	-	-
Jälleenhankinta-arvo €	-	-	-	-	-
Kiinteistöjen korjausvelka €	-	-	-	-	-
Kiinteistöjen kirjanpitoarvo 31.12	55 714 734	53 213 137	66 685 552	76 511 871	84 364 617

Kysyntä- ja laajuustiedot 2019									
Kiinteistöt/ Energia ja vesi	Kiinteistöt (lkm)	KRS ALA 1000 m ²	TILAVUUS 1000 m ³	SÄHKÖ MWh	SÄHKÖL.* MWh	KAUKOL. MWh	ÖLJYL. MWh	HAKEL. MWh	VESI 1000 m ³
1 Asuinrakennukset	6	2	6	66	0	0	163	0	1
2 Hoitoalan rakennukset	17	24	87	2 644	419	3 004	156	0	12
3 Toimisto- ja hallintorakennukset	2	9	41	692	0	1 109	0	0	1
4 Kokoontumisrakennukset	6	7	33	498	65	555	76	0	2
5 Opetusrakennukset	19	48	229	1 186	567	4 475	683	469	12
6 Varastorakennukset	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7 Liikenteen rakennukset	1	1	2	135	0	0	257	0	0
8 Väestönsuojat	1	0	0	121	0	0	0	0	1
9 Muut	3	2	11	146	71	430	0	0	1
Yhteensä	55	92	404	5 489	1 123	9 573	1 335	469	31

*Sähkölämmityksen osuus kokonaisähköstä arvioitu jos erillistä mittausta ei ole.

Ruoka- ja siivouspalvelut

Tulosalueen toiminta-ajatus

Tuottaa ja kehittää kunnan ruoka- ja siivouspalveluja sekä molempien yksiköiden henkilökunnan joustava käyttö erilaisissa organisaation sisäisissä lomituksissa.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Keittiöverkkoa koskevia asioita on käsitelty kevään ja elokuun 2019 kunnanvaltuuston seminaareissa. FCG-Konsultointi Oy päivitti vuoden 2015 pohjalta tehtyä keittiöverkkoa koskevan selvityksen. Nykytilanne huomioidussa selvityksessä tarkasteltiin myös lapsimäärän muutoksien vaikutuksia vuosien 2020 –2026 aikana. Selvitys valmistuu tammikuussa 2020. Kevään 2020 aikana keittiöverkkoselvityksen käsittely jatkuu.

Ulkoisen ruokatoimittajan ISS Oy:n sopimus lakkaa 30.6.2020. Keittiöverkkoselvityksen ollessa kesken, tekninen lautakunta päätti 23.4.2019 §41, että otetaan käyttöön sopimuksen mahdollistama yksi (1) optiovuosi. Näin ollen sopimus päättyi 30.6.2021.

KL-kuntahankinnat Oy:n kanssa solmittu nykyinen elintarvikesopimus päättyi 31.1.2020, jonka jälkeen alkaa Hansel Oy:n uusi sopimusvaihe, jossa Mäntsälän kunta on mukana. Elintarvikkeet ja non- food tuotteet 2020 – 2024- sopimus on voimassa ajalla 1.2.2020 - 31.1.2024.

Ruoka- ja siivouspalveluihin on kohdistunut kovat säästöavoitteet. Vuoden 2019 aikana henkilöstökuluissa on säästetty, järjestelmällä sairausloma ja muita sijaisuuksia kuten siirtoja eläköityvien henkilöiden tilalle mm. terveyskeskuksesta muihin yksiköihin siirtyi neljä (4) henkilöä. Ruokailijamäärien vähentyessä on järjestely ollut mahdollinen.

Ruokalista on uudistettu karsimalla kalliimpia ruokia ja niiden tilalle suunnittelemaan edullisempia vaihtoehtoja.

Ruokapalveluista on poistunut kesällä Pikku-pappilan päiväkotitoiminta, Anttilan Alatalon päiväkotiryhmä ja Saviahon pikkutalon päiväkotiryhmä. Näistä ei ole ollut tietoa talousarviota laadittaessa.

Siivouspalvelujen omassa siivouksessa olevissa kohteissa tehtiin aluevaihtoja syksyn 2019 aikana yhden (1) työntekijän jäätyä eläkkeelle. Määrärahavähennysten takia vuoden lopussa 2019 hankittiin vain välttämättömät tarvikkeet.

Ruoka- ja siivouspalvelut

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	5 573 487	5 701 224		5 701 224	5 358 992	94,0 %	342 232
Toimintakulut	-5 479 924	-5 444 184	481 800	-4 962 384	-4 953 072	99,8 %	-9 312
Toimintakate	93 563	257 040	481 800	738 840	405 920	54,9 %	332 920

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Ruokapalvelujen suoritehinta	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Päiväkodit	3,35	3,51	3,23	3,68	3,48
Koulut	3,16	3,24	2,88	4,41	3,23
Terveyskeskus	5,29	4,75	4,60	4,43	4,69
Pornainen/laitokset	4,00	3,43	3,83	5,30	0
Kivistöntie 16 / Hirvitalo			4,08	5,25	5,43
Kysyntä- ja laajuustiedot	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Ruokapalvelut					
Henkilöstön lkm	43,5	43,0	43,0	43,0	40,0
Keittiöiden lkm					
- keskuskeittiö	2	2	2	2	1
-terveyskeskuksen keittiö	1	1	1	1	1
-päiväkotien valmistava keittiö	4	3	2	2	2
-päiväkotien jakelukeittiöt	8	9	10	10	9
-päiväkotiviipaleet, ei keittiötä	2	2	2	1	0
-koulujen jakelukeittiöt	7	7	7	7	7
-koulujen valmistavat keittiöt	8	8	8	8	7
Yhteensä	32	32	32	31	27
Lisäksi					
-Mäntsälän palvelukotiyhdistys	1	1	1	1	1
- Kivistöntie 16 / Hirvitalo	0	0	1	1	1
Suoritteet:					
-Terveyskeskus	225 722	218 032	194 197	200 291	198 220
-Päiväkodit	292 979	291 273	284 659	292 338	289 892
-Koulut	639 150	641 728	647 546	614 384	636 184
Kivistöntie 16 / Hirvitalo			11 935	18 600	16 706
Mäntsälä yhteensä	1 157 851	1 151 033	1 138 337	1 125 613	1 141 002

Kuntatekniikka

Tulosalueen toiminta-ajatus

Kuntatekniikan tulosalue vastaa katujen ja yleisten alueiden rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä ja kehittää niitä turvallisuusnäkökohdat ja liikuntaesteiset huomioiden vuorovaikutteisesti asukkaiden ja yhteisöjen kanssa päämääränä infrastruktuurin toimivuus.

Tavoitteiden ja talouden toteutuminen

Vuoden 2019 aikana tapahtui Kuntatekniikassa henkilöstömuutoksia. Alkuvuodesta irtisanoutui kenttämestari ja vuoden aikana liikuntapaikoilta irtisanoutui kaksi kentänhoitajaa. Pois lähteneiden tilalle tullaan palkkaamaan työntekijät vuoden 2020 aikana. Työntekijä vajausta yritettiin paikata viherhoidon alueurakalla, mutta alueurakan valmistelu keskeytettiin joulukuun aikana kunnanvaltuuston 2.12.2019 § 122 päätöksellä.

Kuntatekniikka pysyi talousarviossa, vaikka kevättalven lumimäärä hieman ylitti talvikunnossapidon budjetin. Vuoden 2020 budjettiin ei olla varattu liikuntapaikoille palkattaville henkilöille palkkaukseen määrärahaa. Joudumme pyytämään lisämäärärahaa kyseisiin toimiin.

Kuntatekniikka

	TP 2018	TA 2019	TA muutos 2019	TA muutettu 2019	TP 31.12.2019	TOT %	Poikkeama
Toimintatuotot	671 366	395 200		395 200	649 363	164,3 %	-254 163
Valmistus omaan käyttöön	156 495				152 636		-152 636
Toimintakulut	-3 098 015	-2 939 456	136 300	-2 803 156	-3 060 692	109,2 %	257 536
Toimintakate	-2 270 154	-2 544 256	136 300	-2 407 956	-2 258 693	93,8 %	-149 263

Suorite- ja tunnuslukutiedot

Kysyntä- ja laajuustiedot	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Kadut ja yleiset alueet					
kaavatie km	99	100	102	103	105
€	1 190 642	1 022 583	1 492 567	1 443 485	1 452 778
€ / km	12 027	10 226	14 633	14 014	13 836
Puistot, puistometsät ja muut hoidossa olevat alueet					
ha	187	187	187	187	187
€	159 616	195 224	311 195	345 008	371 871
€ / ha	854	1 044	1 664	1 845	1 989
Talousmetsät					
ha	848	848	848		840
puunmyynti (€)	244 703	179 802	171 500		153 007
puunmyynti m ³	5 741	4 383	3 500		2 500
Liikuntapaikat					
Asukkaat 31.12.	20 621	20 700	20 850	20 704	20 686
€	301 724	504 738	499 402	474 718	211 044
€ / as	15	24	24	23	10
Valaistus liikenne- ja tievalot MWh	2 037	2 000	2 102		
Valaistus kuntoradat ja kentät MWh	110	105	105		
Katu- ja aluevalaistus €	234083	237 690	267 400	212 827	296 361
Kadut ja väylät					
Kadut km	20,2	21,7	21,7	21,7	23
Kokoojakadut (km)	33	34,1	34,1	34,1	35
Asuntokadut (km)	34	33	34,1	36	37
Kevyen liikenteen väylät	38,2	37,8	38,0	38	38
Katujen ja kevyenliikenteen väylien korjausvelka €	9 182 920	9 366 578	9 409 864		
Katuvalaistus (lkm)	4 506	4 560	4 621		
Mäntsälän jätteet					
Mäntsälän jätteet (tonnia)	7 050	6 569	6 835	6 519	6 108
Vaarallinen jäte kiinteäpiste (tonnia)	78	75	64	75,2	67
Vaarallinen jäte keräysauto (tonnia)	12	2	6	2,2	4

3.4 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Ohessa esitellään Mäntsälän kunnan tuloslaskelman toteutuminen vuodelta 2019 sisältäen ulkoiset ja sisäiset menot ja tulot valtuuston hyväksymällä sitovuustasolla.

TULOSLASKELMA	Alkup. TA 2019	Muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Toimintatulot	31 257	-1 826	29 431	30 822	-1 391	-4,7 %
Myyntituotot	9 682	-1 826	7 856	8 273	-416	-5,3 %
Maksutuotot	2 147		2 147	2 328	-181	-8,4 %
Tuet ja avustukset	839		839	952	-113	-13,4 %
Muut toimintatuotot	18 589		18 589	19 270	-681	-3,7 %
Valmistus omaan käyttöön				153	-153	
Toimintamenot	-141 275	617	-140 658	-146 831	6 173	-4,4 %
Henkilöstömenot	-35 443	659	-34 784	-35 483	699	-2,0 %
Palvelujen ostot	-81 177	-539	-81 717	-86 412	4 695	-5,7 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 839	409	-4 430	-4 825	396	-8,9 %
Avustukset	-4 243	35	-4 208	-4 010	-198	4,7 %
Muut toimintamenot	-15 572	53	-15 519	-16 100	581	-3,7 %
Toimintakate	-110 018	-1 209	-111 227	-115 856	4 629	-4,2 %
Verotulot	84 826	-1 639	83 187	83 620	-433	-0,5 %
Valtionosuudet	28 823	-102	28 721	29 609	-888	-3,1 %
Rahoitustulot ja -menot	740		740	1 351	-611	-82,6 %
Korkotulot muilta	1 700		1 700	1 846	-146	-8,6 %
Muut rahoitustulot muilta	50		50	323	-273	-545,3 %
Korkomenot	-1 000		-1 000	-755	-245	24,5 %
Muut rahoitusmenot	-10		-10	-62	52	-522,3 %
Vuosikate	4 371	-2 950	1 421	-1 276	2 697	189,8 %
Poistot ja arvonalentumiset	-6 800		-6 800	-7 038	238	-3,5 %
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 800		-6 800	-6 931	131	-1,9 %
Arvonalentumiset				-106	106	
Tilikauden tulos	-2 429	-2 950	-5 379	-8 314	2 935	-54,6 %
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	31		31	31		1,0 %
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2 398	-2 950	-5 348	-8 283	2 935	-54,9 %

Kunnalle tilitettiin kunnallis-, yhteisö- ja kiinteistöverotuloa yhteensä 83,6 milj. euroa. Verokertymä ylitti muutetun talousarvion 0,4 milj. euroa poikkeaman ollessa 0,5 %. Kunnallisverotuloa kertyi 0,7 milj. euroa yli arvion. Yhteisöverotulo jäi 0,1 milj. euroa sekä kiinteistövero 0,2 milj. euroa alle muutetun talousarvion.

	Alkup. TA 2019	TA muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Verotulot	84 826 000	-1 639 000	83 187 000	83 619 878	432 878	0,5 %
Kunnan tulovero	74 860 000	-2 715 000	72 145 000	72 830 557	685 557	1,0 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 072 000	485 000	3 557 000	3 495 300	-61 700	-1,7 %
Kiinteistövero	6 894 000	591 000	7 485 000	7 294 022	-190 978	-2,6 %

Vuonna 2018 kunnallisverotettavat tulot kasvoivat 3,2 % ja olivat asukasta kohden 16 913 euroa.

	Tulovero-prosenti	Verotettava tulo €	Muutos %	Verotulo €
Verovuosi 2014	19,75	336 805 716	2,0	66 519 129
Verovuosi 2015	20,5	340 350 715	1,1	69 812 909
Verovuosi 2016	20,5	344 546 717	1,2	70 632 077
Verovuosi 2017	20,5	339 111 104	-1,6	69 517 776
Verovuosi 2018	20,5	349 852 000	3,2	71 719 746

Kunta sai yleiskatteista, kohdentamatonta valtionosuutta 0,9 milj. euroa yli budjetoidun arvion, yhteensä 29,6 milj. euroa.

	Alkup. TA 2019	TA muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Valtionosuudet	28 822 652	-102 000	28 720 652	29 608 659	888 007	3,1 %
Kunnan peruspalveluiden valtionosuus ml. Tasaukset	31 110 666	-102 000	31 008 666	31 038 625	29 959	0,1 %
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-2 288 014		-2 288 014	-2 328 656	-40 642	1,8 %
Verotulomenetysten kompensatiot				898 690	898 690	

3.5 Investointiosan toteutuminen

Investoinnit	Kustannus- arvio ja muutokset	TA 2019	TA muutokset 2 019	TA muutosten jälkeen	Toteuma 31.12.2019	Poikkeama	Poikkeama %
Valtuuston sitovuustaso nettositova (N)							
Kunnanhallitus							
Kiinteä omaisuus							
Maa-alueiden hankinta	Menot	-700 000	-70 000	-770 000	-779 959	9 959	-1,3 %
Maa-alueiden myynti	Tulot	200 000		200 000	833 350	-633 350	-316,7 %
Irtaimen omaisuuden myynti	Tulot				435 220	-435 220	
Kiinteä omaisuus yhteensä	Netto	-500 000	-70 000	-570 000	488 610	-1 058 610	185,7 %
Aineeton käyttöomaisuus							
Osakkeiden hankinta	Menot				166 896	-166 896	
Osakkeiden myynti	Tulot						
Aineeton käyttöomaisuus yhteensä	Netto				166 896	-166 896	
Kunnanhallitus yhteensä	Menot	-700 000	-70 000	-770 000	-779 959	9 959	-1,3 %
	Tulot	200 000		200 000	1 435 465	-1 235 465	-617,7 %
	Netto	-500 000	-70 000	-570 000	655 506	-1 225 506	215,0 %

Investoinnit	Kustannus- arvio ja muutokset	TA 2019	TA muutokset 2 019	TA muutosten jälkeen	Toteuma 31.12.2019	Poikkeama	Poikkeama %
Valtuuston sitovuustaso nettositova (N)							
Kasvatus- ja Sivistyslautakunta							
Irtain omaisuus							
Tilojen kalustaminen							
Vaarojen ja riskien arvioinnin muk. investo	N Menot	-20 000		-20 000	-18 385	-1 615	8,1 %
Uuden opetussuunnitelman mukainen kal	N Menot	-119 000		-119 000	-118 891	-109	0,1 %
Sälinkään koulun ensikertainen kalustami	N Menot	-499 100		-499 100	-483 551	-15 549	3,1 %
Kirjaston henkilökunnan työtilan kalustami	N Menot	-25 000		-25 000	-22 099	-2 901	11,6 %
Opistotalon alakerran opetusvälineiden ja	N Menot	-21 000		-21 000	-20 900	-100	0,5 %
Sälinkään päiväkodin ensikertainen varusl	N Menot	-75 000		-75 000	-63 583	-11 417	15,2 %
Hyökännummen päiväkodin ensik. varustar	N Menot	-20 000		-20 000	-19 540	-460	2,3 %
Hyökännummen koulun ensikertainen kalu:	N Menot		-51 377	-51 377	-48 612	-2 765	5,4 %
Kalustehankinnat / ergonomian parantami	N Menot	-15 000		-15 000		-15 000	100,0 %
Lukion kalustohankinnat	N Menot				-14 571	14 571	
Muut hankinnat							
Dokumenttikamerat	N Menot	-14 586		-14 586		-14 586	100,0 %
Sähköiset työpöydät	N Menot	-5 000		-5 000	-5 000		
ProConsona / uusi asiakas tietojärjestelm:	N Menot	-30 000		-30 000		-30 000	100,0 %
Sivistyslautakunta yhteensä	Menot	-675 586	-843 686	-895 063	-815 133	-79 930	8,9 %
	Tulot						
	N Netto	-675 586	-843 686	-895 063	-815 133	-79 930	8,9 %

Investoinnit		Kustannus- arvio ja muutokset	TA 2019	TA muutokset 2 019	TA muutosten jälkeen	Toteuma 31.12.2019	Poikkeama	Poikkeama %
Valtuuston sitovuustaso nettositova (N)								
Tekninen lautakunta								
Talonrakennus								
Koulurakennus								
Ehnoosin koulu	N Menot	-19 000 000	-1 000 000	700 000	-300 000	-275 629	-24 371	8,1 %
Liittymismaksujen palautus	Tulot					4 800	-4 800	
Päiväkotirakennus								
Päiväkoti Amandan uudisrakennus	N Menot	-6 800 000		-100 000	-100 000	-69 369	-30 631	30,6 %
Monitoimikiinteistöt								
Sälinkään koulu ja päiväkoti	N Menot	-10 000 000	-3 300 000		-3 300 000	-3 313 469	13 469	-0,4 %
Liikuntapaikat ja vapaa-ajan rak.								
Vesiliikuntakeskus	N Menot	-15 300 000	-500 000	450 000	-50 000	-30 467	-19 533	39,1 %
Rakennusten korjaukset/ sisäilmakorj.								
Rakennusten korjaukset/ sisäilmakorj.	N Menot							
Terveyskeskuksen sisäilmakorjaus	N Menot					-53 496	53 496	
Terveyskeskuksen muutostyöt	N Menot					-33 516	33 516	
Energiansäästötoimenpiteet	N Menot					-50 405	50 405	
Kirjaston iv-työt	N Menot					-28 403	28 403	
Riihenmäen koulun sisäilmakorjaus	N Menot					-94 211	94 211	
Kirkonkylän viipaleen sisäilmakorjaus	N Menot					-16 450	16 450	
Rakennusten korj./ sisäilmakorj. yht			-340 000	70 000	-270 000	-276 481	6 481	-2,4 %
Elinkaarihankkeet								
Hyökännummen koulu ja pk - vanha osa	N Menot	-13 072 500	-100 000		-100 000	-77 164	-22 836	22,8 %
Hyökännummen koulu ja pk - uusi osa	N Menot	-1 924 700				-70 000	70 000	
Talonrakennus yhteensä	Menot	-92 897 200	-5 240 000	1 120 000	-4 120 000	-4 112 578	-12 222	0,3 %
	Tulot					4 800		
	N Netto	-92 897 200	-5 240 000	1 120 000	-4 120 000	-4 107 778	-12 222	0,3 %
Kuntatekniikka								
Alueet mm. teollisuus ja infra:								
Linjatieen alueen kadut	N Menot		-500 000	100 000	-400 000	-61 080	61 080	
Kunnalistekniikan suunnittelutyöt	N Menot					-103 534	103 534	
Pienet liikenneturvallisuustoimenpiteet	N Menot					-46 124	46 124	
Nummelantien jatko						-149 775	149 775	
Keskusaukion rakentaminen				-400 000	-400 000	-352 698	-47 302	11,8 %
Kapuli III	N Menot	-5 800 000	-1 800 000		-1 800 000	-1 751 039	-48 961	2,7 %
Alueet, teollisuus ja infrar. yht.	N Netto		-2 300 000	-300 000	-2 600 000	-2 464 249	-135 751	5,2 %
Kevytiliikenne								
Liikenne		-700 000	-470 000		-470 000	-443 421	-26 579	5,7 %
Liikenne yhteensä		-700 000	-770 000		-770 000	-831 227	61 227	-8,0 %
Puistot ja leikkipaikat								
Puistot ja leikkipaikat	N Menot		-100 000		-100 000	-40 243	-59 757	59,8 %
Mäntsälänjoen kunnostussuunnitelma	Tulot		150 000		150 000	97 427	52 573	35,0 %
Mäntsälänjoen kunnostussuunnitelma	N Menot		-500 000	-100 000	-600 000	-811 224	211 224	-35,2 %
Puistot ja leikkipaikat yhteensä	N Netto		-450 000	-100 000	-550 000	-754 040	204 040	-37,1 %
Liikuntapaikat								
Liikuntapaikat	N Menot		-200 000		-200 000	-159 200	-40 800	20,4 %
Liikuntapaikat yhteensä			-200 000		-200 000	-159 200	-40 800	20,4 %
Vesihuolto								
	Tulot							
	N Menot					-49 496	49 496	
Vesihuolto yhteensä						-49 496	49 496	
Hankeryhmät								
	N Menot		-50 000		-50 000		-50 000	100,0 %
Kuntatekniikka yhteensä	Menot	-700 000	-3 920 000	-400 000	-4 320 000	-4 355 638	35 638	-0,8 %
	Tulot		150 000		150 000	97 427	52 573	35,0 %
	N Netto	-700 000	-3 770 000	-400 000	-4 170 000	-4 258 212	88 212	-2,1 %
Teknisen irtain omaisuus	N Menot		-400 000		-400 000	-243 566	-156 434	39,1 %
Tekninen lautakunta yhteensä								
	Menot	-93 597 200	-9 560 000	720 000	-8 840 000	-8 711 782	-133 018	1,5 %
	Tulot		150 000		150 000	97 427	52 573	35,0 %
	Netto	-93 597 200	-9 410 000	720 000	-8 690 000	-8 614 355	-80 445	0,9 %
Bruttoinvestoinnit								
Rahoitusosuudet investointimenoihin	Tulot		150 000	598 623	150 000	97 427	52 573	35,0 %
Liittymismaksujen palautukset	Tulot					4 800	-4 800	
Käyttöomaisuuden myynnit	Tulot		200 000		200 000	1 435 465	-1 235 465	-617,7 %
KUNNAN NETTOINVESTOINNIT YHTEENSÄ	Netto		-10 753 686	598 623	-10 155 063	-8 769 182	-1 385 881	13,6 %

3.6 Rahoitusosan toteutuminen

Mäntsälän kunnan tulo-rahoitus oli 2019 tilinpäätöksessä negatiivinen ollen -0,1 milj. euroa ja vuosikate negatiivinen 1,3 milj. euroa alittaen muutetun talousarvion 2,7 milj. euroa.

Kunnan bruttoinvestoinnit olivat tilikaudella 10,3 milj. euroa, alittuen 0,2 milj. euroa muutetusta talousarviosta.

Kunnan myöntämät antolainat vähenivät 0,6 milj. euroa, ollen yhteensä 29,5 milj. euroa vuoden 2019 lopussa.

Kunta ei ottanut tilikaudella lisää pitkäaikaista lainaa. Lyhytaikaisen lainan määrä lisääntyi 8,8 milj. euroa. Pitkäaikaista lainaa kunnalla on tilikauden lopussa 37,1 milj. euroa ja lyhytaikaista 44,8 milj. euroa.

RAHOITUSLASKELMA 1000 €	Alkuperäinen TA 2019	TA- muutokset	Muutettu TA 2019	TP 2019	Poikkeama	Poikkeama %
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta	2 871	-2 950	-79	-2 803	2 724	3548,1 %
Vuosikate	4 371	-2 950	1 421	-1 276	2 697	-89,8 %
Tulo-rahoituksen korjaukset	-1 500		-1 500	-1 527	27	101,8 %
Investointien rahavirta	-9 254	599	-8 655	-7 472	-1 183	86,3 %
Investointimenot	-11 104	599	-10 505	-10 307	-198	98,1 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	150		150	97	53	64,7 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 700		1 700	2 738	-1 038	161,1 %
Toiminta ja investoinnit, netto	-6 383	-2 351	-8 734	-10 275	1 541	117,6 %
Rahoitustoiminta	6 350		6 350	10 396	-4 046	163,7 %
Antolainauksen muutokset	150		150	582	-432	388,0 %
Antolainasaamisten lisäykset muille	-62		-62	-3	-59	4,8 %
Antolainasaamisten vähennykset muilta	212		212	585	-373	275,9 %
Lainakannan muutokset	6 200		6 200	7 656	-1 456	123,5 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	11 500		11 500	0	11 500	0,0 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 400		-5 400	-1 096	-4 304	20,3 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	100		100	8 752	-8 652	8752,0 %
Muut maksuvalmiuden muutokset	0		0	2 158	-2 158	
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset				-89	89	
Vaihto-omaisuuden muutos				-103	103	
Saamisten muutos				2 882	-2 882	
Korottom. pitkä- ja lyhytaik. velk. muutos				-532	532	
Vaikutus maksuvalmiuteen	-33	-2 351	-2 384	120	-2 504	-5,0 %

3.7 Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisvertailusta

	sitovuus N	TA 2019	TA muutos	TA muutettu 2019	Toteutuma 31.12.2019	Poikkeama TAM 2019 vs. Toteuma 2019
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio						
KÄYTTÖTALOUSOSA						
Konsernipalvelut						
Yleishallinto	N	-61 876	-4 084	-65 961	-70 689	4 728
Elinkeinotoimi	N	-1 289	12	-1 277	-1 323	46
Maaseututoimi	N	-133	13	-120	-112	-8
Pelastus	N	-1 920		-1 920	-1 917	-3
Ympäristöpalvelut	N	-454		-454	-481	27
Vapaa-aikapalvelut	N	-1 256	4	-1 252	-1 152	-100
Käyttöomaisuuden myynnit	N	1 500		1 500	1 298	202
Kuntakehityspalvelut	N	-657	48	-609	-608	-1
		-66 085	-4 007	-70 094	-74 984	4 890
Tarkastuslautakunta						
Tarkastustoimi	N	-34	1	-33	-30	-3
Kasvatus- ja sivistyspalvelut						
Talous- ja hallintopalvelut	N	-977	324	-653	-654	1
Opetuspalvelut	N	-29 922	72	-29 850	-30 220	370
Varhaiskasvatuspalvelut	N	-16 554	300	-16 254	-15 134	-1 120
Elinikäinen oppiminen	N	-1 557	47	-1 510	-1 545	35
		-49 010	743	-48 267	-47 553	-714
Tekniset palvelut						
Keskitetty palvelut	N	-1 558	888	-670	-855	185
Toimitilapalvelut		8 959	547	9 506	9 418	88
Toimitilapalvelut = tilikauden tulos	N	-559	547	-12	-36	-77
Ruoka- ja siivouspalvelut	N	257	482	739	406	333
Kuntatekniikka	N	-2 544	136	-2 408	-2 259	-149
		5 114	2 053	7 167	6 711	457
Toimintakate yhteensä		-110 018	-1 209	-111 227	-115 856	4 630

	sitovuus N	TA 2019	TA muutos	TA muutettu 2019	Toteutuma 31.12.2019	Poikkeama TAM 2019 vs. Toteuma 2019
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio						
TULOSLASKELMAOSA						
Verotulot	N	84 826	-1 639	83 187	83 620	-433
Valtionosuudet	N	28 823	-102	28 721	29 609	-888
Rahoitus, netto	N	740		740	1 351	-611
Korkotulot		1 700		1 700	1 846	-146
Muut rahoitustulot		50		50	323	-273
Korkomenot		-1 000		-1 000	-755	-245
Muut rahoitusmenot		-10		-10	-62	52
Tuloslaskelmaosa yhteensä		114 389	-1 741	112 648	114 580	-1 932

	sito- vuus N	TA 2019	TA muutos	TA muutettu 2019	Toteutuma 31.12.2019	Poikkeama TAM 2019 vs. Toteuma 2019
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio						
INVESTOINTIOSA						
Kunnanhallitus						
- maa-alueiden hankinta		-700	-70	-770	-780	10
- maa-alueiden myynti		200		200	833	-633
- Irtaimen omaisuuden myynti		0		0	435	-435
Kiinteä omaisuus yhteensä	N	-500		-570	488	-1 058
-osakkeiden myynti					167	-167
Aineeton omaisuus yhteensä					167	-167
Kasvatus- ja Sivistyslautakunta						
- irtain omaisuus	N	-844	-51	-895	-815	-80
Tekniset palvelut						
-Talonrakennus	N	-5 240	1 120	-4 120	-4 113	-7
-liittymismaksun palautus					5	-5
- Alueet/mm. teollisuus ja infrarakentaminen	N	-2 300	-300	-2 600	-2464	-136
- Kevytiliikenne	N	-300		-300	-388	88
- Liikenne	N	-470		-470	-443	-27
- Puistot ja leikkipaikat	N	-450	-100	-550	-754	204
- Liikuntapaikat	N	-200		-200	-159	-41
- Vesihuolto	N			0	-49	49
- Hankeryhmät	N	-50		-50		-50
- Teknisen toimialan irtain omaisuus	N	-400		-400	-244	-156
Investoinnit yhteensä		-10 754	599	-10 155	-8 769	-1 386

	sito- vuus N	TA 2019	TA muutos	TA muutettu 2019	Toteutuma 31.12.2019	Poikkeama TAM 2019 vs. Toteuma 2019
N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio						
RAHOITUSOSA						
Antolainauksen muutokset	N	150		150	582	-432
Antolainasaamisten lisäykset		-62		-62	-3	-59
Antolainasaamisten vähennykset		212		212	585	-373
Lainakannan muutokset	N	6 200		6 200	7 656	-1 456
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		11 500		11 500		11 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset		-5 400		-5 400	-1 096	-4 304
Lyhytaikaisten lainojen muutos		100		100	8 752	-8 652
Muut maksuvalmiuden muutokset		0		0	2 158	-2 158
Rahoitusosa yhteensä		6 350		6 350	10 396	-4 046

SITOVAT MÄÄRÄRAHAT /						
TULOARVIO YHTEENSÄ		-33	-2 351	-2 384	349	-2733

1) N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio

Toimintakate ylittyi seuraavilla tulosalueilla	€
Yleishallinto	4 727 945
Elinkeinotoimi	45 553
Ympäristöpalvelut	27 429
Käyttöomaisuuden myynnit	202 022
Kasi talous ja hallintopalvelut	376
Opetuspalvelut	370 007
Elinikäinen oppiminen	34 611
Tepa keskitetyt palvelut	185 311
Yhteensä	5 593 254

Toimintakate alittui seuraavilla tulosalueilla	€
Vapaa-aikapalvelut	-99 572
Maaseutupalvelut	-7 348
Pelastus	-3 792
Kuntakehityspalvelut	-1 480
Tarkastuslautakunta	-2 810
Varhaiskasvatuspalvelut	-1 120 246
Toimitilapalvelut	87 324
Ruoka- ja siivouspalvelut	332 920
Kuntatekniikka	-149 263
Yhteensä	-964 267

4 Tilinpäätöslaskelmat

4.1 Tuloslaskelma

	2019		2018	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	3 371 105,08		53 628 363,49	
Maksutuotot	2 327 976,15		6 034 433,47	
Tuet ja avustukset	952 058,79		1 219 755,87	
Muut toimintatuotot	5 925 097,98	12 576 238,00	3 422 400,93	64 304 953,76
Valmistus omaan käyttöön		152 636,12		183 835,43
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot yhteensä	-28 178 281,58		-44 359 778,73	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-6 360 607,87		-9 620 669,83	
Muut henkilösivukulut	-944 427,39		-1 166 209,18	
Palvelujen ostot	-81 510 650,04		-99 379 251,44	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 825 272,23		-6 377 987,58	
Avustukset	-4 009 819,85		-5 570 564,56	
Muut toimintakulut	-2 755 534,57	-128 584 593,53	-4 207 107,54	-170 681 568,86
Toimintakate		-115 855 719,41		-106 192 779,67
Verotulot		83 619 877,96		79 624 063,97
Valtionosuudet		29 608 659,04		28 828 361,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	1 845 637,26		1 742 169,01	
Muut rahoitustuotot	322 648,36		307 981,48	
Korkokulut	-755 125,62		-672 787,64	
Muut rahoituskulut	-62 228,32	1 350 931,68	-1 531,59	1 375 831,26
Vuosikate		-1 276 250,73		3 635 476,56
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 931 417,69		-6 810 326,09	
Arvonalentumiset	-106 162,19	-7 037 579,88	0,00	-6 810 326,09
Tilikauden tulos		-8 313 830,61		-3 174 849,53
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)		30 684,12		30 684,12
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		-8 283 146,49		-3 144 165,41

4.2 Rahoituslaskelma

	2019		2018	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	-1 276 250,73		3 635 476,56	
Tulorahoituksen korjauserät	-1 526 789,68	-2 803 040,41	-809 040,84	2 826 435,72
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-10 306 873,23		-19 853 697,63	
Rahoitusosuudet inv.menoihin	97 426,51		120 000,00	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 737 767,24	-7 471 679,48	2 502 224,04	-17 231 473,59
Toiminnan ja investointien rahavirta		-10 274 719,89		-14 405 037,87
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys	-2 920,00		-114 730,00	
Antolainasaamisten vähennys	585 154,57	582 234,57	290 946,89	176 216,89
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		21 874 535,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 096 494,00		-11 685 839,61	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	8 751 704,23	7 655 210,23	1 316 519,80	11 505 215,19
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-88 999,84		-121 926,61	
Vaihto-omaisuuden muutos	-103 362,41		0,00	
Saamisten muutos	2 881 775,14		1 611 818,87	
Korottomien velkojen muutos	-531 829,06	2 157 583,83	1 226 810,70	2 716 702,96
Rahoituksen rahavirta		10 395 028,63		14 398 135,04
Rahavarojen muutos		120 308,74		-6 902,83
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	165 129,63		44 820,89	
Rahavarat 1.1.	44 820,89	120 308,74	51 723,72	-6 902,83

4.3 Tase

	2019	2018
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	221 514 201,89	220 364 239,32
Aineettomat hyödykkeet	2 693 014,30	3 501 764,50
Tietokoneohjelmistot	28 613,45	168 042,46
Muut pitkävaikutteiset menot	2 664 400,85	3 333 722,04
Aineelliset hyödykkeet	143 644 777,04	140 956 205,72
Maa- ja vesialueet	27 430 038,73	26 728 455,24
Rakennukset	84 364 617,41	76 511 871,13
Kiinteät rakenteet ja laitteet	26 695 329,71	22 128 300,76
Koneet ja kalusto	2 563 075,69	2 067 899,04
Muut aineelliset hyödykkeet	61 653,07	61 653,07
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 530 062,43	13 458 026,48
Sijoitukset	75 176 410,55	75 906 269,10
Osakkeet ja osuudet	43 376 208,62	43 523 832,60
Muut lainasaamiset	29 513 555,60	30 023 910,17
Muut saamiset	2 286 646,33	2 358 526,33
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	11 046,24	11 082,45
Lahjoitusrahastojen varat	11 046,24	11 082,45
VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 982 543,50	5 640 647,49
Vaihto-omaisuus	103 362,41	
Aineet ja tarvikkeet	103 362,41	
Saamiset	2 714 051,46	5 595 826,60
Pitkäaikaiset saamiset	10 000,00	295 714,00
Muut saamiset	10 000,00	295 714,00
Lyhytaikaiset saamiset	2 704 051,46	5 300 112,60
Myyntisaamiset	1 190 361,12	2 083 516,53
Muut saamiset	904 232,39	1 347 385,49
Siirtosaamiset	609 457,95	1 869 210,58
Rahat ja pankkisaamiset	165 129,63	44 820,89
VASTAAVAA YHTEENSÄ	224 507 791,63	226 015 969,26

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA	123 375 131,64	131 658 278,13
Peruspääoma	53 570 006,79	53 570 006,79
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	78 088 271,34	81 232 436,75
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-8 283 146,49	-3 144 165,41
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	726 293,73	756 977,85
Poistoero	726 293,73	756 977,85
PAKOLLISET VARAUKSET	356 501,13	585 193,27
Muut pakolliset varaukset	356 501,13	585 193,27
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	100 137,73	189 173,78
Valtion toimeksiannot	0,00	106 398,42
Lahjoitusrahastojen pääomat	100 137,73	82 775,36
VIERAS PÄÄOMA	99 949 727,40	92 826 346,23
Pitkäaikainen	37 548 515,31	41 832 988,04
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 083 989,36	41 344 228,24
Muut velat	464 525,95	488 759,80
Lyhytaikainen	62 401 212,09	50 993 358,19
Joukkovelkakirjalainat	40 500 000,00	
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 260 238,88	32 844 789,77
Saadut ennakot	10 366,05	16 807,36
Ostovelat	3 016 329,23	6 004 538,28
Muut velat	694 296,83	2 350 677,04
Siirtovelat	13 919 981,10	9 776 545,74
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>224 507 791,63</u>	<u>226 015 969,26</u>

4.4 Kuntakonsernin tulos- ja rahoituslaskelma sekä tase

KONSERNITULOSLASKELMA	2019	2018
Toimintatuotot	142 437 004,45	163 169 142,43
Toimintakulut	-249 308 695,46	-260 462 801,32
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	10 228,08	-8 031,79
TOIMINTAKATE	-106 861 462,93	-97 301 690,68
Verotulot	83 449 670,62	79 438 086,41
Valtionosuudet	32 517 455,71	31 658 644,09
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	116 744,91	49 038,63
Muut rahoitustuotot	183 217,74	159 640,25
Korkokulut	-1 587 174,86	-1 693 520,81
Muut rahoituskulut	-368 194,98	-154 385,52
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 655 407,19	-1 639 227,45
VUOSIKATE	7 450 256,19	12 155 812,36
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-15 079 116,89	-14 411 621,00
Omistuksen eliminointierot	-5 002,97	-23 634,67
Arvonalentumiset	3 421,07	-3 421,07
Poistot ja arvonalentumiset	-15 080 698,79	-14 438 676,74
TILIKAUDEN TULOS	-7 630 442,60	-2 282 864,38
Tilinpäätössiirrot	0,00	-7 023,03
Tilikauden verot	-22 965,84	-15 552,03
Laskennalliset verot	255 517,68	214 932,74
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	6 438,20	-50 225,20
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-7 391 452,55	-2 140 731,89

KONSERNIRAHOITUSLASKELMA
2019
2018

Toiminnan rahavirta		
VUOSIKATE	7 450 256,19	12 155 812,36
Tilikauden verot	-22 965,84	-15 552,03
Tulorahoituksen korjaukset	-2 079 252,56	-1 106 870,14
Toiminnan rahavirta	5 348 037,79	11 033 390,17
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-27 316 272,17	-35 819 067,28
Rahoitusosuudet investointimenoihin	322 426,51	151 400,49
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 910 575,25	6 370 628,40
Investointien rahavirta	-22 083 270,41	-29 297 038,39
Toiminnan ja investointien rahavirta	-16 735 232,22	-18 263 648,22
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-140 148,00	0,00
Antolainasaamisten vähennykset	-69 054,60	-18 556,50
Antolainauksen muutokset	-209 202,60	-18 556,50
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	43 611 725,03	38 116 493,36
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-6 998 983,92	-17 789 472,64
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-16 799 362,77	1 429 645,87
Lainakannan muutokset	19 813 378,34	21 756 666,59
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	0,00	-40 258,56
Muutokset vähemmistön osuudessa	0,00	20 599,00
Oman pääoman muutokset	0,00	-19 659,56
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-40 447,68	-122 246,20
Vaihto-omaisuuden muutos	-86 786,05	-62 118,51
Saamisten muutos	-4 996 808,76	1 161 014,31
Korottomien velkojen muutos	5 135 767,52	3 213 908,21
Muut maksuvalmiuden muutokset	11 725,04	4 190 557,82
Rahoituksen rahavirta	19 615 900,77	25 909 008,36
Rahavarojen muutos	2 880 668,56	7 645 360,14
Rahavarat 31.12.	17 810 882,39	14 930 213,83
Rahavarat 1.1.	14 930 213,83	7 284 853,67
Rahavarojen muutos	2 880 668,56	7 645 360,14

KONSERNITASE

2019

2018

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat oikeudet	53 959,29	130 969,35
Konserniliikearvo	6 108 111,72	6 718 922,88
Muut pitkävaikutteiset menot	5 810 664,37	6 046 626,95
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hyödykkeet	200,43	812,25
Aineettomat hyödykkeet	11 972 935,82	12 897 331,42
Maa- ja vesialueet	29 558 697,62	29 004 155,11
Rakennukset	134 926 230,93	129 167 686,93
Kiinteät rakenteet ja laitteet	101 189 581,27	90 476 419,98
Koneet ja kalusto	7 221 342,44	5 674 535,96
Muut aineelliset hyödykkeet	151 272,08	159 789,02
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	6 216 041,84	15 502 519,02
Aineelliset hyödykkeet	279 263 166,32	269 985 106,03
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	342 315,42	292 013,54
Muut osakkeet ja osuudet sekä osakkeiden arvonkorotukset	10 229 436,01	9 831 126,10
Muut lainasaamiset	5 088,37	7 547,47
Muut saamiset	344 605,25	202 943,56
Sijoitukset	10 921 445,06	10 333 630,67
PYSYVÄT VASTAAVAT	302 157 547,29	293 216 068,12

TOIMEKSIANTOJEN VARAT

Valtion toimeksiannot	13 383,69	74 214,01
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	79 700,39	78 752,45
Muut toimeksiantojen varat	43 579,17	49 061,39
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	136 663,25	202 027,85

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	519 175,90	440 227,48
Keskeneräiset tuotteet	85 410,56	78 282,31
Muu vaihto-omaisuus	709,39	0,00
Vaihto-omaisuus	605 295,85	518 509,79
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Lainasaamiset	101 961,94	101 950,45
Muut saamiset	117 830,84	347 389,10
Pitkäaikaiset saamiset	219 792,79	449 339,54
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	9 680 918,14	9 214 107,44
Lainasaamiset	16 800,00	16 800,00
Laskennalliset verosaamiset	712,72	
Muut saamiset	2 930 183,05	2 090 986,76
Siirtosaamiset	6 500 270,04	2 579 921,51
Lyhytaikaiset saamiset	19 128 884,21	13 901 815,71
Saamiset	19 348 677,00	14 351 155,26
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	1 516,53	1 516,53

Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	284 794,57	122 952,72
Muut arvopaperit	514 000,00	514 000,00
Rahoitusarvopaperit	800 311,10	638 469,25
Rahat ja pankkisaamiset	17 010 570,83	14 291 744,58
VAIHTUVAT VASTAAVAT	37 764 855,23	29 799 878,88
VASTAAVAA	340 059 065,77	323 217 974,85
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	53 570 006,79	53 570 006,79
Muut omat rahastot	44 969,22	44 969,22
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	30 528 762,73	32 669 494,63
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-7 391 452,55	-2 140 731,89
OMA PÄÄOMA	76 752 286,19	84 143 738,75
VÄHEMMISTÖOSUUDET	1 039 397,65	1 045 782,78
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevaraukset	10 736,99	12 396,05
Muut pakolliset varaukset	872 777,89	1 220 720,84
PAKOLLISET VARAUKSET	883 514,88	1 233 116,88
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	61 935,92	180 612,43
Lahjoitusrahastojen pääomat	168 225,62	150 446,03
Muut toimeksiantojen pääomat	44 146,02	49 061,39
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	274 307,57	380 119,84
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	141 031 735,13	108 135 336,84
Pääomalainat	350 000,00	500 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä	2 968,02	4 337,87
Lainat muilta luotonantajilta	0,00	21 031,56
Saadut ennakot	17,10	17,10
Liittymismaksut ja muut velat	21 382 082,46	20 726 119,15
Siirtovelat	737 301,34	0,00
Laskennalliset verovelat	8 715 387,56	8 970 192,52
Pitkäaikainen vieras pääoma	172 219 491,61	138 357 035,04
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Joukkovelkakirjalainat	42 106 680,00	0,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	10 034 632,80	65 051 929,83
Lainat julkisyhteisöiltä	1 369,85	1 369,85
Saadut ennakot	387 208,24	332 796,90
Ostovelat	10 673 763,40	11 265 172,11
Liittymismaksut ja muut velat	3 771 837,39	4 976 912,48
Siirtovelat	21 913 308,13	16 428 732,77
Laskennalliset verovelat	1 267,60	1 267,60
Lyhytaikainen vieras pääoma	88 890 067,41	98 058 181,53
VIERAS PÄÄOMA	261 109 559,47	236 415 216,58
VASTATTAVAA	340 059 065,77	323 217 974,85

5 Tilinpäätöksen liitetiedot

5.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja –menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja –menetelmät (KPA 2:2.1 § 1-kohta)

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa 'Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet'.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Pysyvien vastaavien sijoituksissa on pääomalainasaamisia Nivos Oy:ltä 27 300 000€ ja Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy:ltä 1 200 000€.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihintaperiaatteen mukaiseen hankintamenoon.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaiset sisältävät koronvaihtosopimuksia. Korkojohdannaisista aiheutuneet kassavirrat on kirjattu tilikauden aikana korkokulujen oikaisuksi.

Johdannaisten käypää arvoa ei ole kirjattu tilinpäätöksessä kuluksi. Käypä arvo on esitetty liitetietojen muissa taseen ulkopuolisissa järjestelyissä.

Koronvaihtosopimuksilla on kunnan pitkäaikaisia, vaihtuvakorkoisia lainoja suojattu kiinteään korkoon.

Tuloslaskelman tai taseen esittämistavan muutos

Tuloslaskelman tai taseen esittämistapaa ei ole muutettu edellisestä tilikaudesta (KPA 2:2.1 § 2-kohta) tai kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antamista ohjeista poikkeavaksi.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Edellisen tilikauden tietoihin ei ole tehty oikaisuja.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikaudella 2018 on kirjattu toimintatuottoihin sekä –kuluihin Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymään liittyen 38.837.861 euron erät joilla ei ole tulosvaikutusta. Vertailukelpoiset toimintatuotot 2018 ovat 25 467 092,76 euroa ja toimintakulut 131 843 707,86 euroa.

Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset

Aikaisempiin tilikausiin kohdistuviin tuottoihin ja kuluihin ei ole tehty muita merkittäviä oikaisuja. (KPA 2:2.1 § 5-kohta)

5.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty kaikki tytäryhtiöt ja kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on eliminoitu.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemissä.

Keskinäisten omistusten eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudelle.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Asunto-osakeyhtiöiden ja muiden keskinäisten kiinteistötytäryhteisöjen aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi. Jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- ja alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöjä ei ole yhdistelty konsernitilinpäätökseen niiden vähäisen merkityksen vuoksi.

Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät

Konsernitilinpäätöksen laatimisessa on noudatettu samoja arvostus- ja jaksotusperiaatteita kuin kunnan tilinpäätöksessä.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Edellisen vuoden vertailutietoja on korjattu. Korjaus johtui kuntayhtymäkonsernista, joka oli v. 2018 yhdistelty emon kuntayhtymän luvuilla.

Poikkeavat tilikaudet

Ei ilmoitettavaa.

5.3 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Toimintatuotot tehtävälueittain

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Kunnan toimintatuotot tulosalueittain				
Yleishallinto	3 588 891	3 098 631	1 057 765	509 344
Elinkeinotoimi	319 893	226 491	319 893	226 491
Ympäristöpalvelut		1		1
Pelastus	2 562		2 562	
Käyttöomaisuuden myynnit	1 967 667	1 235 323	1 967 667	946 133
Maaseututoimi	264 696	296 076	264 696	296 076
Kuntakehityspalvelut	961 711	1 064 125	961 711	1 064 125
Perusturvan johto ja hallinto	72 292 377	41 597 979		446 886
Lasten, nuorten ja perheiden palvelut		2 337 594		2 337 594
Varhaiskasvatus	1 440 202	4 875 851	1 440 202	4 875 851
Hoito- ja hoivapalvelut	89 319	7 449 173		7 361 244
Perusterveydenhuolto	31 516 050	31 689 420		3 216 756
Erikoissairaanhoito		157 069		157 069
Työterveyshuolto		493 773		493 773
Kehittämisen- ja hallintopalvelut / sivistyspalvelut				
Perusopetus	2 040 581	2 010 905	1 668 416	1 598 399
Elinikäinen oppiminen ja tiedonhallinta	314 469		314 469	
Vapaa-aikapalvelut	423 105	963 278	217 939	625 969
Keskityt palvelut / tekniset palvelut	33 679 361	33 542 303		7 369
Toimitilapalvelut	7 384 353	5 361 077	3 261 173	754 927
Ruoka- ja siivouspalvelut	706 764	112 442	706 764	112 442
Kuntatekniikka	392 980	436 644	392 980	436 644
Keskinäiset ostot ja myynnit	- 14 947 976	- 12 617 508		
Yhteensä	142 437 004	124 330 647	12 576 238	25 467 092

*Vertailukelpoisuuden vuoksi kunnan vuoden 2018 toimintatuotoista on jätetty huomioimatta sosiaali- ja terveystoimen tuottoihin kirjattu 38.837.861 euron erä, jolla ei ole tulosvaikutusta. Erä on kirjattu Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän kuitausmenettelyyn liittyen.

Verotulojen erittely

	Kunta	
	2019	2018
Kunnan tulovero	72 830 557	69 917 294
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 495 300	2 753 364
Kiinteistövero	7 294 022	6 953 407
Yhteensä	83 619 878	79 624 064

Valtionosuuksien erittely

	Kunta	
	2019	2018
Peruspalvelujen valtionosuus	25 667 134	26 181 768
Verotuloihin perustuva valtionos.tasaus	5 371 491	4 877 172
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	- 2 328 656	- 2 230 579
Verotulomenetysten kompensatiot	898 690	
Yhteensä	29 608 659	28 828 361

Palvelujen ostojen erittely

	Kunta	
	2019	2018
Asiakaspalvelujen ostot	67 620 810	40 247 171
Muiden palvelujen ostot	13 889 840	20 294 219
Yhteensä	81 510 650	60 541 390

Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet valtuustoryhmittäin eriteltynä.

Ei ilmoitettavaa

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista kunnan tilinpäätöksessä

Poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

	31.12.2012 MENNESSÄ		1.1.2013 JÄLKEEN		KIRJANPITOLAUTA- KUNNAN KUNTAJAOS:	
	POISTOAIKA	POISTOTAPA	POISTOAIKA	POISTOTAPA	POISTOAIKASUOSITUS	
Aineettomat hyödykkeet						
Aineettomat oikeudet						
Atk-ohjelmistot	3 vuotta	tasapoisto	4 vuotta	tasapoisto	2 - 5	vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot						
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	tasapoisto	3 vuotta	tasapoisto	2-10	vuotta
Osake- tai vuokrahuoneistojen perusparannusmeno			5-10 vuotta	tasapoisto	5-10	vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot/ vesios.kuntien avustukset	15 vuotta	tasapoisto	20 vuotta	tasapoisto		
Aineelliset hyödykkeet						
Maa- ja vesialueet	ei poistoaikaa		ei poistoaikaa		ei poistoaikaa	
Arvo- ja taide-esineet	ei poistoaikaa		ei poistoaikaa		ei poistoaikaa	
Luonnonvarat	käytön mukainen poisto		käytön mukainen poisto		käytön mukainen poisto	
Keskeneräiset hankinnat	ei poistoaikaa		ei poistoaikaa		ei poistoaikaa	
Rakennukset ja rakennelmat						
Hallinto- ja laitosrakennukset	50 vuotta	tasapoisto	40 vuotta	tasapoisto	20-50	vuotta
Koulurakennukset	50 vuotta	tasapoisto	25-35 vuotta	tasapoisto	20-50	vuotta
Päiväkodit	50 vuotta	tasapoisto	25-35 vuotta	tasapoisto	20-50	vuotta
Terveyskeskus	50 vuotta	tasapoisto	25-35 vuotta	tasapoisto	20-50	vuotta
Liikuntahalli- ja vapaa-ajan rakennukset	50 vuotta	tasapoisto	25-35 vuotta	tasapoisto	20-30	vuotta
Asuinrakennukset	50 vuotta	tasapoisto	30 vuotta	tasapoisto	30-50	vuotta
Talousrakennukset	15 vuotta	tasapoisto	15 vuotta	tasapoisto	10-20	vuotta
Muut rakennukset	30 vuotta	tasapoisto	25-35 vuotta	tasapoisto	20-50	vuotta
Rakennusten peruskorjaukset			20 vuotta	tasapoisto vaihtoehto: suhteutus jäljellä olevaan poistoaikaan		

Kiinteät rakenteet ja laitteet

Kadut, tiet, torit ja puistot	20 vuotta	tasapoisto	15-20 vuotta	tasapoisto	15 - 20	vuotta
Sillat, laiturit ja uimalat	20 vuotta	tasapoisto	20 vuotta	tasapoisto	10 - 30	vuotta
Muut maa- ja vesirakenteet	20 vuotta	tasapoisto	20 vuotta	tasapoisto	15 - 30	vuotta
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 vuotta	tasapoisto	20 vuotta	tasapoisto	15 - 20	vuotta
Vedenjakeluverkosto	30 vuotta	tasapoisto	30 vuotta	tasapoisto	30 - 40	vuotta
Viemäriverkostot	30 vuotta	tasapoisto	30 vuotta	tasapoisto	30 - 40	vuotta
Vesi- ja viemärlaitoksen laitoskoneen ja laitteet	20 vuotta	tasapoisto	20 vuotta	tasapoisto	10-20	vuotta
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	20 vuotta	tasapoisto	15 vuotta	tasapoisto	5-10	vuotta

Koneet ja kalusto

Sairaankuljetusautot	5 vuotta	tasapoisto	5 vuotta	tasapoisto	4-7	vuotta
Muut kuljetusvälineet ja työkoneet lisälaitteineen	10 vuotta	tasapoisto	10 vuotta	tasapoisto	4-10	vuotta
Röntgenlaitteet	10 vuotta	tasapoisto	10 vuotta	tasapoisto	5-15	vuotta
Muut sairaanhoito- ja tutkimuslaitteet	5 vuotta	tasapoisto	5 vuotta	tasapoisto	5-15	vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	tasapoisto	3 vuotta	tasapoisto	3-5	vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	5 vuotta	tasapoisto	5 vuotta	tasapoisto	3-5	vuotta

Selvitys olennaisista tuottoihin ja kuluihin sisällyvistä pakollisten varausten muutoksista

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Eläkevastuu 1.1.	12 396	12 396		
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella/ HUS	-1 659			
Eläkevastuu 31.12.	10 737	12 396		
Pilaantuneiden maiden puhdistusvaraus 1.1.	585 193	585 193	585 193	585 193
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella	-228 692		-228 692	
Pilaantuneiden maiden puhdistusvaraus 31.12.	356 501	585 193	356 501	585 193
Potilasvahinkovakuutusmaksu 1.1.	592 564	590 942		
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella/ HUS	-119 802	1 622		
Potilasvahinkovakuutusmaksu 31.12.	472 762	592 564		
Muut varaukset 1.1.	42 964	39 990		
Lisäykset tilikaudella/ HUS	18 941	14 366		
Vähennykset tilikaudella/ HUS	-183 90	-11 392		
Muut varaukset 31.12.	43 515	42 964		
Pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	883 515	1 233 117	356 501	585 193

Muihin tuottoihin sisältyvät olennaiset pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja-tappiot

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	1 832 152	728 499	1 832 029	724 049
Rakennusten myyntivoitot	517 797	500 498	104 715	
Osakkeiden luovutusvoitot	30 923	1 387	30 923	
Muut myyntivoitot	8 241	4 940	120	222 084
Myyntivoitot yhteensä	2 389 112	1 235 323	1 967 787	946 133
Muut toimintakulut				
Kiinteistöjen myyntitappiot	-669 689	137 092	-669 689	137 092
Muut myyntitappiot		379		
Myyntitappiot yhteensä	-669 689	137 472	-669 689	137 092

Satunnaiset tuotot ja kulut

Ei ilmoitettavaa.

Yhteismäärät muihin rahoitustuottoihin sisältyvistä tuotoista, jotka on saatu osuuksista muissa yhteisöissä, mikäli ne ovat olennaisia

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Osinkotuotot konserniyhteisöistä				
Osinkotuotot muista yhteisöistä	17 339	12 987	15 999	12 792
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä			144 891	144 891

Erittely poistoeron muutoksista

Ei ilmoitettavaa.

5.4 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset (KPA 2:4.1 § 5-kohta)

Kunnan ja konsernin tilinpäätökseen ei sisälly lainan liikkeeseen laskemisesta aiheutuneita kuluksi kirjaamattomia menoja ja pääoma-alennuksia.

Arvonkorotukset

Kunnan ja konsernin tilinpäätöksiin ei sisälly olennaisia arvonkorotuksia.

Pysyvät vastaavat

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2019	168 042,46	3 333 722,04	3 501 764,50
Lisäykset tilikauden aikana		49 495,67	49 495,67
Rahoitusosuudet tilikaudella			
Vähennykset tilikauden aikana	-121 317,17	-268 813,42	-390 130,59
Siirto erien välillä			
Tilikauden poisto	-18 111,84	-450 003,44	-468 115,28
Arvonlennukset ja niiden palautukset			
Aktivoidut korkomenot (KPL4.5.3)			
Poistamaton hankintam. 31.12.2019	28 613,45	2 664 400,85	2 693 014,30
Arvonkorotukset			
Kirjanpitoarvo 31.12.2019	28 613,45	2 664 400,85	2 693 014,30

AINEELLISET HYÖDYKKEET	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet
Poistamaton hankintameno 1.1.2019	26 728 455,24	76 511 871,13	22 128 300,76
Lisäykset tilikauden aikana	849 959,18	3 469 002,02	3 433 838,67
Rahoitusosuudet tilikaudella			
Vähennykset tilikauden aikana	-148 375,69	-704 750,43	
Siirto erien välillä		8 970 282,61	3 302 434,82
Tilikauden poisto		-3 790 753,76	-2 154 116,51
Arvonlennukset ja niiden palautukset		-91 034,16	-15 128,03
Aktivoidut korkomenot (KPL4.5.3)			
Poistamaton hankintam. 31.12.2019	27 430 038,73	84 364 617,41	26 695 329,71
Arvonkorotukset			
Kirjanpitoarvo 31.12.2019	27 430 038,73	84 364 617,41	26 695 329,71

AINEELLISET HYÖDYKKEET			Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	
	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet		Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2019	2 067 899,04	61 653,07	13 458 026,48	140 825 951,38
Lisäykset tilikauden aikana	1 058 697,80		1 445 879,89	10 187 377,56
Rahoitusosuudet tilikaudella			-97 426,51	-97 426,51
Vähennykset tilikauden aikana	-45 089,01		-3 700,00	-901 915,13
Siirto erien välillä			-12 272 717,43	
Tilikauden poisto	-518 432,14			-6 463 302,41
Arvonlennukset ja niiden palautukset				-106 162,19
Aktivoidut korkomenot (KPL4.5.3)				
Poistamaton hankintam. 31.12.2019	2 563 075,69	61 653,07	2 530 062,43	143 444 522,70
Arvonkorotukset				
Kirjanpitoarvo 31.12.2019	2 563 075,69	61 653,07	2 530 062,43	143 444 522,70

MAA- JA VESIALUEET	Kunta	
	2019	2018
Kiinteistöjen liittymismaksut	200 254	130 254
Muut maa- ja vesialueet	27 229 784	26 598 201
Yhteensä	27 430 039	26 728 455

Sijoitukset

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Osakkeet konserniyhtiöt	Osakkeet omistusyht. yhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2019	35 584 086,81	400 358,68	5 503 919,05	2 035 468,06	43 523 832,60
Lisäykset					
Rahoitusosuudet tilikaudella					
Vähennykset				-147 623,98	-147 623,98
Siirto erien välillä					
Hankintameno 31.12.2019	35 584 086,81	400 358,68	5 503 919,05	1 887 844,08	43 376 208,62
Arvonlennukset tilikaudella					
Arvonkorotukset					
Kirjanpitoarvo 31.12.2019	35 584 086,81	400 358,68	5 503 919,05	1 887 844,08	43 376 208,62

Jvk-, muut laina- ja muut saamiset	Saamiset konserniyhteisöt	Saamiset kuntayhtymät	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.2019	30 017 027,07		2 365 409,43	32 382 436,50
Lisäykset			2 920,00	2 920,00
Rahoitusosuudet tilikaudella				
Vähennykset	-508 061,57		-77 093,00	-508 061,57
Siirto erien välillä				
Hankintameno 31.12.2019	29 508 965,50		2 291 236,43	31 800 201,93
Arvonlennukset tilikaudella				
Arvonkorotukset				
Kirjanpitoarvo 31.12.2019	29 508 965,50		2 291 236,43	31 800 201,93

Omistukset muissa yhteisöissä

Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt								
	Kunnan Omistus-osuus	Hankinta-hinta	Mäntsälän kunnan Äänivalta-osuus, %	Konsernin Omistus-osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 €)			
					Omasta pääomasta	Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/ tappiosta	
TYTÄRYHTEISÖT								
Nivos Oy	Mäntsälä	100,0	35 002 500,00		100,0	26 957	135 660	-1 777
Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy	Mäntsälä	100,0	306 486,81	100,0	100,0	-318	29 228	123
Mäntsälän Yrityskehitys Oy	Mäntsälä	70,0	91 000,00	70,0	100,0	185	40	-1
Kiint.Oy Mäntsälän Toimistotalo	Mäntsälä	51,0	102 000,00		52,1	144	2 140	24
Mäntsälän Jäähalli Oy	Mäntsälä	48,58	82 100,00	48,58	51,01	61	1 140	-55
Yhteensä			35 584 086,81			27 029	168 209	-1 684
KUNTAYHTYMÄT								
HUS	Helsinki	1,234	4 722 865,76	1,234	1,234	4 670	12 232	-171
Eteva ky	Mäntsälä	2,280	237 300,90	2,700	2,280	400	1 142	17
Uudenmaan päihdehuollon ky	Hyvinkää	2,874	31 012,68	2,874	2,874	58	11	-2
Uudenmaan liitto	Helsinki	1,450	961,87	1,553	1,450	26	42	1
K-Uud. amm.koulutusyht.	Järvenpää	5,589	501 066,64	5,589	5,589	4 013	524	210
K-Uud. sote-kuntayhtymä	Hyvinkää	10,71	10 711,20		10,710		9 497	
Yhteensä			5 503 919,05			9 166	23 449	55
Yhdistelemättömät								
OSAKKUUSYHTEISÖT								
As. Oy Onnilanrinne	Mäntsälä	37,50	157 601,79	47,50	37,50			
As. Oy Aurinkorinne	Mäntsälä	29,60	63 290,89	53,70	29,60			
Keski-Uudenmaan Työterveys Oy	Nurmijärvi	23,66	179 466,00					
Yhteensä			400 358,68					
Yhteensä			41 488 364,54			36 195	191 658	-1 629

Pitkä- ja lyhytaikaiset saamiset

	2019		2018	
	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		160 766		321
Lainasaamiset	29 298 953	210 012		
Muut saamiset	2 112 875			
Siirtosaamiset				
Yhteensä	31 411 829	370 779		321
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset		180 051		10 272
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				715 354
Yhteensä		180 051		725 626
Saamiset yhteensä	31 411 829	550 830		725 947

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Kunta				
Muut siirtosaamiset:				
Siirtyvät korot				
E-S Läänihallitus/ joukkoliikenneavustus	69 783	48 882	69 783	48 882
Kela-korvaukset	217 393	644 566	148 400	577 572
Ely-keskus/ työllistämistuet	31 148	115 115	31 148	115 115
Ely-keskus/ kuntouttava työtoiminta		29 624		29 624
Keha-keskus/ kotouttaminen	32 742	47 802	32 742	47 802
Pornaisten kunta/ yhteistoimintaosuus		50 948		50 948
HUS tasaus 2018		659 688		667 933
Eteva tasaus 2018		46 338		47 421
Tuusulan kunta/ K-U Ympäristökeskus		52 391		52 391
Kivistöntien palvelukeskus/ hyvitys				
Hulevesimaksut v.2019	177 756		177 756	
Tuet ja avustukset				
Valtionosuus OKM		57 435		57 435
Muut siirtosaamiset	5 971 448	827 133	149 629	174 088
yhteensä	6 500 270	2 579 922	609 458	1 869 211
Tulojäämät yhteensä	6 500 270	2 579 922	609 458	1 869 211
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	6 500 270	2 579 922	609 458	1 869 211

5.5 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Tase-eräkohtainen erittely oman pääoman erien lisäyksistä ja vähennyksistä sekä siirroista näiden erien välillä tilikauden aikana (KPA 2:5 § 1-kohta)

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Peruspääoma 1.1.	53 570 007	53 570 007	53 570 007	53 570 007
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella				
Peruspääoma 31.12.	53 570 007	53 570 007	53 570 007	53 570 007
Arvonkorotusrahasto 1.1.				
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella				
Arvonkorotusrahasto 31.12.				
Muut omat rahastot 1.1.	44 969	37 826		
Lisäykset tilikaudella		7 143		
Vähennykset tilikaudella				
Muut omat rahastot 31.12.	44 969	44 969		
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	30 528 763	32 701 128	78 088 271	81 232 437
Lisäykset tilikaudella		16 356		
Vähennykset tilikaudella		-33 995		
Aiempiin tilikausiin liittyvät korjaukset		-14 231		
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	30 528 763	32 669 257	78 088 271	81 232 437
Tilikauden yli-/alijäämä	-7 391 453	-2 141 002	-8 283 146	-3 144 165
Oma pääoma 31.12.	76 752 286	84 143 231	123 375 132	131 658 278

Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.: Edellisen tilikauden vertailutietoja korjattu. Korjaus johtui kuntayhtymäkonsernista, joka oli v.2018 syötetty emo-kuntayhtymän luvuilla.

Erittely verotussyistä tehdyn poistoeron muutoksesta

Kunnan tilinpäätöksessä poistoeroon ei sisälly verotussyistä tehtyä poistoeroa (evl 54 §)

Pitkäaikaiset velat

Velat jotka erääntyvät 5 vuoden kuluttua (1.1.2025 tai sen jälkeen) (KPA 2:5 § 2-kohta)

	Kunta	
	2019	2018
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	21 801 736	41 344 228
Lainat julkisyhteisöiltä		
Yhteensä	21 801 736	41 344 228

Joukkovelkakirjalainat

	Kunta	
	2019	2018
Joukkovelkakirjalainat, kuntatodistukset jotka erääntyneet 28.1.2020	40 500 000	
Yhteensä	40 500 000	

Olellaiset pakollisiin varauksiin merkityt erät

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut pakolliset varaukset				
Eläkevaraus	10 737	12 396		
Pilaantuneiden maiden puhdistusvaraus	356 501	585 193	356 501	585 193
Potilaskvakuutus	472 762	592 564		
Muu pakollinen varaus	400 016	42 964		
Muut pakolliset varaukset yhteensä	1 240 016	1 248 272	356 501	585 193

Pitkä- ja lyhytaikaiset velat

	2019		2018	
	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset
Velat tytäryhteisöille				
Saadut ennakot				
Ostovelat		282 715		371 504
Lainat				
Muut velat	411 140		411 140	
Siirtovelat		17 254		
Yhteensä	411 140	299 969	411 140	371 504
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Saadut ennakot				
Ostovelat		60 192		1 145 706
Muut velat				
Siirtovelat		8 345 818		
Yhteensä		8 406 010		1 145 706
Vieras pääoma yhteensä	411 140	8 705 979	411 140	1 517 209

Maksuvalmiuden kannalta merkittävät tililimiitit

	2019	2018
Luotollisen shekkitilin limiitti,	2 000 000	2 000 000
siitä käyttämättä oleva määrä	2 000 000	1 415 449

Muiden velkojen erittely

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut velat				
Liittymismaksut	21 382 082	20 647 949	411 140	411 140
Muut velat	3 771 837	5 055 065	747 683	2 428 297
Muut velat yhteensä	25 153 920	25 703 014	1 158 823	2 839 437

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Korkojaksotukset	1 296 591	281 382	195 810	184 820
Jaksotetut henkilöstökulut	8 500 997	9 299 553	4 271 845	5 376 231
Valtionosuusennakot	634 560	574 165	634 560	574 165
Investointituet/ Nivos konserni		486 068		
Johdannaiset/ Nivos konserni		721 596		
Tuloverot/ Koy Mäntsälän Toimistotalo				
Ulkoisen rahoituksen velat/ HUS				
Kouluskorvaukset/ Keuda				
Tuloennakot/Keuda		130 629		
Projektien siirtovelat/ Uudenmaanliitto				
Muut siirtovelat				
Keva/eläkemenoperusteinen maksuosuus				
Pornaisten kunta/ yhteistoimintaosuus		468 966		468 966
Pornaisiin siirtyneen henkilöstön lomapalkkavelka 31.12.2018	156 741		156 741	
Järvenpään kaupunki/ lastensuojelu varaus		16 200		16 200
Hyvinkään kaupunki/ Pihlaja arvio		38 990		38 990
Lomapalkkavelka KEU sote	1 275 506	2 565 399	1 275 506	2 565 399
Lomapalkkavelka kuntaan jääneet sote-henkilöt		27 160		27 160
KEU Sote tasauslasku	7 070 312	5 042	7 070 312	47 068
Joulukuun 2018 verotilitys		326 739		326 739
Muut siirtovelat	2 978 601	1 486 845	288 605	150 807
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	21 913 308	16 428 733	13 919 981	9 776 546

5.6 Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot

Velat, joista kunta on pantannut, kiinnittänyt tai muulla tavalla antanut vakuudeksi omaisuuttaan

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	28 308 177	30 330 678		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	29 045 100	28 430 793		

Vakuudet, jotka kunta on antanut muiden sitoumusten kuin velkojen vakuudeksi

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Annetut vakuudet	23 014 213	8 011 809		

Vakuudet, jotka kunta on antanut sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta

Ei ilmoitettavaa

Yhteenlaskettu arvo kunnan antamista muista kuin edellä mainituista tarkoitetuista vakuuksista lajeittain

Ei ilmoitettavaa

Vuokravastuut

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Vuokravastuut yhteensä	5 857 021	9 366 475	11 962	
josta seuraavalla tilikaudella maksettavat	888 858	1 174 813	11 962	
Sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet				
Leasingvastuut yhteensä	2 136 539	1 889 733	1 138 045	1 046 923
josta seuraavalla tilikaudella maksettavat	957 072	902 317	583 231	514 253
Näistä kiinteistöihin liittyvät rahoitus-leasingvastuut				
	7 993 561	11 256 208	1 150 007	1 046 923

Muut kunnan antamat vastuusitoumukset ja muut vastuut (KPA 2:7.2 § 4-kohta)

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma	92 393 444	91 393 444	92 326 321	91 326 321
Jäljellä oleva pääoma	60 351 214	69 192 063	60 302 270	69 140 322
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	11 498 855	10 894 977	9 694 672	9 585 046
Jäljellä oleva pääoma	2 928 114	5 443 493	1 366 596	4 271 475
Jälleenvuokraus-/Paloasemanpellon päiväkotiki *)				
vastuu voimassa 31.7.2028 asti	1 197 684	1 337 220	1 197 684	1 337 220
josta seuraavalla tilikaudella maksettavat	139 536	139 536	139 536	139 536
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista				
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	124 535 814	118 762 800	124 535 814	118 762 800
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.				
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	81 936	76 300	81 936	76 300

*Kunta on sitoutunut vuokraamaan Paloasemanpellon päiväkodin tilat omaan käyttöönsä, mikäli yksityisen palveluntuottajan toiminta lakkaa tuotannollis-taloudellisista syistä eikä tiloihin löydy toimintaa jatkamaan yksityistä palveluntuottajaa. Jälleenvuokraussopimus on voimassa LapTi-Invest Oy:n ja yksityisen palveluntuottajan 15 sopimuskauden 1.8.2013 alkaen.

Muut kuntaa koskevat taloudelliset vastuut, joita ei ole merkitty taseeseen

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Sopimusvastuut				
Palvelusopimus 2018-2019, Kiljavan sairaala	179 480	279 000	179 480	279 000
Muut sopimusvastuut/ HUS	58 859	51 413		
Nivos Oy:n sitoumus sijoituksesta Suomen Voima Oy:n kautta Fennovoima hankkeeseen enintään n. 12 M e laitoksen käynnistymiseen (2024) mennessä, jos sitoumuksen ehdot täyttyvät.	1 218 000	1 218 000		
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset				
Palvelusopimusvastuu / NCC				
Hyökännummen ja Riihimäen koulujen sekä Hyökännummen päiväkodin palvelusopimusvastuu + optio 5 v. (palvelusopimus 24.8.2015: 20vuotta ajalle 2017-2037 20,4 milj. euroa + 5 vuoden optio)	23 603 206	20 066 135	23 603 206	20 066 135
Sopimusvastuut yhteensä	25 059 545	21 614 548	23 782 686	20 345 135
Alv-palautusvastuu				
Kunnalla ei tilinpäätöshetkellä ole tiedossa kiinteistöjä, joiden osalta palautusvastuun toteutuminen olisi todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.				
Tytäryhteisöjen palautusvastuut Nivos ja Toimistotalo	493 477	252 795		
Kuntayhtymien palautusvastuut Hus ja Eteva	94 359	119 496		
Valtionosuuksien palautusvastuu Eteva ja Keuda	512 085	512 085		
Kuntien eläkevakuutus/ vastuu eläkemenoperusteisesta maksusta				
HUS/ Vammaispalvelulain mukaiset varaukset	3 342	416 397		
Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä				
Alijäämän kattamisvastuu				10 641

Mäntsälän kunnan koronvaihtosopimukset

Kunnanhallitus on päättänyt korkomenojen suojausosuudesta 21.11.2011 § 339, että Mäntsälän lainasalkun suojausaste voidaan nostaa asteittain vähintään 60 %:n tasolle. Koronvaihtosopimukset on tehty vuosien 2012 – 2015. Uusia sopimuksia ei ole tehty 2016 - 2019. Koronvaihtosopimukset on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksilla on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainojen ja koronvaihtosopimusten pääomat, eräpäivät sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Koronvaihtosopimuksissa ei ole erillistä purkuehtoa. Tilikauden lopussa 31.12.2019 lainakannan suojausaste oli 40 %.

1. Kuntarahoituksen kanssa v. 2015 tehty 15,148 milj. euron koronvaihtosopimus, joka on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivämäärä on 7.9.2017. Sopimus on voimassa 7.9.2025 asti. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko on 1,131 %-yksikköä p.a./6kk euribor. Maksupäivät ovat 7.3. ja 7.9. Korot on kirjattu korkokuluihin. Sopimuksella on siirretty 15,1 milj. euron tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin 201 469 euroa suuremmat v. 2019 kuin ilman johdannaissopimusta (Kh 17.8.2015 § 194/Kunnanjohtaja vph 24.8.2015 §12).
2. Kuntarahoituksen kanssa v. 2015 tehty 14,021 milj. euron koronvaihtosopimus, joka on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivämäärä on 24.9.2018. Sopimus on voimassa 24.9.2025 saakka. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko on 1,279 %-yksikköä p.a./6kk euribor. Maksupäivät ovat 24.3. ja 24.9. Korot on kirjattu korkokuluihin. Sopimuksella on siirretty 14 milj. euron tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin 177 653 euroa suuremmat v. 2019 kuin ilman johdannaissopimusta (Kh 17.8.2015 § 194/Kunnanjohtaja vph 24.8.2015 §12).
3. Nordean kanssa v. 2013 tehty 4,2 milj. euron koronvaihtosopimus, joka on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivämäärä on 30.12.2013. Sopimus on voimassa 30.6.2022 saakka. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko on 1,613 %-yksikköä p.a./6kk euribor. Maksupäivät ovat 30.6. ja 30.12. Korot on kirjattu korkokuluihin. Sopimuksella on siirretty 4,2 milj. euron tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin 30 796 euroa suuremmat v. 2019 kuin ilman johdannaissopimusta (Kunnankamreeri vhp 22.8.2013 § 20).
4. Dansken kanssa v. 2012 tehty 9,5 milj. euron koronvaihtosopimus, joka on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivämäärä on 30.6.2012. Sopimus on voimassa 30.12.2021 saakka. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko on 1,905 %-yksikköä p.a./6kk euribor. Maksupäivät ovat 30.6. ja 30.12. Korot on kirjattu korkokuluihin. Sopimuksella on siirretty 9,5 milj. euron tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin 60 421 euroa suuremmat v. 2019 kuin ilman johdannaissopimusta (Kunnankamreeri vhp 31.1.2012 § 7).
5. Dansken kanssa v. 2013 tehty 5 milj. euron koronvaihtosopimus, joka on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivämäärä on 30.6.2013. Sopimus on voimassa 30.12.2022 saakka. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko on 1,389 %-yksikköä p.a./6kk euribor. Maksupäivät ovat 30.6. ja 30.12. Korot on kirjattu korkokuluihin. Sopimuksella on siirretty 5 milj. euron tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin 30 238 euroa suuremmat v. 2019 kuin ilman johdannaissopimusta (Kunnankamreeri vhp 14.2.2013 § 6).

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Kuntarahoitus Oyj, nro 35195				
Sopimus erääntyy 8.9.2025				
Nimellisarvo			14 068 925	14 608 555
Käypä arvo			- 885 328	-638 575
Kuntarahoitus Oyj, nro 35197				
Sopimus erääntyy 24.9.2025				
Nimellisarvo			13 494 622	14 020 874
Käypä arvo			-954 666	-734 616
Nordea Bank AB (publ), nro 1253644/1674747)				
Sopimus erääntyy 30.6.2022				
Nimellisarvo			2 491 180	3 484 440
Käypä arvo			-36 331	-61 168
Danske Bank Oyj, nro 6649W				
Sopimus erääntyy 30.12.2021				
Nimellisarvo			2 000 000	3 000 000
Käypä arvo			-56 378	-109 600
Danske Bank Oyj, nro 7830Z				
Sopimus erääntyy 30.6.2022				
Nimellisarvo			1 386 000	1 942 000
Käypä arvo			-35 606	-59 302
Konserniyhtiöiden koronvaihtosopimukset				
HUS				
Nimellisarvo	246 884	246 884		
Käypä arvo	-9 829	-11 763		
Eteva				
Nimellisarvo	81 409	95 365		
Käypä arvo	-7 576	-10 159		
Nivos				
Nimellisarvo	15 000 000	15 000 000		
Käypä arvo	-277 586	-118 123		
Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt				
Sähköjohdannaiset				
Ostosopimukset	2 773 192	4 264 446		
Myyntisopimukset	385 618	355 899		

5.7 Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen

Ei ilmoitettavaa

5.8 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkiota ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot

Henkilöstö toimialoittain 31.12.2019

Toimiala	Vakinaiset		Määräaikaiset		Työllistetyt		Oppisopimus-suhteiset		Kaikki yhteensä		Määräaikaisten osuus	
	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018
Konsernipalvelut	44	43	8	8	4	2	1	1	57	54	14 %	15 %
Sosiaali- ja terveyspalvelut		368		101		10				479		22 %
Kasvatus- ja sivistyspalvelut	465	505	232	224	4	2	2		703	729	33 %	31 %
Tekniset palvelut	93	103	16	19	5	4		1	114	122	14 %	16 %
Yhteensä	602	1 019	256	355	13	18	3	2	873	1 374	29,30 %	26 %

Henkilöstökulut

Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan

Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin

Yhteensä henkilöstökulut

	2019	2018
	35 483 317	55 146 658
Yhteensä	35 483 317	55 146 658

Luottamushenkilön palkkiosta perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetty luottamushenkilömaksut (Kuntalaki 82.3.§)

	2019	2018
Mäntsälän Kokoomus ry	7 108	7 810
Keskustan Mäntsälän kunnallisjärjestö ry	8 571	11 246
Vihreä Verkko ry/ Mäntsälän vihreät	1 265	1 090
Mäntsälän Vasemmisto ry	2 670	2 772
Mäntsälän Sos.dem.työväenyhdistys	5 526	6 120
Mäntsälän Perussuomalaiset ry	762	932
Suomen Kristillisdem. Mäntsälän paikallisosasto ry	287,5	314
PRO Mäntsälä ry Mäntsälän puolesta	850	717
Yhteensä	27 039	31 001

Tilintarkastuspalkkiot

	2019	2018
Lakisääteistä tilintarkastusta suorittava tarkastusyhteisö:		
BDO Audiator Oy		
Tilintarkastuspalkkiot, lakisääteinen tilintarkastus	13 140	16 803
Tilintarkastajan lausunnot		658
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	3 414	2 646
Muut palkkiot	4 088	231
Palkkiot yhteensä	20 338	20 338

Intressitahoihin kuuluvien väliset liiketoimet

Vesiosuuskunnille annetut omavelkaiset takaukset 31.12.2019, joilla ei ole vastavakuutta. Käytössä olevat määrät tilinpäätöshetkellä; Vesiosuuskunta Suoni 272 335,83 euroa, Hirvihaaran vesiosuuskunta 137 514,26 ja Vesiosuuskunta Mustijoki 651 006 euroa.

Kunta on antanut (kh. 11.12.2017 § 130 /kh 27.11.2017 § 304) Mäntsälän Vuokra-asunnot Oy:lle OYL:n 12 luvun mukaisen 1,2 milj. euron pääomailman.

Kunta on antanut (kh 14.4.2003 § 104) Mäntsälän Jäähalli Oy:lle avustusluontoisen, korottoman antolainana. 31.12.2019 jäljellä oleva pääoma on 117 600 euroa.

Kunta on antanut (kh 17.12.2012 § 323) Nivos Oy:lle OYL:n 12 luvun mukaisen 27,3 milj. euron pääomailman.

Kunnanjohtajan kanssa on tehty johtajasopimus 28.6.2018 jossa ei ole sovittu erokorvauksesta.

Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden sidonnaisuudet

Kuntalain (410/2015) mukaan tiettyjen kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden on ilmoitettava julkisesti sidonnaisuuksistaan 1.6.2017 alkaen. Sidonnaisuusilmoitus on tehtävä johtotehtävistä ja luottamustoimista elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudesta ja muista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa.

Alla luetellut sidonnaisuudet ovat Mäntsälän kunnan sidonnaisuusrekisterissä ja perustuvat henkilön omaan ilmoitukseen.

Ilmoittajan henkilötiedot	Päiväys	Luottamustehtävä tai virkatehtävä	Sidonnaisuus, jolla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävän hoidossa (sis. elinkeinotoimintaa harj. yrityksen nimi, toimiala, tehtävä)	Merkittävä varallisuus
Aalto Jussi	8 / 2017	Kunnanhallituksen varajäsen	Mäntsälän riistanhoitoyhdistyksen hallituksen jäsen, Aliurakointia yrityksille	
Allonen Ilkka	3.8.2017	Kunnanvaltuuston 2. varapuh.joht.	Mäntsälän Osuuspankin edustajiston jäsen	
Ansala Kari	puuttuu	Kuntakehityslautakunnan varajäsen		
Eloranta Jari	puuttuu	Kuntakehityslautakunnan varajäsen		
Hallikainen Heli	3.7.2017	Kunnanhallituksen 1. varapuh.joht.; konsernijaoston varapuh.joht.	Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän yhtymävaltuuston jäsen	
Hannila-Niemelä Mea	14.10.2019	Kasvatus- ja sivistyslautakunnan varapuh.joht.		
Havula Tapio	14.10.2019	Kunnanhallituksen puh.joht.; konsernijaoston puh.joht.	Sälinkään yhteismetsän hoitokunnan puh.joht., Vesiosuus kunta Sälinkää hallituksen puheenjohtaja, Mäntsälän Osuuspankin edustajiston jäsen, Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän hallituksen varapuh.joht., Kuuma-seutu liikelaitoksen johtokunnan jäsen, kirkkovaltuuston jäsen 2019-2022	
Heikkilä Hannu	14.10.2019	Kasvatus- ja sivistyslautakunnan puh.joht.	Mäntsälän Urheilijat ry:n tukisäätiön hallituksen puheenjohtaja, Mäntsälän seniorit ry:n hallituksen puh.joht.	
Heikkilä Jussi	14.10.2019	Kunnanhallituksen varajäsen; konsernijaoston varajäsen	Mäntsälän Jäähalli Oy hallituksen puheenjohtaja, T:mi Jussi Heikkilä, Mäntsälän Osuuspankin edustajiston jäsen	
Heinmurto Katri	29.8.2017	Kuntakehityslautakunnan varajäsen	Nivos Oy:n hallituksen jäsen, Mäntsälän vuokra-asunnot Oy hallituksen varajäsen	
Heino Juha	24.8.2017	Kuntakehityslautakunnan varajäsen	Sulkavan Sisu puh.joht.; Sulkavan Maaseutuseura hallituksen jäsen	
Helenius Markku	7.8.2017	Kuntakehityslautakunnan jäsen		
Helin Anna	31.10.2017	Kunnanvaltuuston 1. varapuh.joht.	Kuuma Sote-hallituksen jäsen	

Ilmoittajan henkilötiedot	Päiväys	Luottamustehtävä tai virkatehtävä	Sidonaisuus, jolla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävän hoidossa (sis. elinkeinotoimintaa harj. yrityksen nimi, toimiala, tehtävä)	Merkittävä varallisuus
Hägglund Antton	21.8.2017	Hyvinvointilautakunnan puheenjohtaja	Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän yhtymävaltuuston jäsen	
Inkinen Juha	9.10.2017	Kuntakehityslautakunnan jäsen; kunnanhallituksen varajäsen	Sulkavan Maaseutuseura ry hallituksen puh.joht.	
Jokinen Pentti	14.10.2019	Keskusvaaliltk:n puh.joht.	Asunto Oy Mäntsälän Linnanpihan hallituksen puh. joht., As Oy Mäntsälän Mantelin hallituksen puh.joht.	
Kairesalo Esko	30.6.2017	Kunnanjohtaja; kunnanhallituksen esittelijä; konsernijaoston esittelijä	Mäntsälän Yrityskehitys Oy hall. jäsen Nivos Oy hall. asiantuntijajäsen, Keski-Uudenmaan kauppakamarin hallituksen jäsen, KuntaPro Oy hallintoneuvoston jäsen	
Kanerva Hans	30.8.2017	Kuntakehityslautakunnan jäsen	Nivos Oy Vesi hallituksen puh.joht.; Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda yhtymävaltuuston jäsen	
Keto-Huovinen Pihla	29.8.2017	Kunnanhallituksen jäsen		
Kokko Eero	14.10.2019	Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja	Nivos Oy:n hallituksen jäsen; Nivos Vesi ja Lämpö Oy hallituksen puh.joht., Ykkös-Optiikka Oy hallituksen puh.joht., Optimal Training Oy yrittäjä	
Komonen Sirpa	3.8.2017	Kuntakehityslautakunnan varajäsen		
Koski Päivi	7.8.2017	Teknisen lautakunnan varapuheenjohtaja; kuntakehityslautakunnan varajäsen	Rahastonhoitaja Kenkäkalliontien hoitokunnassa	
Kosonen Jyrki	28.8.2017	Kuntakehityslautakunnan puheenjohtaja	Kiertokapula Oy:n hallintoneuvoston jäsen; Yrittäjä	
Laaksonen Tapio	21.8.2017	Kunnanhallituksen varajäsen		
Laine Tytti	3.8.2017	Kuntakehityslautakunnan varapuh.joht, kunnanhallituksen varajäsen	Mäntsälän Jäähalli Oy hallituksen jäsen, Mäntsälän Koivistolaiset johtokunnan jäsen	

Ilmoittajan henkilötiedot	Päiväys	Luottamustehtävä tai virkatehtävä	Sidonaisuus, jolla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävän hoidossa (sis. elinkeinotoimintaa harj. yrityksen nimi, toimiala, tehtävä)	Merkittävä varallisuus
Laukkanen Erkki	30.6.2017 / 18.10.2017	Kunnanhallituksen varajäsen; konsernijaoston jäsen	Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän hallituksen jäsen	
Lampi Satu	10.7.2017	Kunnanhallituksen varajäsen, konsernijaoston jäsen	Nivos Oy:n hallituksen jäsen, Mäntsälän Jäähalli Oy hallituksen varajäsen	
Leino Timo	30.6.2017	Teknisen lautakunnan puheenjohtaja	Palokunnan päällikkö, Mäntsälän VPK ry, Mäntsälän Osuuspankin hallintoneuvoston jäsen	
Liinamaa Reijo	26.7.2017/ 12.10.2017	Kunnanhallituksen jäsen	Nivos Oy hallituksen puheenjohtaja, Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän yhtymävaltuuston varajäsen, Rexmusic Oy:n toimitusjohtaja (aputoiminimi Eilikoti LKV)	
Lindqvist Leif	puuttuu	Kuntakehityslautakunnan varajäsen		
Linjama-Lehtinen Ulla	puuttuu	Kuntakehityslautakunnan jäsen		
Lintonen Pekka	4.8.2017	Kasvatus- ja sivistysltk:n esittelijä; sivistysjohtaja		
Mäkelä Sirkku	3.7.2017	Keskusvaalilautakunnan sihteerin (esittelijä)		
Mäkipää Marja-Leena	14.8.2017/ 6.10.2017	Kunnanhallituksen jäsen	Mäntsälän Yrityskehitys Oy:n hallituksen jäsen, Mäntsälän Osuuspankin hallintoneuvoston jäsen	
Nousiainen Salla	18.10.2017	Konsernijaoston varajäsen		
Peltola Veijo	25.8.2017	Keskusvaaliltk:n varapuh.joht.	Uudenmaan maakuntasäätiön hallituksen jäsen, Vesiosuuskunta Suoni puh.joht.	
Perämäki Helena	23.11.2018	talusjohtaja		
Peussa Kari	14.10.2019	Kunnanhallituksen jäsen; konsernijaoston varajäsen	Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän valtuuston jäsen	
Pouru Lauri	5.10.2017	Kuntakehityslautakunnan esittelijä; kaavoitusjohtaja		

Ilmoittajan henkilötiedot	Päiväys	Luottamustehtävä tai virkatehtävä	Sidonnaisuus, jolla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävän hoidossa (sis. elinkeinotoimintaa harj. yrityksen nimi, toimiala, tehtävä)	Merkittävä varallisuus
Puisto Pekka	19.10.2017	Kuntakehityslautakunnan varajäsen		
Pynttari Mika	20.11.2018	tekninen johtaja		
Ravolainen-Rinne Heta	4.8.2017 / 6.10.2017	Kunnanvaltuuston puheenjohtaja	Kuuma-seutu liikelaitoksen johtokunnan jäsen, Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän hallituksen jäsen, Keski-Uudenmaan soite-kuntayhtymän hallituksen jäsen, T:mi Kuningatarideat	
Salmi Petri	30.6.2017	Kunnanhallituksen 2. varapuh.joht.; konsernijaoston jäsen	Mäntsälän Osuuspankin hallintoneuvoston jäsen	
Siikaluoma Esa	25.10.2017	hallintojohtaja	Kuuma-ICT Oy hallituksen jäsen; Mäntsälän palvelukotiyhdistys ry hallituksen jäsen	
Sundberg Anneli	7.7.2017 / 5.10.2017	Kuntakehityslautakunnan varajäsen	Silmu ry hallituksen varajäsen	
Särkijärvi Tuuli	15.10.2019	Kunnanhallituksen jäsen; konsernijaoston varajäsen	Nivos Verkot Oy:n hallituksen jäsen, Keski-Uudenmaan pelastustoimen liikelaitoksen johtokunnan jäsen, MLL Mäntsälän paikallisyhdistyksen hallituksen jäsen, Sälinkään koulun vanhempainyhdistys ry:n hallituksen jäsen	
Teppinen Marja	3.8.2017	Kuntakehityslautakunnan jäsen, kunnanhallituksen varajäsen	Silmu ry hallituksen puheenjohtaja	
Toivonen Tero	12.10.2017	Kuntakehityslautakunnan jäsen	Mäntsälän vuokra-asunnot Oy:n hallituksen jäsen	
Tuomisto Emmi	1.8.2017	Tarkastuslautakunnan varapuh.joht.		
Warras-Stjernvall Annika	12.11.2018	Kuntakehityslautakunnan jäsen, kunnanhallituksen varajäsen	Mäntsälän vuokra-asunnot Oy hallituksen varajäsen, Eteva kuntayhtymän hallituksen puh.joht., Kiinteistö Oy Mäntsälän Toimistotalo hallituksen jäsen, Maakuntavaltuuston varajäsen	

Ilmoittajan henkilötiedot	Päiväys	Luottamustehtävä tai virkatehtävä	Sidonnaisuus, jolla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävän hoidossa (sis. elinkeinotoimintaa harj. yrityksen nimi, toimiala, tehtävä)	Merkittävä varallisuus
Virolainen Kari	4.8.2017	Kunnanhallituksen jäsen; konsernijaoston varajäsen	Nivos Oy hallituksen jäsen, Kiinteistö Oy Mäntsälän Toimistotalo hallituksen jäsen, Mäntsälän Osuuspankin hallintoneuvoston jäsen, Mäntsälän yrittäjäyhdistys ry hallituksen jäsen, Carpojat toimitusjohtaja ja hallituksen pj	

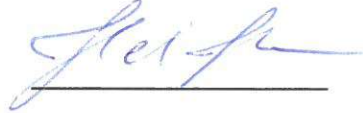
6 Tilinpäätöksen allekirjoitus ja tilinpäätösmerkintä

Tilinpäätöksen allekirjoitus

Mäntsälässä 30.3.2020

Tapio Havula

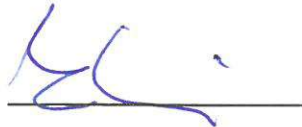
Heli Hallikainen

Petri Salmi

Marja-Leena Mäkipää

Kari Virolainen

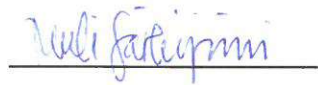
Pihla Keto-Huovinen

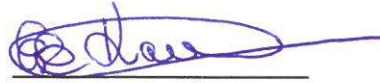
Kari Peussa

Reijo Liinamaa

Tuuli Särkijärvi

Esko Kairesalo

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.
Olemme tarkastaneet tilinpäätöksen

Mäntsälässä
Helsingissä 14 / 5 2020

BDO Audiator Oy

Tilintarkastusyhteisö

Ilpo Malinen JHTT, CIA

Luettelot ja selvitykset

Luettelo kirjanpitokirjoista:

Tilinpäätös sidottuna paperisena

Pääkirja sähköisenä

Päiväkirja sähköisenä

Luettelo tositelajeista joita säilytetään sähköisesti:

185_10050	185 Tietokoneohjelmistot
185_10150	185 Muut pitkävaikutteiset menot
185_11000	185 Maa- ja vesialueet
185_11050	185 Kiinteistöjen liittymismaksut
185_11100	185 Asuinrakennukset
185_11120	185 Hallinto- ja laitosrakennukset
185_11190	185 Muut rakennukset
185_11300	185 Maa- ja vesirakenteet
185_11400	185 Johtoverkostot ja laitteet
185_11500	185 Muut kiinteät rakenteet ja laitteet
185_11600	185 Kuljetusvälineet
185_11700	185 Muut koneet ja kalusto
185_11710	185 Atk- yms. toimistolaitteet
185_11800	185 Luonnonvarat
185_11830	185 Arvo- ja taide-esineet
185_11940	185 Keskenkäynteiset hankinnat
185_12010	185 Tytäryhteisöosakkeet ja osuudet
185_12030	185 Kuntayhtymäosuudet
185_12050	185 Osakkuusyhteisöosakkeet ja osuudet
185_12080	185 Muut osakkeet ja osuudet
185_12160	185 Muut osakkeet ja osuudet
185_12460	185 Muut saamiset muilta
185AKT	185 Aktivoinnit
185ALV	185 ALV-maksuajo
185HYV	185 Hyvitysten palautus
185IntSu	185 Intrum-suoritukset
185IP2016	185 BaswareIP
185IPs	185 BaswareIP sisäiset
185KOM16	185 Pysyvien vastaavien hankinnat
185KPA	185 Kirjanpitotapahtuman palautustapahtuma
185KPL1	185 Kp-liittymä, Petuvin ProConsonasta
185KPL5	185 Kp-liittymä Perintäkarhu
185ManKu16	185 Asiakkaan manuaaliset kohdistukset
185ManSu16	185 Asiakkaan manuaaliset suoritukset
185MR_1	185 Vapaatekstilaskut
185MR_4	185 Myren kohdistustapahtumat maksutosite
185MR_5	185 Myren kohdistustapahtumat päätösosite
185MR_7	185 Luottotappiokirjaus

185MuisE16	185 Muistiotositteet excelistä
185MYL10	185 Laskunumero laskulaji 10
185MYL11	185 Laskunumero laskulaji 11
185MYL20	185 Laskunumero laskulaji 20
185MYL22	185 Laskunumero laskulaji 22
185MYL24	185 Laskunumero laskulaji 24
185MYL30	185 Laskunumero laskulaji 30
185MYL32	185 Laskunumero laskulaji 32
185MYL40	185 Laskunumero laskulaji 40
185MYL41	185 Laskunumero laskulaji 41
185MYL42	185 Laskunumero laskulaji 42
185MYL43	185 Laskunumero laskulaji 43
185MYL50	185 Laskunumero laskulaji 50
185MYL54	185 Laskunumero laskulaji 54
185MYL57	185 Laskunumero laskulaji 57
185MYL58	185 Laskunumero laskulaji 58
185MYL60	185 Laskunumero laskulaji 60
185MYL61	185 Laskunumero laskulaji 61
185MYL62	185 Laskunumero laskulaji 62
185MYL63	185 Laskunumero laskulaji 63
185MYL64	185 Laskunumero laskulaji 64
185MYL65	185 Laskunumero laskulaji 65
185MYL66	185 Laskunumero laskulaji 66
185MYL70	185 Laskunumero laskulaji 70
185MYL78	185 Laskunumero laskulaji 78
185ORK	185 Ostoreskontran kohdistustapahtumat maksutosite
185OSM2016	185 Ostoreskontramaksut
185Palkk16	185 Palkat
185Pankk16	185 Pankkitositteet
185TruSu	185 Trust Kapital- suoritukset
185Viite16	185 Asiakkaan viitemaksut

Liitteet

Liite 1

KESKI-UUDENMAAN SOTE –KUNTAYHTYMÄ tilinpäätösote

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän jäsenkunnat, Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula siirsivät liikkeenluovutuksella sosiaali- ja terveystuotantonsa kuntayhtymälle vuoden 2019 alusta. Samalla kuntayhtymään siirtyi noin 3500 työntekijää jäsenkunnista.

Kuntayhtymän toiminta on jakautunut kolmeen palvelualueeseen, Ikäihmisten ja vammaisten palvelualue, Terveystuotantot ja sairaanhoito -palvelualue sekä Aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelujen ja lasten, nuorten ja perheiden palvelualue. Tukipalveluja tuottaa Strateginen kehittäminen ja tukipalvelut -kokonaisuus.

Ikäihmisten ja vammaisten palvelualue

Palvelualueella yhdenmukaistettiin ja kehitettiin palveluprosesseja sekä määriteltiin palveluille yhtenäiset myöntämisperusteet. Keväällä 2019 käynnistettiin ikääntyneiden asiakasohjauksen yhdenmukaistaminen ja kehittäminen yhdessä keksitetyn palveluohjauksen kanssa aloittaen SAS-toiminnan, omaishoidon ja perhehoidon yhdenmukaisten toimintamallien luomisella ja työtehtävien organisoimisella.

Kotihoidon toiminnan kehittämiseksi palvelualueella jatkettiin Uudistuva Kotihoito -kokonaisuutta, jonka tavoitteena on vahvistaa itseohjautuvuutta ja valmentavaa esimiestyötä, parantaa palvelun laatua mm. vastuuhoidon ja sujuvia palveluprosesseja kehittämällä, edistää tarvepohjaisten ja joustavien resurssien käyttöä sekä tukea näiden kautta henkilöstön työn mielekkyyttä, osaamisen vahvistumista ja työhyvinvointia.

Etäpalvelujen kehittäminen käynnistyi sekä kotihoidon että päivätoiminnan palveluissa siten, että Hyvinkäällä, Järvenpäässä ja Mäntsälässä aloitettiin etäkotihoito toukokuun aikana. Etäpäivätoimintaa puolestaan pilotoitiin Järvenpäässä syyskuusta 2019 alkaen.

Palvelujen välisten nivelvaiheiden yhdyspintatyö on käynnistynyt aktiivisesti muiden tulosalueiden kanssa mm. kotiutumisprosessin, tehostetun kotikuntoutuksen, rajapinta-asiakkaiden, ikääntyneiden sijoittumisprosessin, veteraanipalvelujen sekä kuljetuspalvelun osalta. Kotona asumisen tukipalvelujen ja ikääntyneiden päivätoimintojen myöntämisperusteet on vahvistettu kuntayhtymän hallituksessa.

Ympäri vuorokautisten palvelujen painopisteinä vuodelle 2019 ovat olleet toimintayksiköiden toimintatapojen, toiminnan sisällön ja laadun yhdenmukaistaminen. Palveluja ja toimintaa on kehitetty aktiivisesti Lean-menetelmää käyttäen. Tavoitteena on jatkuva toiminnan ja laadun parantaminen, työn vakioiminen ja hyvä päivittäisjohtaminen, jossa koko henkilöstö on mukana toiminnan kehittämisessä.

Palvelujen kehittämisessä on korostunut asiakaslähtöisyyden lisääminen, asiakkaan aito kohtaaminen, kuuleminen ja mielekkään, aktiivisen ja omannäköisen elämän mahdollistaminen yksilöllisesti. Palvelujen yhtenäisen laadun varmistamiseksi yksityisissä asumispalveluissa on palvelutuottajien neuvonta, ohjaus ja yksiköihin kohdistuva valvontatyö keskeinen toimintamuoto.

Vammaisten palveluissa on niin ikään yhtenäistetty eri toimintayksiköiden toimintatapoja, toiminnan sisältöä ja palvelun laatua. Sosiaalityön työnjaon ja toiminnan uudistamista ja keskittämistä tehtiin yhdessä sosiaalityön henkilöstön ja asiakasohjaushankkeen kanssa. Henkilöstö keskittäminen ja sitä kautta synergiaedun saaminen on kuitenkin haastavaa mm. useista asiakastietojärjestelmistä johtuen.

Vammaispalvelujen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekrytoinnissa oli suuria vaikeuksia toimintavuoden aikana, erityisesti sosiaalityöntekijöiden rekrytointi.

Vuoden aikana kilpailutettiin kuljetuspalvelut sekä aloitettiin kehitysvammaisten asumispalvelujen kilpailutus. Kuljetuspalvelujen kilpailutuksen yhteydessä valmisteltiin myös yhtenäisiä kuljetuspalvelujen soveltamisohjeita, jotka lähetettiin lausuntokierrokselle vammais- ja vanhusneuvostoille marraskuussa 2019. Ennen kilpailutusta, soveltamisohjeita ja lausuntojen pyytämistä järjestettiin neuvostoille keskustelutilaisuuksia.

Kehitysvammaisten asumispalveluissa on tavoitteena vahvistaa asiakkaiden mahdollisuutta siirtyä itsenäiseen asumiseen riittävän vahvan ja monipuolisen tuen avulla. Niinpä käynnistettiin valmistelu asumispalvelujen keventämiseksi ja tuetun asumisen lisäämiseksi.

Terveyspalvelut ja sairaanhoito

Keskitettyissä palveluissa on ensimmäisenä toimintavuonna korostunut laajan yhteistyön merkitys kuntayhtymän eri toimijoiden, Hyvinkään sairaalan ja muiden ulkoisten yhteistyötahojen kanssa.

Kuntoutuspalvelujen kokonaistilanne on hahmotettu ja keskeisimmät kehittämiskohteet tunnistettu. Suunnitelmat toiminnan kehittämiseksi on tehty ja kehittämistyö toteutetaan vuoden 2020 aikana.

Lääkinnällisen kuntoutuksen kriteerien yhtenäistäminen sekä lääkinällisen kuntoutuksen ostopalvelujen prosessien ja ostopalvelujen hallinnan käytäntöjen kehittäminen aloitettiin. Yhtymähallitus päätti siirtää Hyvinkään alueen apuvälinepalvelut osaksi HUS Alueellista apuvälineyksikköä. Muiden alueiden siirtymisen kokonaisuus otettiin uudelleen tarkasteluun ja HUS apuvälineyksikön palvelukuvausta tarkennettiin kuntayhtymän tarpeita paremmin vastaavaksi.

Syksyllä 2019 aloitettiin omana toimintana Kehitysvammapoliklinikatoiminta. Alkuvaiheessa toiminta keskittyy kuntoutussuunnitelmiin. Yksikön toimintaa kehitetään yhdessä vammaispalvelujen ja HUS:n kanssa.

Hoitotarvikejakelun kehittämisprojekti käynnistettiin keväällä ja tavoitteeksi asetettiin asiakaslähtöisen, kustannustehokkaan ja yhdenvertaisen palvelun luominen. Uusi, HUS Logistiikan kanssa kehitettävä palvelumalli otetaan käyttöön kevään 2020 aikana. Hoitotarvikejakelun ohjeistusten ja luovutuskriteerien yhtenäistämistyö on myös käynnistetty.

Lääkehuollon yksikkö aloitti kuntayhtymätasoisien lääkehoitosuunnitelman laatimisen yhdessä palvelualueiden kanssa. Samalla yhdenmukaistettiin peruslääkevalikoimaa ja lääkehuoltoon liittyvä ohjeita ja käytäntöjä sekä edistettiin henkilöstön lääkehoidon osaamisen kehittämisen suunnittelu- ja varmistamistyötä.

Kuntayhtymän Infektioiden ja tartuntatautiin yksikkö perustettiin. Yksikön perustehtävänä on toteuttaa Tartuntatautilain edellyttämää toimintaa. Tähän kuuluu mm. tartuntatautiin ehkäisy, varhaistoteaminen ja seuranta, epidemian selvittäminen tai torjumiseen tarvittavat toimenpiteet sekä tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimus, hoito ja lääkinällinen kuntoutus sekä hoitoon liittyvien infektioiden torjunta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen konkretisoitui kuntien liikuntapalvelujen ja kuntayhtymän Avopalvelujen, Perhekeskuspalvelujen ja Kuntoutuspalvelujen yhteistyössä, jossa suunniteltiin liikuntareseptin käyttöönotto.

Avopalveluihin siirtyi valinnanvapauskokeilun päättymisen myötä asiakkaita syksyllä 2019, erityisesti Hyvinkäällä ja Järvenpäässä.

Avopalvelujen kaikissa toimipisteissä otettiin lokakuussa käyttöön yhteinen, 24/7 toimiva nettipalvelu. Palvelun käyttöönoton myötä toimintatapoja muutettiin niin, että nettipalvelun kautta tulleet yhteydenotot on hoidettu pääsääntöisesti saman päivän aikana. Tähän on päästy hoitajien töiden uudelleen järjestelyllä sekä konsulttilääkärin käyttöönotolla niillä terveysasemilla, joilla ei ole vielä moniammatillista tiimityömallia.

Mäntsälän terveysaseman virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen lääkäripalvelut on toteutettu vuoden 2019 alusta etälääkäripalvelulla. Tämän jälkeen palvelua on laajennettu asteittain Järvenpään ja Nurmijärven toimipisteisiin. Syyskuussa etälääkäripalvelu käynnistettiin Hyvinkään terveysasemalla palvelemaan

asiakkaita heidän kiireellisissä asioissa. Toiminnan tarkoituksena on nopeuttaa hyvinkääläisten palvelun saantia ja edistää asian jatkohoitoa omalla terveysasemalla kalliimpien, Hyvinkään sairaalan käyntien sijaan.

Avopalveluissa tiivistettiin myös yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa.

Suun terveydenhuollossa on aloitettu hoitohenkilöstön joustava sijoittuminen asiakastarpeen mukaan. Oikomishoidon toimintatapoja on yhdenmukaistettu ja oikomishoitoa toteutetaan tiimityönä erikoishammaslääkäriin, apuikojien, suuhygienistien ja hammashoitajien voimin.

Järvenpäässä suun terveydenhuollon hoitoon pääsy oli ruuhkautunut. Jonon purkua varten laadittiin paikallissopimus ja purkuun osallistui hammaslääkäreitä, suuhygienistejä ja hammashoitajia koko kuntayhtymän alueelta. Jono saatiin purettua touko-lokakuun aikana.

Sairaalapalvelujen toiminta ja sen kehittäminen tähtää ideaalitilaan, jossa potilas on hoidossa tarpeensa mukaisesti oikeassa paikassa, oikeaan aikaan ja oikean ajan. Sairaalahoitoon tavoitteena on toteuttaa hoito tarveperusteisesti ja ensisijainen hoitopaikka tulisi aina olla kotisairaala. Potilaiden siirtymistä erikoissairaanhoidosta jatkohoitoon Keusoten sairaalapalveluihin on kehitetty uusia toimintaprosesseja ja -tapoja mm. ottamalla käyttöön UOMA-potilasohjaussovellus. Palvelualueiden ja yhteistyöorganisaatioiden välistä toimintaa on kehitetty Lean-menetelmiä hyödyntäen, jotta potilaiden palveluprosessi olisi entistä sujuvampi ja laadukkaampi.

Siirtyminen erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuollon sairaalahoitoon on sujuvoitunut vuoden 2019 aikana. Vuodesta 2018 kokonaissiirtoviivepäivien määrä vähentyi 776 vuorokaudella ja 71 % erikoissairaanhoidosta siirtävistä potilaista pääsi siirtymään Keusoten akuuttiosastoille ilmoitusvuorokauden aikana (2018, 63 %). Akuuttiosastojen keskimääräinen hoitoaika vuonna 2019 oli 10,9 vrk. Haastetta on aiheuttanut Keusoten sisäinen jatkohoitoon siirtyminen akuuttihoitoon päättymisen jälkeen. Akuuttiosastoilla odotti jatkohoitopaikkaa koko ajan keskimäärin 31 potilasta. Jatkohoitoon odottavien jonotusaika oli keskimäärin 47 vrk, mikä vuositasolla tarkoittaa n. 11 000 hoitopäivää. Useimmiten jatkohoitoa odotettiin hoivan arviointi- ja kuntoutuspaikoille sekä asumispalveluihin.

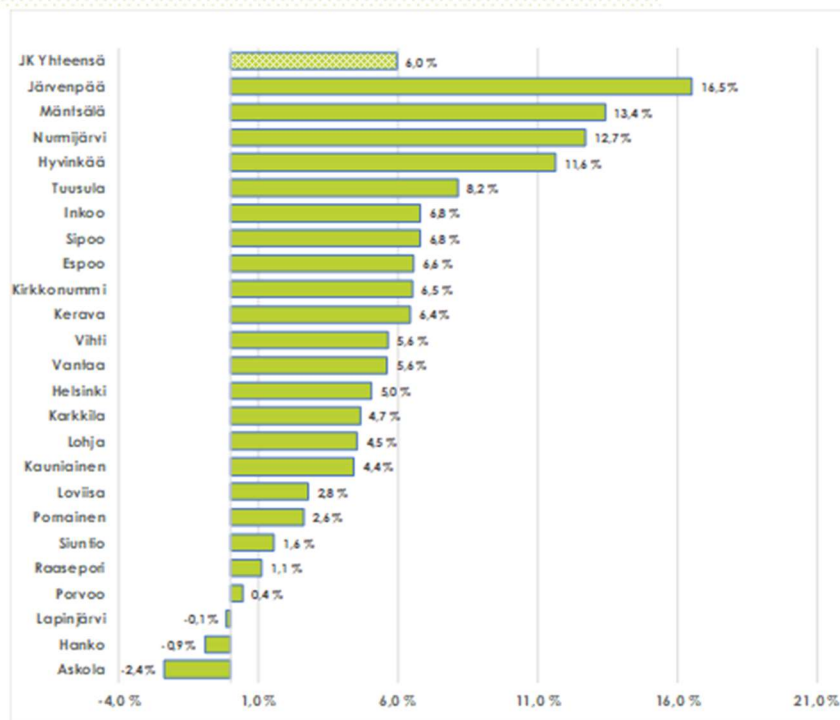
Kotihoidon lääkäripalvelut on alueellistettu syksystä 2019 alkaen, jolloin otettiin käyttöön samat ohjeistukset ja toimintamallit kuntayhtymän laajuisesti. Kotihoidon lääkäripalveluiden saatavuus on parantunut vuonna 2019, mutta edelleen lääkäreiden saatavuudessa on ollut merkittäviä haasteita. Asumispalveluiden lääkärivajetta on saatu katettua uusilla ostopalvelusopimuksilla.

Alueellinen kotisairaala on toiminut yhtenäisin kriteerein ja toimintatavoin vuoden 2019 alusta. Toiminta on ympärivuorokautista ja hoitoon pääsy 24/7 on mahdollista koko kuntayhtymän alueella. Alueellinen toiminta mahdollistaa potilaan hoitoon pääsyn aina kun tarve kotisairaalahoitoon todetaan. Kotisairaalan toiminnan kehittäminen on mahdollistanut potilasmäärien ja kotisairaalakäyntien kasvun ilman lisäresurssitarvetta 2019. Sairaanhoidajien ja lääkäreiden saatavuudessa on ollut ajoittain haastetta. Sijais-, vuokratyövoima- ja ostopalvelukulut ovat olleet merkittäviä. Hakijamäärät avoimiin sairaanhoitajavakansseihin ovat vähentyneet. Myös työpisteen maantieteellinen sijainti on vaikuttanut hakijamäärään. Akuuttiosastojen ja kotisairaalan varahenkilöstötoiminta on käynnistetty ja sitä kehitetään edelleen.

Erikoissairaanhoido

ESH (erikoissairaanhoidon, ensihoidon ja päivystyksen tietopaketit)							
	TP 2018	TA 2019	MTA 2019	TP 2019	TA 2020	TP 2019 - MTA 2019	Muutos-% TP 2019/ TP 2018
Hyvinkää	61 923 373	53 682 682	60 363 105	64 965 113	59 925 951	-4 602 008	4,9 %
Järvenpää	50 097 322	50 667 466	54 745 491	54 078 636	48 660 337	666 855	7,9 %
Mäntsälä	24 175 868	22 797 213	26 506 642	26 104 840	22 842 514	401 802	8,0 %
Nurmijärvi	46 108 164	43 085 628	50 360 958	48 996 357	43 155 282	1 364 600	6,3 %
Pornainen	5 314 719	5 295 531	5 683 415	5 180 732	5 270 052	502 683	-2,5 %
Tuusula	41 140 629	41 254 514	44 846 358	44 317 823	41 353 633	528 535	7,7 %
Yhteensä	228 760 074	216 783 035	242 505 968	243 643 501	221 207 769	-1 137 533	6,5 %

VUOSI 2019: Jäsenkuntien maksuosuuslaskutuksen poikkeama %:na talousarviosta

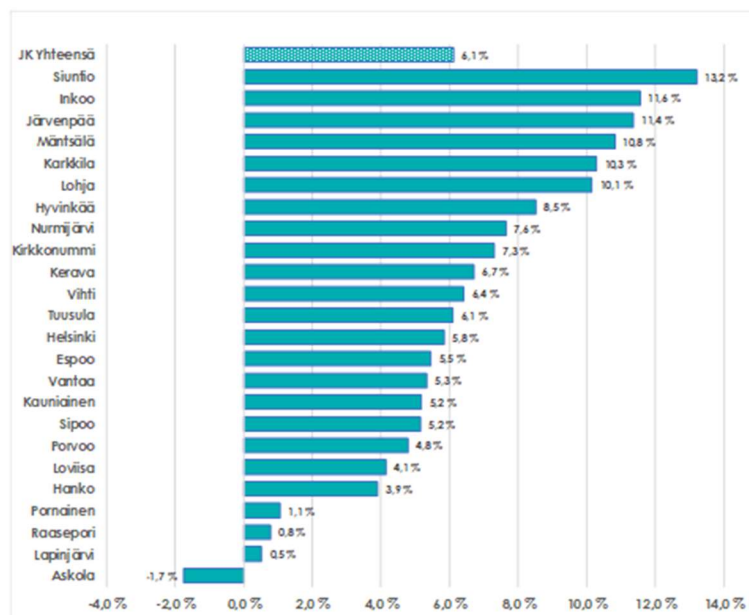
Raportointiperusta:
Laskutuskauden
mukainen.

VUOSI 2019: Jäsenkuntien maksuosuuskutuksen vertailukelpoinen muutos %:na edellisestä vuodesta

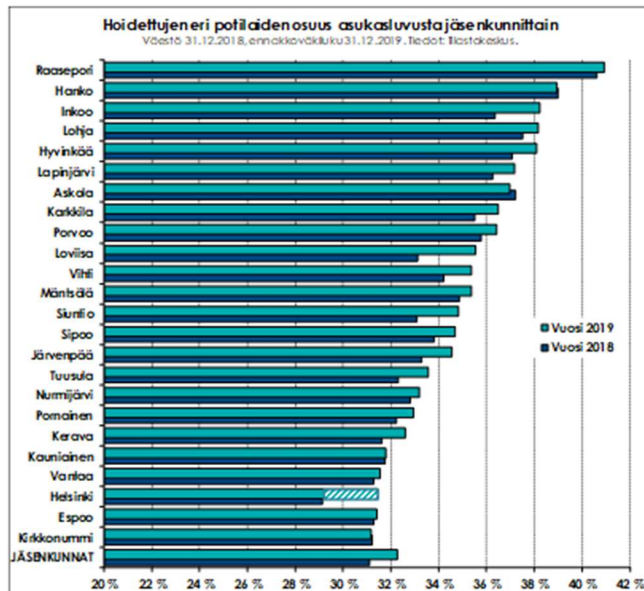

Vuosi 2018 ilman Töölön sairaalakiinteistön myyntivoiton tuloutusta jäsenkunnille.

Vuosi 2019 ilman Helsingin kaupungin toimintojen siirtoa HUSille.

HOIDETTUJEN ERI POTILAIDEN OSUUS ASUKASLUVUSTA JÄSENKUNNITTAIN

Helsingin kaupungin siirtyvien toimintojen vaikutus erikoissairaanhoidossa +1,5%-yksikköä HUS tasolla

Aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelut sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Aikuissosiaalityössä asiakasprosesseja on yhtenäistetty Hyvinkään, Tuusulan ja Mäntsälä-Pornaisen alueilla. Kuntayhtymän yhteinen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisohje viimeisteltiin loppuvuonna 2019, ja otetaan käyttöön 1.3.2020 alkaen. Toukokuussa 2019 koko Keusoten alueelle laajentunut Kela-yhteistyömalli on vakiintunut toimivaksi käytännöksi. Rakenteellista vaikuttamista ja kehittämistä on tehty paikallisten ja valtakunnallisten yhteistyökumppaneiden kanssa, joita ovat olleet muun muassa erilaiset kolmannen sektorin toimijat, Sosiaalitaito, HUS, Kuntaliiton Maakunnallistuva aikuissosiaalityön kehittämisverkosto, THL, Rikosseuraamuslaitos sekä Kela.

Keusoten maahanmuuttopalvelut ovat organisoituneet uudelleen syksyn 2019 aikana, jonka johdosta työ on keskitetty kahdeksi erilliseksi tiimiksi. Keusoten maahanmuuttopalvelut ovat tiivistäneet yhteistyötä kuntien maahanmuuttopalveluiden kanssa. Osana kehittämistyötä on tarkennettu työnjakoja kuntien ja kuntayhtymän välillä luoden eri asiakasprofileille omat palvelupaketit.

Sosiaalihuollon TYP-työ pääsi vuoden 2019 päätavoitteeseensa kehittää kuntayhtymän alueelle vanhojen jäsenkuntakohtaisten toimintamallien tilalle yksi yhtenäinen asiakasprosessi. Työpajatyöskentelynä toteutettuun kehittämistyöhön osallistui koko sosiaalihuollon TYP-henkilöstö. Myös TYPin asiakkaiden kokemusasiantuntijuutta sekä Keski-Uudenmaan TYPin johtoryhmän kommentteja hyödynnettiin uuden asiakasprosessin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Uuden organisaation aloituksen ja organisoitumisen haasteet ovat näkyneet kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärissä ja asiakkaiden ohjaamisessa ja aktivoimisessa palveluun. Muilta osin asiakasmäärä on ollut vakiintuneen tasainen ja tilanne lähti korjaantumaan loppuvuodesta myös kuntouttavassa työtoiminnassa. Loppuvuodesta päätettiin keskittää vastuu aktivointisuunnitelmista sosiaalisen kuntoutuksen yksikölle.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa laadittiin masennuspotilaan hoitopolku yhdessä terveystalouden ja erikoissairaanhoidon kanssa osana INGA-hanketta. Tavoitteen mukainen hoitopolku tarjoaa asiakkaalle asiantuntevan, oikea-aikaisen ja oikean tasoisen palvelun.

Eri kuntien alueilla sijaitsevien mielenterveys- ja päihdeyksiköiden palvelurakenteiden yhtenäistämistä jatketaan siten, että asiakkaat saavat tavoitteiden mukaisesti tasavertaisen palvelun (mm. Matalan malli). Yhtenäisiä kriteerejä on käytössä opioidiriippuvaisten korvaushoidossa sekä laitoksessa tapahtuvassa päihdehoidossa. Viikonlopun korvaushoitolääkkeiden jakelu järjestettiin ostopalveluna helmikuusta alkaen koko Keusoten alueella.

Asumispalveluissa on onnistuttu keventämään rakennetta siten, että tuetun asumisen osuus on noussut ja palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen osuus laskenut. Asumispalvelujen yhteiset kriteerit ja asumispalvelujen asiakasmaksuohjeet ovat käytössä. Asumispalvelujen puitesopimusten kuntakohtaisuus sekavoittaa vielä toimintaa, mutta kilpailutuksen valmistelu on aloitettu yhteistyössä hankintayksikön kanssa. Tavoitteena uusien sopimusten astuminen voimaan 1.7.2021.

Perhekeskuspalvelujen Perheoikeudellisessa yksikössä yhdistyminen on sujunut kohtuullisen hyvin. Lastenvalvojen jonot on onnistuttu pitämään alle kahdessa kuukaudessa. Molemmissa toimipisteissä on aloitettu jokaviikkoinen Walk-in -palvelu, johon asiakas voi tulla eroasioissa ilman ajanvarausta. Matalan kynnyksen palveluna on lisätty perheasioiden sovittelua.

Perheneuvolapalveluja ei ole pystytty tuottamaan asiakkaalle oikea-aikaisesti. Psykologien vaikean rekrytointitilanteen ja osin puutteellisen resurssoinnin vuoksi on jouduttu turvautumaan myös kalliisiin ostopalveluihin. Nurmijärven puutteellinen nuorisoasemapalvelujen resursointi on merkinnyt lähetemäärän kasvua kalliiseen erikoissairaanhoidon. Nuorisoasemapalveluihin on saatu vuodeksi määräaikainen toimi jonojen purkamiseksi. Perheneuvolapalveluissa on hoidettu puhelinkontaktilla asiakasperheen tuen tarpeen arviointi sekä ohjauksen ja neuvonnan antaminen, mutta lapsen tarpeenmukainen hoito on viivästynyt erityisesti Järvenpäässä (31.12.2019 jonossa 48 asiakasperhettä). Muista toimipisteistä lapsen tarpeenmukainen hoito on viivästynyt Tuusulassa ja Nurmijärvellä. Psykologien työpanos on kohdentunut vahvasti psyykkisesti oireilevien lasten arvioimiseen ja tukemiseen, ja tämä on ollut pois perhekeskeisistä

asiakasprosesseista. Erittäin vaativat huolto- ja tapaamisriidat ja niiden aiheuttamien vaikeiden psykososiaalisten ongelmien kasvu on nähtävissä perheneuvoloissa. Tuusulassa ei ole pystytty toteuttamaan parisuhteen tukea juuri lainkaan. Nuorisoasemapalvelujen osalta on tavoiteltu riittävän yhtenäistä toimintatapaa alueelliset erityispiirteet huomioiden. Palveluun pääsee Nurmijärveä lukuun ottamatta viimeistään kolmen viikon kuluessa. Asiakasmäärät ovat joko pysyneet ennallaan tai hieman lisääntyneet (Hyvinkää). Asiakkaiden ja perheiden tilanteet ovat monimutkaistuneet ja tuen tarve on aiempaa suurempi. Erityisenä haasteena on riittävien lääkäripalvelujen saaminen. Raportointikaudella on edistetty varhaisen tuen saantia perheelle oikea-aikaisesti, saumatonta yhteistyötä toimijoiden kesken sekä selkeytetty palvelurakennetta. Monitoimijaista arviointia kehitettiin työpajassa yhteistyössä kuntien edustajien sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Sosiaalipäivystyksen yhteydessä aloitettiin vuoden 2019 alussa kriisipäivystystyö ottamalla toiminta omaksi toiminnaksi. Kriisityön tuoma työmäärä oli arviota suurempi (2019 palvelun piirissä 278 asiakasta eli kasvua 39 %). Sosiaali- ja kriisipäivystyksessä hoidettiin yhteensä 5938 asiakkaan asiaa. Sosiaali- ja kriisipäivystyksessä oli 1502 asiakastapaamista, joka on 72 % enemmän kuin vuonna 2018.

Toukokuussa 2019 on otettu valtakunnallisesti käyttöön uusi hätäkeskusjärjestelmä Erica, mikä on nostanut tehtävämääriä 50,4 % (Vuonna 2018: 979 kappaletta ja vuonna 2019: 1472 kappaletta).

Perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun vakiointi on aloitettu toiminnan nykytilan kartoituksella. Perhetyön henkilöstöä osallistui Nepsy-valmentaja -koulutukseen, joka saatiin näin menetelmäksi perhetyön valikoimaan. Perhetyössä erotettiin omaksi toiminnakseen varhaisen tuen perhetyö, jonka kehittämistä jatketaan. Lapsiperheiden kotipalvelussa jouduttiin käyttämään runsaasti ostopalveluja palvelun tarpeen kattamiseen. Lapsiperheiden kotipalvelussa on ollut myös paljon henkilöstövaihdoksia ja vajetta omassa henkilöstössä, mitä paikattiin ostopalveluilla.

Vuonna 2019 vireillä olevien lastensuojeluasioiden ja erityistä tukea tarvitsevien lasten asiaan liittyvät palvelutarpeen arvioinnit on aloitettu 7 arkipäivän kuluessa pääasiallisesti (99 %) koko alueella. Mäntsälän palvelutarpeen arviointien määrä on kasvanut merkittävästi (2018: 75 arviointia, 2019: 200 arviointia, kasvu 167 %). SHL-asiakkaiden määrä on sekin kasvanut merkittävästi (2018: 59 asiakasta, 2019: 188 asiakasta, kasvu 219 %). Suurta kasvua selittää toimintatavan muutos: palveluntarpeen arviointeja tehdään aiempaa systemaattisemmin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä neuvolapalveluissa on määräaikaistarkastusten vakiointi saatu päätökseen. Niin ikään ehkäisyneuvolatoiminta on vakioitu ja toiminta käynnistyy vuoden 2020 alusta lukien kaikilla alueilla. Neuvolapalvelujen iltavastaanotto on käynnistynyt 30.9.

Raportointijaksolla on asiakkaita otettu mukaan yhteiseen kehittämiseen ottamalla käyttöön osallisuusareenoita läntisellä ja itäisellä alueella. Itäisellä alueella on perheoikeudellisessa yksikössä järjestetty palvelumuotoilutuokio ja käytössä on ollut kokemusasiantuntija. Läntisellä alueella on toteutunut viisi asiakasraatia.

Lapsiperheiden arjen sujumuuden tueksi on kehitetty palvelun toteuttamista useilla eri palvelumalleilla. Osana kehitystyötä jää saatettavaksi loppuun myös Pyydä apua -sähköisen palvelun kehittäminen. Perhekeskuspalveluissa käynnistyi pilotti Neuvola Chat -palvelusta 15.8.

Lastensuojelun avohuollon palveluissa kehittämiskohteena on ollut avohuollon tuen tarjoaminen räätälöidysti, riittävän tiiviisti ja pitkäaikaisesti lasten ja nuorten omaan kasvuympäristöön huomioiden koko perheen hyvinvointi. Tavoitteena on, että jokaisella avohuollon asiakaslapsella on asiakassuunnitelma, jossa tuen tarve, tukitoimet ja seuranta on kuvattu.

Lastensuojelun avohuollon keskeisiä tukipalveluja on tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Tehostettu perhetyö on lapsen ja perheen arjessa tapahtuvaa muutokseen tähtäävää ratkaisu- ja voimavarakeskeistä tukemista ja ohjausta, joka on lastensuojelun asiakasperheiden arjen tukena tarvittaessa iltaisin ja viikonloppuisinkin. Tehostettu perhetyö toimii alueella erilaisin resurssein ja käytännöin, joten asiakkaiden yhdenvertaisten palveluiden turvaamiseksi perhetyön vakiointi on aloitettu nykytilaa ja prosesseja tarkastelemalla. Tavoitteena on kuntayhtymän tehostetun perhetyön palvelukuvaus. Lastensuojelun avohuollon tukitoimina tuotetaan omana toimintana myös ammatillista tukihenkilötyötä.

Omia palveluja täydennetään ostopalveluilla. Lastensuojelun asiakasperheiden tuen tarpeisiin tulee vastata nopeasti, jotta perheiden tilanteet eivät kriisiydy kodin ulkopuolisiin sijoituksiin. Lastensuojelun avo- ja jälkihuollon palveluiden uudet puitesopimukset tulivat voimaan vuonna 2019.

Kuntayhtymän lastensuojelu on mukana STM:n ja THL:n tukemassa Uudenmaan Systemisen lastensuojelun hankkeessa (SyTy-hanke), jossa osallistumme ohjaus- ja projektiryhmätyöskentelyyn. THL on aloittanut systemisen lastensuojelun kouluttajakoulutuksen ja kuntayhtymästä kouluttajakoulutuksessa on 1,5 kouluttajaparia (1 sosiaalityöntekijä ja 2 perheterapeuttia), jotka valmistuvat tammikuussa 2020.

Lasten sijaishuollon palveluissa ovat huostaanotetut lapset, joiden sijaishuollon tarve on pidempiaikainen. Jälkihuoltoon nuori siirtyy huostaanoton ja 6 kk kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen. Jälkihuolto-oikeus nuorella on 21 ikävuoteen asti vielä vuoden 2019, mutta vuoden 2020 alusta oikeus jälkihuoltoon laajenee 25-ikävuoteen asti, joka kasvattaa jälkihuollon asiakasmääriä arviolta 70 nuorta vuodessa. Näin ollen jälkihuollon asiakasmäärä kaksinkertaistuu vuoteen 2024 mennessä. Tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle hänen tarpeitaan vastaava sijoituspaikka, joka kykenisi vastaamaan lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin lapsen sijaishuollon tarpeen ajan.

Kuntayhtymän lastensuojelun yhteinen asiakasohjaus (ASO) on käynnistynyt helmikuussa 2019. Pidempiaikaiset avohuollon sijoitukset, huostaan otetun lapsen sijoitukset, suunnitelmalliset sijaishuoltoapaikan muutokset sekä koko perheen sijoitukset tuodaan asiakasohjausryhmän kokoukseen käsiteltäväksi. Vuonna 2019 ASO-ryhmä on käsitellyt 80 lapsen sijaishuoltoapaikan tarvetta. Asiakasohjauksen tueksi on hankittu digitaalinen asiakasohjauksen työkalu Socfinder, jonka avulla haetaan yksityisten palveluntuottajien vapaita paikkoja.

Sijaishuollon ympärivuorokautisen hoidon uusi puitesopimus laitoshoidon ja luvanvaraisen ammatillisen perhehoidon osalta tuli voimaan 1.9.2019. Perhekuntoutuksen ja toimeksiantosuhteisen ammatillisen perhehoidon puitesopimukset astuivat voimaan keväällä 2019. Sijaishuollon puitesopimus avattiin lokakuussa 2019 (dynaaminen kilpailutus) laitoshoidon tuotteissa ja uusien palveluntuottajien kanssa solmitaan puitesopimukset 1.1.2020. Kilpailutuksessa sijaishuollon hoitovuorokausihinnat ovat nousseet keskimäärin 12 %.

Talousarvion toteutuma

Oma toiminta

Oman toiminnan tietopaketit yhteensä							
	TP 2018	TA 2019	MTA 2019	TP 2019	TA 2020	TP 2019 - MTA 2019	Muutos-% TP 2019/ TP 2018
Hyvinkää	85 332 737	92 457 911	94 764 160	94 484 469	95 782 722	279 691	10,7 %
Järvenpää	77 329 866	80 598 683	80 702 488	86 067 498	79 738 351	-5 365 010	11,3 %
Mäntsälä	35 376 108	36 586 873	37 662 644	39 534 758	39 397 974	-1 872 114	11,8 %
Nurmijärvi	68 488 355	73 542 250	72 888 341	75 109 830	71 303 362	-2 221 489	9,7 %
Pornainen	5 800 382	6 907 004	6 822 120	7 302 140	7 267 471	-480 020	25,9 %
Tuusula	65 247 215	69 819 167	70 233 043	71 249 335	68 872 013	-1 016 292	9,2 %
Yhteensä	337 574 664	359 911 887	363 072 795	373 748 029	362 361 893	-10 675 234	10,7 %

- Kuntien maksuosuuksien (TA 364 Me) ylitys 10,7 Me, alkuperäiseen talousarvioon nähden 17,7 Me.
- Ylityksestä 3,6 Me lomapalkkavelan muutosta (talousarvioon ei siirtynyt määrärahaa pl. Järvenpää), kustannusvaikutus kunnittain Hyvinkää 0,90 Me, Järvenpää 0,85 Me, Mäntsälä 0,40 Me, Nurmijärvi 0,71 Me, Pornainen 0,07 Me, Tuusula 0,64 Me; lomapalkkavelan muutos sisältyy tietopakettien toteutumaan
- Seuren työnvälityspalvelujen käyttö
- Kokonaismenojen alitus talousarvioon nähden 5,3 Me
- Kokonaistulot alittuivat merkittävästi
  - toteutumattomat myyntituotot:
    - Hyvinkään henkilökohtaisen avun keskus (3,5 Me)
    - Perhehoitoyksikkö Pihlaja (5,7 Me)
    - Perheoikeudellinen yksikkö (0,5 Me)
    - Sosiaali- ja kriisipäivystys (0,5 Me)
  - muissa tuotoissa Mäntsälän ja Pornaisten yhteistoimintakorvaus (1,8 Me), Mäntsälän sisäinen myynti (3,7 Me)
  - lisäksi esim. asiakasmaksutuottojen alitus 0,5 Me ja vuokratuottojen alitus 0,3 Me

Oma toiminta ja erikoissairaanhoido yhteensä

YHTEENSÄ							
	TP 2018	TA 2019	MTA 2019	TP 2019	TA 2020	TP 2019 - MTA 2019	Muutos-% TP 2019/ TP 2018
Hyvinkää	147 256 110	146 140 593	155 127 265	159 449 582	155 708 673	-4 322 317	8,3 %
Järvenpää	127 427 188	131 266 149	135 447 979	140 146 134	128 398 688	-4 698 155	10,0 %
Mäntsälä	59 551 976	59 384 086	64 169 286	65 639 598	62 240 488	-1 470 312	10,2 %
Nurmijärvi	114 596 518	116 627 878	123 249 298	124 106 187	114 458 644	-856 889	8,3 %
Pornainen	11 115 101	12 202 535	12 505 535	12 482 872	12 537 523	22 663	12,3 %
Tuusula	106 387 844	111 073 681	115 079 401	115 567 158	110 225 646	-487 757	8,6 %
Yhteensä	566 334 737	576 694 922	605 578 764	617 391 530	583 569 662	-11 812 766	9,0 %

MÄNTSÄLÄ

Merkittävimmät talousarvion ylitykset omassa toiminnassa:

Ikäihmisten ja vammaisten palvelualue

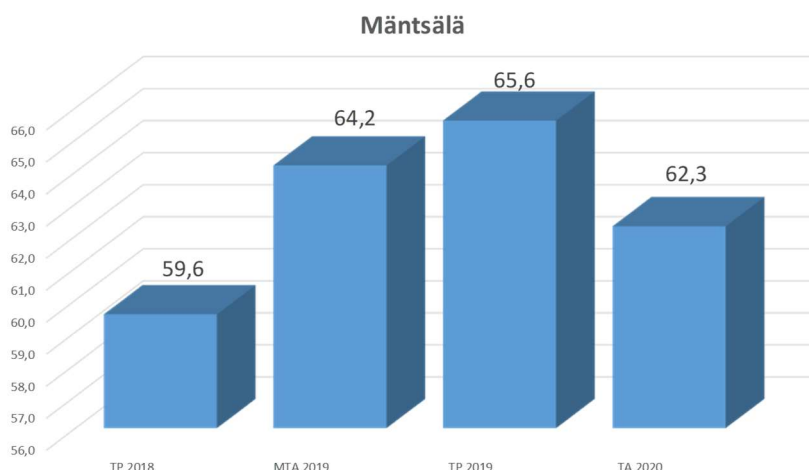
- Alkuperäiseen talousarvioon nähden ylitys on 1,1 Me ja talousarviomuutosten jälkeen 0,5 Me.
- Ympäri vuorokautisissa palveluissa ylitys on 0,1 Me, sillä ikäihmisten ympärivuorokautisia asumispalveluja on ostettu suunniteltua enemmän
- Kotihoidossa ylitys on 0,2 Me. Tuotot alittuivat n. 0,3 Me, toimintakulut alittuivat hieman huolimatta siitä, että kotihoidossa on ollut sairauslomia, josta on aiheutunut ennakkoimattomia ostoja Seurelta (0,3 Me).
- Vammaisten palveluissa ylitys on 0,2 Me. Ylitystä on ollut erityisesti kehitysvammaisten asumispalveluissa.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut sekä aikuisten mielenterveys, päihde- ja sosiaalipalvelut

- Lastensuojeluun saatiin lisämääräraha 0,75 Me palvelutarpeen kasvun vuoksi. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä suhteessa 0-17-vuotiaiden väestöön on Mäntsälässä kasvanut (vuonna 2018: 0,7 % -> v. 2019: 0,8 %;). Laitoshoidon hoitovuorokaudet +664 vrk. Avohuollon asiakkaiden määrä kasvanut (v. 2018: 1,2 % -> v. 2019: 1,5 %).
- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut toteutuivat n. 0,36 Me muutettua talousarviota pienempinä
- Mielenterveys- ja päihdepalveluissa ylitys asumispalveluiden ja laitoshoidon ostoissa yht. noin 0,2 Me, koska hoitovuorokausien määrä kasvanut. Asumispalveluissa hoitovuorokausia toteutunut 4709 (v. 2018: 3177)

Terveyspalvelut ja sairaanhoito

- Mäntsälän omassa suun terveydenhuollossa ylittyi lähinnä henkilöstökulut (n. 0,3 Me), lisäksi mäntsäläläiset ovat käyttäneet muiden Keusote-kuntien suun terveydenhuollon palveluja n. 0,1 Me:lla
- Hoitotarvike- ja apuvälinejakelu toteutuivat arvioitua suurempina, mikä selittää vastaanottopalvelujen tietopakettien ylitystä
- Vastaanottopalveluissa on toteutumatonta tuotto-odotusta (Mäntsälän sisäinen kauppa)

Suoritteet

Tietopaketti ja palvelu	Suorite	Kuntayhtymä	Kunta	Kunnan osuus suoritteista
Vastaanottopalvelujen tietopaketti				
Lääkärin ja hoitajan vastaanottopalvelut	Käynnit	326 332	54 624	17 %
Kuntoutuksen tietopaketti				
Avokuntoutus, ei kotona tapahtuva	Käynnit	48 315	6 339	13 %
Apuvälinepalvelut	Käynnit	7 690	609	8 %
Kotikuntoutus	Käynnit	5 045		
Suun terveydenhuollon tietopaketti				
Suun terveydenhuolto peruspalvelut	Käynnit	217 169	20 895	10 %
Aikuisten sosiaalityön tietopaketti				
Sosiaalityö ja -ohjaus	Asiakkaat	5 558	485	9 %
Vammaisten palvelujen tietopaketti				
Sosiaalityö ja -ohjaus	Asiakkaat	4 191	256	6 %
Hoito- ja hoivapalvelujen tietopaketti				
Pitkäaikaislaitoshoido	Hoitopäivät	37 014	7 402	20 %
Kotihoito	Käynnit	899 090	161 291	18 %
Perustason kuntoutus- ja akuuttiosastohoito	Hoitopäivät	117 388	13 048	11 %
Tehostettu asumispalvelu	Hoitopäivät	442 308	45 179	10 %
lääkkäiden sosiaalityö ja -ohjaus	Asiakkaat	1 646	156	9 %
Perhehoito	Hoitopäivät			
Lasten, nuorten ja perheiden tietopaketti				
Kasvatus- ja perheneuvonta	Käynnit	26 719	5 174	19 %
Lastenneuvolapalvelu	Käynnit	86 162	10 987	13 %
Kouluterveydenhuollon palvelut	Käynnit	85 149	8 635	10 %
Lapsiperheiden sosiaalityö ja -ohjaus	Asiakkaat	4 480	448	10 %
Lastensuojelun avohuolto	Asiakkaat	388		
Mielenterveys- ja päihdepalveluiden tietopaketti				
Mielenterveysasiakkaan palveluasuminen	Hoitopäivät	4 165	3 185	76 %
Mielenterveysavohoido ja -kuntoutus	Käynnit	21 137	3 292	16 %
Päihdeavohoido- ja kuntoutus	Käynnit	26 764	2 217	8 %

MÄNTSÄLÄ ELEKT. LÄHETTEET 1-12/2019

Hyvinkään sha

Lähteiden lkm	2018	2019	Muutos %
01 Terveyskeskus	2 090	2 188	4,7%
02 Yliopistosairaala	9	6	-33,3%
03 Keskussairaala	14	19	35,7%
04 Muu yleis/aluesairaala	1	3	200,0%
05x Työterveyshuolto	62	120	93,5%
07 Muut lähettäjät	9	13	44,4%
09 Yksityislääkäri/sairaala	804	941	17,0%
Summa	2 989	3 290	10,1%

HYKS

Lähteiden lkm	2018	2019	Muutos %
01 Terveyskeskus	568	591	4,0%
02 Yliopistosairaala	3	3	0,0%
03 Keskussairaala	10	7	-30,0%
05x Työterveyshuolto	26	35	34,6%
06 Mielisairaala/tsot	1	0	-100,0%
07 Muut lähettäjät	18	22	22,2%
09 Yksityislääkäri/sairaala	455	555	22,0%
ZZ99 Luokittelematon	5	0	-100,0%
Summa	1 086	1 213	11,7%

Liite 2

Tytäryhtiöiden tilinpäätökset

Nivos-konserni

Mäntsälän Jäähalli Oy

Mäntsälän vuokra-asunnot Oy

Kiinteistö Oy Mäntsälän toimistotalo

Mäntsälän Yrityskehitys Oy